

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 26.

Tisdagen den 17 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen herr John Gustafsson från Välsnäs på grund av akut inflammation av halsens slemhinnor och tonsiller samt akut vänstersidig öroninflammation är oförmögen att deltaga i riksdagens arbete under de närmaste två veckorna, intygas.

Sockholm den 16 april 1934.

Gunnar Ridman,
leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos var för sig samt hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 261, angående vissa åtgärder för främjande av fiskarens avsättning av färsk strömning; och

nr 262, angående anslag för beredande av understöd åt vissa fiskare m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 73—77.

§ 5.

Härefter föredrogos statsutskottets memorial, nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till det frivilliga skyttväsendets befrämjande; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 6.

Första lagutskottets utlåtande nr 49 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, vilka härpå föredrogos, blevo ånyo bordlagda.

§ 7.

Vid slutligen skedd föredragning av herr *Perssons* i Fritorp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål angående

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 26.

möjligheten att utvidga odlingen av tobak inom landet blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 8.

Herr *Leffler* avlämnade en av honom och herr *Lithander* undertecknad motion om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, angående inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 638, bordlades.

§ 9.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden skola efter första lagutskottets utlåtande nr 47 uppföras samma utskotts utlåtanden nr 48 och 49 i nu nämnd ordning samt därefter övriga ärenden i den ordning, vari de äro upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckta motioner om viss ändring av de i lagen om delning av jord å landet meddelade bestämmelserna rörande utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindberg</i> i Umeå	under	3 dagar	fr. o. m. den	19 april,
› <i>Björklund</i>	›	3	›	› 18
› <i>Christiernsson</i>	›	3	›	› 18
› <i>Hagberg</i> i Malmö	›	3	›	› 18
› <i>Andersson</i> i Leabo	›	6	›	› 19

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs samt hänvisades till statsutskottet herrar *Lefflers* och *Lithanders* på kammarens bord liggande motion nr 638.

§ 2.

Andra lagutskottets utlåtande, nr 21, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bevisning genom sakkunnig m. m. yttrade: *Ang. lag om bevisning genom sakkunnig m. m.*

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i första lagutskottet yrkade jag från början avslag på den kungliga propositionen. Detta gjorde jag därför att jag var rädd för att den föreslagna åtgärden skulle medföra vissa kostnader för parterna utöver de nuvarande. Jag är nämligen av den meningen, att kostnaderna för parterna vid rättstvister redan förut äro tillräckligt höga, och att man därför icke bör vidtaga åtgärder i lagstiftningen, som medföra, att dessa kostnader bliva ännu högre. Jag var även av den meningen, att lagförslaget icke skulle kunna få den effekt, som statsrådet kanske önskat, enär jag ansåg, att parterna icke skulle kunna vara tillfredsställda med att domstolarna inkallade sakkunniga, som skulle föra talan för både käranden och svaranden. Huvudsakligast var emellertid mitt avslagsyrkande motiverat därav, att jag icke ville vara med om att öka kostnaderna för parterna.

Emellertid vidtog utskottet senare vid det sammanträde, där detta ärende justerades, åtskilliga åtgärder för att uppmjuka förslaget. Förslaget fick vid detta sammanträde, där jag var förhindrad närvara, en annan formulering, än som från början var avsedd. Med den formulering, som förslaget nu fått, är icke faran så stor för att kostnaderna skola bliva högre för parterna, än de varit tidigare. Hade jag varit närvarande vid nyssnämnda sammanträde, hade jag därför icke behövt stå kvar som reservant.

Jag ber att få förklara, att såsom frågan nu ligger till, har jag icke något yrkande.

Herr **Hillgård**: Herr talman! Det bör givetvis hälsas med tillfredsställelse, att en reglering i lag av sakkunniginstitutet såsom bevismedel i rättegång kommer till stånd. Det förslag, som här framförts, får på det hela taget anses vara tillfredsställande. Det är endast emot en punkt, som jag för min del hyser betänkligheter, och i likhet med den föregående ärade talarens bekymmer gälla de kostnadsfrågan.

Ang. lag om bevisning genom sakkunnig m. m. (Forts.)

Det är ju nu föreslaget att ordna det så, att den part, på vars yrkande rätten beslutar tillkalla sakkunnig, skall gentemot den sakkunnige svara för dennes ersättning. Förening sig båda parterna om ett sådant yrkande, svara de för ersättningen, en för båda och båda för en. Så långt är det bra. Men så kommer det fallet, att båda parterna motsätta sig, att sakkunnig skall höras. Det kan ju ske av de mest skilda skäl. Käranden är t. ex. övertygad om, att den utredning, han förebragt, är fullt tillräcklig, och motparten kanske finner, att det ser hopplöst ut. Eller också menar han, att målet hänger på en annan omständighet; han gör gällande någon invändning, som rör helt andra punkter än den, varom den sakkunnige skall höras, t. ex. försenad reklamation. Ej heller för det fallet är ju någonting att säga om sakkunnigbevisning genom domstols försorg, såvitt det gäller brottmål eller sådana tvistemål, där det ankommer på domstolen att ex officio söka få saken utredd, och icke heller för sådana återstående tvistemål, där sakkunnigutredning icke föranleder några kostnader för parterna. I många fall — man vill gärna hoppas, att det kanske skall bli de flesta — har domstolen möjlighet att införskaffa sakkunnigutlåtande genom någon statsinstitution, såsom medicinalstyrelsen, patent- och registreringsverket, elektriska inspektionen, lantbruksstyrelsen o. s. v. Men så återstå de fall, som enligt min mening med fog måste väcka betänkligheter. Det gäller rena tvistemål, där parterna förfoga över det, som de processa om. Det står käranden fritt att återkalla eller nedsätta sina anspråk, och svaranden kan på samma sätt helt eller delvis medgiva dessa. När de från sina utgångspunkter finna, att det för målet icke har någon betydelse, att sakkunnig höres, så är det betänkligt, att domstolen skall kunna, med skyldighet för parterna att solidariskt svara för kostnaderna, ex officio förordna om sådan utredning. Det framhålles ju med fog, att den sakkunnige skall komplettera en helt naturlig brist hos domstolen, som icke kan ha fackkunskap på alla möjliga områden. Men vore det då icke närmast statens sak att bekosta denna komplettering i sådana fall, då domstolen till sin egen information finner sakkunnigutredning erforderlig men båda parterna motsätta sig sådan?

Nu har det visserligen såväl i den kungliga propositionen som i lagutskottets utlåtande betonats, att man förväntar, att domstolarna skola iakttaga stor återhållsamhet med sakkunnigförordnande i sådana fall, och det finns ingen anledning befara, att domstolarna skola vara särskilt slösaktiga. Men det är väl ändå meningen, att institutet någon gång skall komma till användning, även i dessa fall. Och då så faktiskt sker, är det en klen tröst för parterna i det målet, att det icke förekommer så värst ofta.

Emot ett så gott som enhälligt utskott finner jag det icke tjäna något till att framställa yrkande om ändring. Då vidare denna lagstiftning har i viss mån provisorisk karaktär i avvaktan på den slutliga anordning, som kan komma att träffas i samband med den nya processordningen, har jag intet yrkande att framställa. Men jag har gärna velat understryka vikten av, att den allra yttersta varsamhet iakttages i denna sak.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Det kunde vara rätt onödigt att taga till orda i denna fråga, då det icke framställts något yrkande, men jag skall dock be att få säga några ord om utskottets ståndpunkt i frågan.

Det har ju framställts anmärkning dels beträffande befarade högre kostnader för parterna i en process och dels därför, att man ansett det mindre lämpligt, att domstol skulle få rätt att förordna om sakkunnigutredning gentemot båda parternas bestridande. Jag vill i anledning härav påpeka, att även utskottet uppmärksammat dessa båda saker.

Ang. lag om bevisning genom sakkunnig m. m. (Forts.)

Utskottet säger i andra stycket av sitt utlåtande, att det förutsätter, »att domstolarna i fråga om användningen av institutet skola visa tillbörlig återhållsamhet. Särskilt böra domstolarna, på sätt departementschefen även anmärkt, iakttaga stor försiktighet i fall, då sakkunnigs tillkallande föranleder kostnad samt parterna motsätta sig den ifrågasatta åtgärden». Vidare har utskottet tillfogat några ord i detta utlåtande, där det säges, att man förutsätter, att domstolarna i första hand vända sig till statens egna institutioner för att på det sättet få sakkunnigutlåtanden och få dessa kostnadsfritt. Med en sådan tillämpning av bestämmelserna synes det mig, att den nya anordningen bör medföra lägre processkostnader än tidigare, då parterna givetvis varit hänvisade till att själva skaffa sig sakkunnigutlåtanden, och det i regel blir fallet, att om den ena parten skaffar sig sakkunnigutlåtande, så måste den andra göra likadant. När man nu genom domstolarna kan få ett mera objektivt sakkunnigutlåtande, är det anledning att tro, såväl att kostnaderna i processen för parterna skola bli mindre som också att vederhäftigheten i sakkunnigutlåtandena skall bli större, det senare på grund av att den institution, som lämnar sakkunnigutlåtandet, icke står i något ekonomiskt beroende till någon av parterna.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.

Genom en den 28 februari 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 188, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 138 av herr *Nerman* samt motionerna i andra kammaren nr 457 av herr *Flyg m. fl.*, nr 558 av herr *Pehrsson* i Göteborg och nr 564 av herr *Olsson* i Staxäng m. fl.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med de av utskottet i utlåtandet angivna grunder samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

C) att de i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A) och B).

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Åkerman* och *V. Edward Larson*, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud och *Berg* yrkat, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

*Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)**Lag
om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.*

Härigenom förordnas, att 18 kap. 13 § strafflagen sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 22 juni 1911 (nr 53 s. 4) skall i nedan angiva del erhålla följande ändrade lydelse:

Sprider någon — — — därav kommer.

Där någon offentligen utställer eller förevisar föremål, som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av konsumgånge; eller i skrift, som han utsprider, eller eljest genom tillkännagivande för allmänheten till salu utbjuder eller själv eller genom annan till försäljning kringför dylika föremål; varde, ändå att gärningen ej är sådan, som i 1 mom. sägs, dömd efter ty där stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman, mina herrar! 18 kap. 13 § första stycket strafflagen innehåller stadgande om straff för gärningar, som såra tukt och sedlighet. Enligt detta lagrum straffas den, som sprider ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som sårar tukt och sedlighet, samt vidare den, som genom annan gärning vilken som helst sårar tukt och sedlighet, så att allmän förgelse eller fara för andras förförelse därav kommer. Andra stycket i samma paragraf, som tillkom år 1910, utgör den s. k. preventivlagen. Straffet är här detsamma som i första stycket, d. v. s. böter eller fängelse.

Preventivlagen kriminaliserar vissa förfaranden, även om de icke såra tukt och sedlighet. Den kan sägas bestå av två delar. Den förra delen stadgar straff för den, som offentligt utställer eller förevisar eller genom tillkännagivande för allmänheten till salu utbjuder eller till försäljning kringför bl. a. preventivföremål. I den senare delen av detta stycke — det är den del, vari ändring nu föreslås i den kungliga propositionen — stadgas straff för den, som under sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse därav kommer, vare sig muntligen eller genom utspridande av skrift söker förleda till användande av föremål, som nu sagts — d. v. s. preventivföremål — eller meddelar anvisning om sättet för deras användande. Här straffbelägges alltså upplysning angående preventivföremål, även om upplysningen icke är av sådan art, att den sårar tukt och sedlighet.

Förslaget till preventivlag framlades för riksdagen år 1910 med anledning av vissa föredrag, som mycket upprörde sinnena, och förslaget antogs under den upprörda stämning, som dessa föredrag hade framkallat. Meningen med förslaget var tydligen från början, att varje offentlig framställning rörande preventivföremål, oavsett formen för framställningen och syftet med denna, skulle förbjudas. Då förslaget remitterades till lagrådet, saknades sålunda det särskilda villkoret för straffbarhet, att framställningen skulle ske under sådana förhållanden, varav komme allmän fara för andras förförelse. Förslaget avstyrktes av lagrådets majoritet. Det uttalades därvid, att en framställning om preventivmedel, vilken sårade tukt och sedlighet, naturligtvis bör bestraffas, och en sådan framställning bestraffas också enligt paragrafens första stycke. Men en från varje otuktigt syfte fri framställning rörande lämpligheten av att preventivmedel under vissa omständigheter komme till användning borde enligt lagrådets mening icke drabbas av förbud.

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

Då lagrådets utlåtande över förslaget anmälades för Kungl. Maj:t, förklarade departementschefen, att han icke kunde dela den av lagrådets flesta ledamöter uttalade uppfattningen, att en från varje otuktigt syfte fri framställning rörande lämpligheten av att preventivföremål under vissa omständigheter användes icke borde drabbas av förbud. Departementschefen fortsatte: »Att icke varje offentlig framställning rörande de preventiva medlen bör förbjudas, kan jag dock medgiva. I den offentliga undervisningen vid de medicinska läroverken böra hithörande frågor fortfarande få behandlas; och även för andra fall är måhända, såsom i avgivna utlåtanden över förslaget blivit framhållet, ett ovillkorligt förbud ej alltid på sin plats. För att förebygga, att förbudet komme att drabba vad jag skulle vilja benämna fullt legitima framställningar i ämnet», fortsätter departementschefen, »har jag tänkt mig bestämmelsens avfattning lämpligen kunna ändras därhän, att framställningar av ifrågavarande slag bleve underkastade förbud, endast om de skedde 'under sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse därav kommer'.»

Meningen med detta tillägg var sålunda att förebygga, att förbudet komme att drabba fullt legitima framställningar. När skulle då en framställning anses »fullt legitim»? Till ledning för besvarande av den frågan förekommer i departementschefens anförande, såsom jag läste upp, allenast det uttalandet, att hithörande frågor fortfarande borde få behandlas i den offentliga undervisningen vid de medicinska läroverken, samt att även för andra fall ett ovillkorligt förbud måhända ej alltid vore på sin plats. I själva verket torde det hava förhållit sig så — den uppfattningen får man vid en genomläsning av propositionen i övrigt och debatten vid 1910 års riksdag — att bakom detta uttalande låg den åsikten, att varje annan användning av preventiva föremål än sådan, som avsåg att förebygga en av medicinska skäl icke önskvärd konception, var förkastlig och borde såvitt möjligt förhindras. Man torde därför, såsom i den nu föreliggande propositionen har uttalats, få antaga, att med stadgandet avsettts att meddela förbud mot varje offentlig framställning, som kan anses innefatta förledande till eller anvisning om användande av preventiva föremål i fall, då enligt vad nyss nämnts en användning av sådana föremål borde förhindras. Allt tyder på, att man vid lagens tillkomst avsåg, att det icke skulle vara tillåtet att offentligen lämna anvisning om användande av preventiva föremål ens såsom skydd mot smittsamma könssjukdomar.

Innan förslaget förelades 1910 års riksdag, hade det varit på remiss hos medicinalstyrelsen. I sitt utlåtande förklarade medicinalstyrelsen, att preventivmedlens roll såsom skydd mot smittsamma könssjukdomar icke var av den betydelse, att hänsynen därtill borde ställa sig hindrande i vägen för stiftande av sådan lag, som förslaget åsyftade. Medicinalstyrelsen av år 1934 är av annan mening om preventivmedlens betydelse i profylaktiskt hänseende, men yttrandet från 1910 visar ju, att medicinalstyrelsen då avsåg, att den föreslagna lagen skulle komma att förbjuda en offentlig upplysningsverksamhet rörande preventivmedlen såsom skydd mot könssjukdomar. Yttrandet bestyrker alltså riktigheten av den nyss uttalade åsikten, att man vid lagens tillkomst avsåg, att lagen skulle förbjuda jämväl en sådan upplysningsverksamhet.

Trots detta — trots ordalagen och trots deras mening, som lagen gjorde — ha förslag till ändringar av preventivlagen städse mötts av den invändningen, att lagen icke lägger hinder i vägen för en s. k. lojal upplysningsverksamhet. Senast 1933 uttalade sig majoriteten i första lagutskottet på detta sätt. Det torde på denna punkt av dem, som motsätta sig ändring, komma att sägas: Efter dessa uttalanden från lagråd och lagutskott, att preventivlagen icke läg-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

ger hinder i vägen för en lojal upplysningsverksamhet, har lagen — även om ordalagen och lagens tillkomsthistoria giva vid handen annat — den innebörd, som sålunda uttalats.

Jag vill mot detta resonemang citera ett uttalande av en för kammaren välkänd straffrättslärare, professor Bergendal, i en uppsats i Svensk Juristtidning angående den nu föreliggande propositionen. Han skriver: »Strafflagsreformer utan lagändring äro ur flera synpunkter icke utan sina betänkligheter. I förevarande punkt kan det icke alldeles obetingat förväntas, att den restriktiva tolkningen skall genomföras även av en jury i tryckfrihetsmål, som kan komma att vara influerad av en tillfälligt uppagiterad stämning. Och det kan fortfarande icke beräknas, att aktade medborgare skola ikläda sig de, låt vara obetydliga, kanske imaginära, risker, som de kunna anse vara förenade med att i stället för lagens ord följa dess auktoritativa utläggning. Därest man icke blott vill motvilligt tolerera en upplysningsverksamhet från sådant håll utan anser det angeläget, att den kommer till stånd, torde därför den föreslagna lagstiftningsåtgärden icke böra anses överflödig.»

Det var professor Bergendal. Själv vill jag tillägga, att det torde vara ett rimligt krav, att en straffbestämmelse som denna så avfattas, att den kan förstås även av sådana personer, som icke hava tillgång till de olika, mer eller mindre kända källor, som innehålla uttalanden om synpunkter, vilka ansetts böra beaktas vid tillämpningen.

Den 9 februari i år har nu medicinalstyrelsen inkommit med den framställning till Kungl. Maj:t, i vilken styrelsen påkallar den föreslagna ändringen. Styrelsen anför där beträffande tolkningen av preventivlagen, att det oaktat lagrådets och lagutskottets tidigare uttalanden i ämnet dock i läkarkretsar finnes »en tämligen utbredd ovisshet, huruvida en allsidig upplysningsverksamhet beträffande den personliga profylaxen mot könssjukdomarna är förenlig med nu gällande lagbestämmelser eller icke. Detta förhållande har yttrat sig bland annat däri att — såvitt styrelsen kunnat erhålla kännedom härom — läkarnas deltagande i ifrågavarande upplysningsverksamhet varit mycket ringa till sin omfattning, ehuru med någon ökning under senaste år». Ett mycket belysande exempel på det osäkerhetstillstånd, som i berörda avseende råder bland läkare, anföres av styrelsen. Då styrelsen förledet år fann det högeligen önskvärt att omarbete de tryckta föreskrifter, som jämlikt 8 § av 1918 års lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar skola av läkare överlämnas till de könssjuka och till vilka föreskrifter det åligger styrelsen att fastställa formulär, ansåg sig den medlem av styrelsens vetenskapliga råd, vilken anmodats att härvid biträda styrelsen, på grund av stadgandet i preventivlagen icke kunna medverka till att råd och anvisningar rörande mekaniskt verkande medel — s. k. preservativ — intogos i nämnda föreskrifter.

»Under nuvarande förhållanden» — anför medicinalstyrelsen vidare — »har tillståndet blivit sådant, att upplysningsverksamheten på området — i stort sett — utövas av fabrikanter och försäljare genom reklamblad, råd, anvisningar och dylikt, vilka medfölja preservativen, som i stor utsträckning försäljas mot postförskott eller i en helt säkert vida förgrenad och i många former arbetande smyghandel: ett sakernas tillstånd som står i bjärt motsättning till det som lagstiftaren för visso avsett och förväntat. Betänker man detta och ser det senast anförda mot bakgrunden av det ringa antal överträdelse av preventivlagen, som åtalats, vilket torde belöpa sig till omkring 10 per år, måste man fråga sig, huruvida lagrummet i det stora hela haft någon annan påtaglig effekt än att detsamma lagt hinder i vägen för en ansvarsfull och på fackkunskap grundad offentlig upplysningsverksamhet, vilken är den enda faktor, som är mäktig att ställa denna specialfråga — den personliga profylaxen —

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

i dess rätta sammanhang och att giva densamma den belysning, som erfordras med hänsyn till den individuella och sociala hygienens intressen.»

Efter dessa uttalanden av medicinalstyrelsen torde det — oavsett vilken åsikt man må hysa om huru preventivlagen rätteligen bör tolkas — icke vidare kunna påstås, att lagen icke hindrar en lojal upplysningsverksamhet. Detta påstående återfinnes icke heller i årets utlåtande från första lagutskottet.

Innan jag ingår på detta utlåtande, skall jag emellertid ytterligare nämna några ord om medicinalstyrelsens framställning.

Den omständighet, som närmast föranlett styrelsen att hemställa om ändring i preventivlagen, är, säger styrelsen, »de mekaniskt verkande medlens av fackmän allmänt erkända företråde framför de kemiska, desinfekterande, vilka icke avses i gällande lagstiftning. Stadfäst blev erfarenheten om detta företråde under världskriget. Någon ändring i denna uppfattning har, såvitt för styrelsen är känt, icke sedermera förekommit bland framstående fackmän.» Till stöd för uttalandet om preventivföremålets betydelse som skydd mot könssjukdomar åberopar styrelsen — utom sin egen uppfattning — åtskilliga framstående läkare. Det torde icke finnas anledning att nu närmare ingå på denna medicinska fråga. Det kan emellertid förtjäna nämnas, att medicinalstyrelsen förklarar sig ha »ett allmänt intryck av att de åtgärder, som i kraft av 1918 års lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar hittills vidtagits, icke kunna åstadkomma större effekt med nuvarande behandlingsmetoder, och att vi således kommit, så att säga, i jämviktsläge i fråga om behandlingsmöjligheterna för nämnda sjukdomar». Med hänsyn härtill torde det vara nödvändigt, att arbetet på könssjukdomarnas bekämpande ännu kraftigare än hittills inriktas på åtgärder, som äro ägnade att förhindra uppkomsten av dylika sjukdomar, d. v. s. förhindra överförande av smitta. Då man av de siffror medicinalstyrelsen anför finner, att årligen i vårt land inträffa c:a 12,000 fall av smittsamma könssjukdomar — denna siffra är högre än sammanlagda antalet fall av de epidemiska sjukdomarna — torde det icke gärna kunna påstås annat än att det är av synnerlig vikt, att alla åtgärder, som äro ägnade att förhindra överförande av könssjukdomar, utan uppskov vidtagas. Det är mot denna bakgrund man har att se medicinalstyrelsens framställning.

Medicinalstyrelsen har i sin framställning även berört frågan om preventivföremålets betydelse i antikonceptionellt hänseende. Styrelsen anför härom bl. a.: »Den damm, som lagstadgandet avsett att bygga mot antikonceptionella medel och förfaranden, har förvisso varit av ringa, om ens någon betydelse — åtminstone under de sista tio åren av preventivlagens tillvaro. Det vore enligt styrelsens förmenande en felsyn att utgå från att vetenskapen om föremål av den art, som avses i preventivlagen, och om deras användning samt tillgången på sådana skulle i nämnvärd grad minska användningen av antikonceptionella medel eller vidtagandet av andra åtgärder för förebyggande av konception. Den nutida läkemedelsindustrien har under senare år tillverkat och utsläppt i handeln ett flertal antikonceptionellt verkande preparat, vilka torde vara väl kända för den breda allmänheten. Det torde icke med större fog kunna hävdas, att förhandenvaron av de antikonceptionella medlen, oavsett av vad art de vara må, i väsentlig mån bär skulden till den sjunkande nativiteten i landet. Här göra sig säkerligen flera andra faktorer gällande såsom: mera komplicerade och försvårade sociala förhållanden än tidigare, starka förändringar i livsåskådning och samhällssyn hos stora folklager o. s. v. Men även om tillgången på antikonceptionella »föremål» i och för sig till en viss grad har betydelse för en minskad folkökning finner styrelsen, från sin ståndpunkt, den vinst, dessa medel onekligen utgöra för en förbättrad sexuell hygien genom sin

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

förebyggande verkan mot könssjukdom, vida överväga den fara de ur samhällssynpunkt kunna medföra såsom antikonceptionella. Styrelsen har anledning göra dessa uttalanden på den grund att medlen i fråga självfallet ha sin ojäm förligt största betydelse som smittskydd vid de tillfälliga och lösaktiga sexuella förbindelserna och att en tillräckligt både stor och sorglig erfarenhet föreligger i det hänseendet att tillvaron av ett stort antal individer, som tillkommit genom dylika förbindelser, utgjort och utgöra en tung börda för samhället och ofta nog även för dessa individer själva.»

Så långt medicinalstyrelsen. Jag förbigår i övrigt nu frågan om preventivmedlens betydelse såsom antikonceptionella, då lagutskottet i sitt utlåtande icke tryckt på denna synpunkt.

Såsom jag redan nämnde, har årets lagutskott icke för egen del upprepat det tidigare ständigt återkommande skälet mot en ändring av preventivlagen, att den icke kan anses lägga hinder i vägen för den lojala upplysningsverksamheten. Efter medicinalstyrelsens uttalande på denna punkt dög icke längre det skälet. Det har tydligen gällt för utskottets majoritet att hitta på ett nytt skäl för avslag, och man har funnit ett, som vid första påseendet kan förefalla ganska bestickande. Man säger: »När preventivlagen på senare tid varit föremål för behandling inom utskottet, har det rått enighet därom att en ansvarskännande och lojal upplysningsverksamhet i hithörande ämnen icke bör hindras eller hämmas. Och man har dessutom varit ense om, att fritt spelrum icke bör lämnas åt en av vinningslystnad eller andra illojala grunder förestavad propaganda för användandet av preventivmedel. Trots denna enighet i sak ha meningarna om lämpligheten av ändring i den nuvarande lagstiftningen skarpt brutit sig. Det har sålunda å ena sidan ansetts, att önskemålet att främja den lojala upplysningsverksamheten krävde bifall till ändringsförslagen. Å andra sidan har däremot starkt betonats, att dessa förslag skulle leda till ett lössläppande av icke önskvärd propaganda.» Utskottet fortsätter därefter på följande sätt:

»Det synes utskottet med hänsyn till de gemensamma utgångspunkterna för de olika ställningstagandena till ändringsförslagen ligga nära till hands att söka utrona, huruvida icke möjlighet finnes att åstadkomma en lagstiftning, som tillgodoser de framförda ändringsyrkandena utan att lämna rum för de farhågor, som ansetts förenade därmed.»

I sitt utlåtande år 1926 hade även lagrådet upptagit en dylik tankegång, i det lagrådet funnit sig böra pröva möjligheten av en sådan omformulering av preventivlagen, att från dess tillämplighet uttryckligen undantoges den enligt 27 § lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar anordnade, av staten kontrollerade upplysningsverksamheten. Lagrådet anförde visserligen i utlåtandet, att ur lagteknisk synpunkt hinder mötte för en omformulering av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen i dylik riktning. Årets lagutskott refererar detta, men invänder att det torde »kunna antagas att de lagtekniska svårigheterna för en lagstiftning — som på samma gång den ger sin sanktion åt den lojala upplysningsverksamheten fortfarande inrymmer erforderliga medel för ingripande mot propaganda i vinningslystet syfte och andra icke önskvärda former av verksamhet för spridning av preventivmedlen — skulle väsentligt minskas om de erforderliga bestämmelserna infördes i en särskild lag».

Utskottet kommer med denna motivering till det slut, att propositionen bör avslås och att riksdagen i stället bör begära utredning angående lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med de av utskottet angivna grunder samt framläggande av det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Vad utskottet sålunda anfört kan obestriddigen verka som ett mot alla par-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

ter välvilligt medlingsförslag: Här skola alla få sin vilja igenom, både de som vilja ta bort lagen och de som inte vilja vara med därom. Lagen upphäves — icke nu, men när den begärda utredningen blivit färdig — och den ersättes då med en ny lag, som tillfredsställer alla! Det förvånar bara, när alla varit så eniga i sak, som utskottet säger, att ingen förr under dessa många gångna år kommit på den idé, som utskottet nu framlägger. Jo, lagrådet var ju inne på en liknande tanke 1926, men fann, såsom jag refererat, hinder ur lagteknisk synpunkt möta för en omformulering av preventivlagen i dylik riktning. Lagutskottet har icke vågat sig på att bestrida riktigheten av detta lagrådets uttalande, men lagutskottet gör gällande, att »det torde kunna antagas, att de lagtekniska svårigheterna för en lagstiftning skulle väsentligt minskas, om de erforderliga bestämmelserna infördes i en särskild lag». På detta lösa antagande har utskottet avvisat propositionen. Man torde inför utskottets utlåtande genast fråga, varför det skall vara så mycket lättare att inskriva de »erforderliga bestämmelserna» i en särskild lag än att ändra en redan existerande. Och man frågar vidare, om det är troligt, att lagrådet 1926 förbisett den möjlighet utskottet nu framkastat. Är det inte snarare antagligt, att lagrådet undersökt och underkänt jämväl den vägen? För min del är jag av den övertygelsen, att om ett lagförslag efter utskottets antydningar bleve hopsatt, så skulle det förkastas med samma friska beslutsamhet av den eller dem, som i år dikterat utskottsmajoritetens utlåtande.

En sådan lag, som man enligt utskottets uttalande skulle försöka åstadkomma, är enligt min mening omöjlig redan av det skälet, att de »erforderliga bestämmelserna», som utskottet talar om, redan finnas, nämligen i 13 § första stycket. Såsom jag redan omnämnt, stadgas där straff för den som på ett eller annat sätt — muntligen eller skriftligen — sårar tukt och sedlighet. Utskottet förklarar sig anse, att en ansvarskännande och lojal upplysningsverksamhet i hithörande ämnen icke bör hindras eller hämmas. Som jag framhållit i propositionen, måste en anstötlig framställning i ämnet vara straffbar redan enligt 13 § första stycket såsom sårande tukt och sedlighet. Resultatet, därest propositionen bifalles, blir således, att den ansvarskännande och lojala upplysningsverksamhet utskottet önskar blir tillåten; den icke ansvarskännande och illojala blir såsom sårande tukt och sedlighet fortfarande förbjuden. I själva verket skulle det efter ett bifall till propositionen bliva vida lättare att beivra den anstötliga upplysningsverksamheten än för närvarande, då praktiskt taget all till allmänheten riktad upplysningsverksamhet faller under lagens straffhot.

I propositionen utvecklas närmare, hurusom preventivlagen icke gäller annat än »föremål». Den avser icke kemiskt verkande medel och ej heller preventiva metoder. Beträffande en upplysningsverksamhet, som gäller kemiskt verkande medel och preventiva metoder, finnes ingen annan straffbestämmelse än den nyssnämnda i 13 § första stycket om gärningar, som sårar tukt och sedlighet. Här är det således tillfyllest med den gräns för det tillåtna, som uppdrages genom straffbestämmelsen mot tukt och sedlighet sårande yttranden i tal och skrift. Kan någon förklara, varför denna bestämmelse, som alltså duger, när det är fråga om preventiva kemiska medel, inte också kan duga, när det är fråga om preventiva mekaniska föremål? Varför skall beträffande upplysning om de senare erfordras en speciallagstiftning, som icke kräves beträffande upplysning om de förra?

Det skulle för övrigt vara av intresse att få veta, hur utskottets majoritet menar, att den nya lagen skall se ut. Naturligtvis begäres icke upplysning om alla detaljer, men det torde vara en rimlig begäran, att man om riktlinjerna i den nya lagen får veta något mer än att den skall innehålla — som det

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

står i utskottsutlåtandet — »erforderliga bestämmelser». Man får väl dock förutsätta, att förslagsställarna i någon mån ha klart för sig vad som skall stå i lagen. Skall den nya lagen blott ersätta den nu till utslutning föreslagna senare delen av 13 § andra stycket, eller är det meningen, att i den nya lagen skola upptagas jämväl bestämmelser om t. ex. salubjudande av preventivföremål, alltså bestämmelser motsvarande den del av preventivlagen, som enligt propositionen skall lämnas orubbad och som i år inte heller från annat håll är föremål för ändringsyrkande? Hur har man tänkt sig en kontroll över upplysningsverksamheten? Är det avsett, att den som vill bedriva upplysningsverksamhet i ämnet skall få söka tillstånd därtill hos någon myndighet?

Utskottsutlåtandet skulle kunna giva anledning till ytterligare åtskilliga frågor. Det må räcka med en till: Tro verkligen förslagsställarna på möjligheten att i detta ömtåliga ämne, där meningarna alltid brutit sig mycket skarpt, åstadkomma enighet kring ett sådant lagförslag som — med mycket lätt hand — skisseras i utskottets utlåtande? Som jag redan angivit, kan jag tyvärr icke dela tron på en sådan möjlighet. Enligt min mening är av ett försök till dylik lagstiftning endast att vänta ytterligare väsen i detta ämne. Meningarna om huru upplysningsverksamhet i detta ämne bör bedrivas kunna vara delade, men i en punkt borde alla kunna vara ense: den upplysningsverksamhet, som kommer till stånd genom dessa ständigt återkommande riksdagsdebatter i frågan, är icke av det eftersträfvansvärda slaget. Därest riksdagen skulle godkänna första lagutskottets föreliggande utlåtande, torde på det mest effektiva sätt vara sörjt för, att denna serie av debatter skall fortsätta under kommande riksdagar. Om riksdagen åter bifaller reservationen, som i sak ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag — jag har ingen invändning mot den gjorda formella jämkningen — finnes däremot anledning hoppas, att dagens debatt i frågan skall bli den sista, åtminstone för åtskilliga år framåt. Säkerligen kan ej råda mer än en mening därom, att detta skulle vara ett lyckligt resultat.

Vilken utgången än må bli, är det emellertid en glädje att kunna konstatera, att medicinalstyrelsens ansvarsmedvetna insats i frågans behandling lyft denna upp på ett högre plan. Sålunda finner man i utskottsmajoritetens utlåtande intet av den inställning till förevarande spörsmål, som professor Israel Holmgren så välförtjänt gisslade i sitt mycket uppmärksammade anförande i förra årets förstakammardebatt, när han utvecklade oundgängligheten av att det i stor utsträckning användes preventiva medel inom äktenskapen till reglering av barnantalet ur förnuftiga synpunkter efter föräldrarnas lämplighet och förmåga att fylla den uppfostrargärning, som åvilar dem. Om det, såsom utskottet önskar, skall bli en ny preventivdebatt nästa riksdag, blir det då också tillfälle att efter den från medicinalstyrelsen väntade utredningen om fosterfördrivningen och åtgärder för dess bekämpande få belyst, vilken betydelse en förbättrad upplysning i dessa frågor, efter undanröjande av den skadliga preventivlagen, kan få för bekämpande av detta samhälls-ondas utbredning i landet. Jag är emellertid ingalunda säker på att jag rätt tolkar intentionerna hos utskottsutlåtandets författare, men man har helt enkelt icke kunnat, om man velat samla majoritet för årets avslagslinje, stå kvar på tidigare, av all erfarenhet och sakkunskap vederlagda försvarspositioner i föreliggande fråga. Lyckligtvis är detta samhällshygieniska spörsmål icke någon partifråga. Ute i landet torde den ståndpunkt medicinalstyrelsen intagit allmänt gillas av våra läkare, liksom av en utbredd opinion bland landets kvinnor.

Slutligen vill jag icke hava försummat att framhålla, vilken skadlig verkan gällande preventivlag haft ur synpunkten av allmänhetens respekt för

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

gällande lag. Det skall ha gått långt med missaktningen för en lagparagraf, när, såsom nyligen hänt i Lund, en allmänt högt ansedd medicinsk vetenskapsman offentligenn kunnat uttala, att preventivlagens största förtjänst är, att den icke efterlevs.

Andra kammaren biföll redan förra året ett yrkande, motsvarande den reservation, som är fogad vid detta års utskottsbetänkande. Jag ber att vördsamtt få uttrycka den förhoppningen, att utgången i kammaren blir densamma i år.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Det är för mig en tillfredsställelse, att jag kan åtminstone i en punkt — men knappast på någon mera — instämma med herr statsrådet, och det är i den delen, att det är obehagligt med alla de debatter i detta ämne som vi skola ha den ena gången efter den andra. Gamle Olaus Petri sade på sin tid, att »det illa luktar, skall man oträngd icke röra», och jag tror, att vi alla skulle med glädje se, om vi sluppe undan. Men det finns åtminstone en och annan bland oss på den motsatta sidan, för vilken det är en samvets sak att icke tåga i en fråga, som berör nationens innersta liv i så hög grad som denna gör. Detta är, herr talman, anledningen till att även jag vill taga kammarens öra i anspråk för de synpunkter, som jag och mina meningsfränder lägga på detta allvarliga spörsmål. Jag nämnde, att det gällde en av nationens livsfrågor — jag menar då icke frågan i och för sig utan såsom berörande nationens framtid. Och jag vill, herr talman, också ha sagt, att om nu ett beslut kommer att fattas i enlighet med lagutskottets utlåtande, synes det mig vara av en viss vikt, att också vi på den andra sidan ha fått tillfälle att framlägga våra synpunkter, som väl böra komma att tagas i beaktande vid den utredning, som, enligt vad jag hoppas, kommer att ske och — det vill jag bestämt uttala — icke bör inskränka sig till en medicinalstyrelsens utredning. Medicinalstyrelsen äger icke det förtroende ute i landet i denna fråga, att man kan vara nöjd med en utredning endast från detta håll.

Det har sagts här, att enighet vore vunnen i sak, och herr statsrådet har ironiserat över den enighet, som man tror sig ha kommit till i utskottet. Jag får ju säga, att det nog är åtskillig oklarhet därvidlag. Jag har just haft ett brev i dag på morgonen från en framskjuten läkare, som säger, att han icke riktigt kan finna, vad man menar. Och jag medgiver, att det ligger en viss sanning i en sådan uppfattning.

Emellertid tror jag, att det är så mycket i utskottsutlåtandet, som ger vid handen vad utskottet verkligen menar, att man kan säga, att man fått vissa riktlinjer fastställda. Dit hör då först yttrandet om att man vill ha endast en ansvarskännande och lojal upplysningsverksamhet. Vad innebär detta? Då kommer oklarheten. Jag är herr statsrådet tacksam för att statsrådet med en sådan klarhet och bestämdhet preciserat sin egen ståndpunkt genom att i allo hänvisa till medicinalstyrelsen, och jag anser det vara en av de betydelsefullaste vinningarna av lagförslaget, som helt är byggt på medicinalstyrelsens utlåtande, att man fått klarhet i vad frågan nu verkligen gäller. Detta är äntligen fastställt: den gäller icke undervisning på barnastadiet i sexuella frågor i våra skolor — den saken har alltför länge varit camouflaget för oändligt mycket av »sexuell upplysning» av helt annan art — den gäller icke heller upplysning om könsförhållanden och könsliga funktioner i allmänhet, lämnad utav vederhäftiga och sakkunniga läkare; den gäller vad man har kallat den personliga profylaxen. Är det icke riktigt, herr statsråd? D. v. s. den gäller en utsträckt propaganda, utförd av läkare, för att undervisa vårt folk om användningen av de preventiva medlen, och man vill avlägsna de hinder,

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

som nu stå i vägen för att få den propaganda, som redan pågår, utsträckt att omfatta om möjligt hela folket. Jag vill vidare gå in på medicinalstyrelsens märkliga utlåtande, som otvetydigt ådagalägger, att denna min mening är riktig. Medicinalstyrelsen yttrar — jag skall komplettera herr statsrådets ingående redogörelse för medicinalstyrelsens utlåtande — att »styrelsen har anledning att göra dessa uttalanden — om nödvändigheten av medlen i fråga — på den grund att de självfallet ha sin ojämförligt största betydelse som smittskydd vid de tillfälliga och lösaktiga sexuella förbindelserna». Detta vill med andra ord säga, mina damer och herrar, att ungdomen skall undervisas härom. Det är den gamla parollen, som vi känna ifrån första början av denna propaganda: »Kärlek utan barn» eller, som det med ett modernt uttryck heter, »barnbegränsning». Det hette »humanitär barnalstring» på sin tid. Nu har det fått en något annan klang i ett nytt tidsläge; nu heter det »rationell barnbegränsning». Det är sålunda undervisning om den personliga profylaxen, d. v. s. om användandet av preventiver, som — enligt medicinalstyrelsens bestämda och klara uttalande — det gäller att bibringa framför allt de unga. Jag tillåter mig göra kammaren uppmärksam på, att det är en rätt underlig ställning vår medicinalstyrelse, som nyss höjdes så till skyarna, intagit i detta ärende. Styrelsen är icke riktigt färdig med sitt utlåtande, och detta föranleder en ledamot av medicinalstyrelsen till en reservation, däri han uttalar, att han finner »denna upplysningsverksamhet bland barnen i fortsättningsskolan från flera synpunkter minst sagt olämplig». Ha damerna och herrarna anat, att det sålunda från medicinalstyrelsens sida verkligen är ifrågasatt, att man skall undervisa barnen i våra fortsättningsskolor, barn på 14 å 16 år, om att det finns preventivmedel och ge dem anvisning på hur dessa skola användas? Jag kan icke efter detta yttrande taga tillbaka ett ord av vad jag nyss sade om att medicinalstyrelsen icke äger det förtroendet, att den ensam bör få verkställa utredningen i frågan.

Sedan vill jag också för herr statsrådet påpeka, att herr statsrådet gick med mycket lätt hand förbi vad som dock är en av huvudfrågorna härvidlag, nämligen vilka faror hela denna preventivmedelshistoria för med sig för vårt folk. Herr statsrådet nämnde ingenting av vad man eljest i det stycket finner citerat i den kungl. propositionen. Jag skall därför komplettera hans yttrande en liten smula. Justitieråden Marks von Württemberg och Petrén samt regeringsrådet Wall yttrade på sin tid, att propagandan för s. k. preventivmedel »medför stor fara för ungdomens sedliga förvildning». Blad för blad i denna proposition möta dylika uttalanden, och jag vill i detta sammanhang särskilt peka på, hurusom på sid. 9 i densamma återgivits ett uttalande från år 1910 av den dåvarande departementschefen, däri han framhåller, att en dylik upplysningsverksamhet »kan vara i hög grad ägnad att förvillade de sedliga begreppen på det sexuella området, lärar ej kunna förnekas, och den sociala fara, som därigenom uppstår, är av sådan art, att hela folkets såväl andliga som fysiska hälsa allvarligt äventyras». Därom nämnde herr statsrådet intet, och jag förstår så väl, att herr statsrådet gått förbi lagrådet, som varit konsekvent i sitt avstyrkande — i motsats till medicinalstyrelsen, som numera slagit om — och som säger, att man icke kan överblicka, vilka konsekvenser en lagändring skulle få, då man måste räkna med, att icke önskvärda följder skulle kunna inställa sig. Herr statsrådet är i det lyckliga läget att kunna säga: »Jag hyser inga farhågor i detta hänseende.» Men det finns många i detta land, herr statsråd, som hysa ytterst allvarliga farhågor i nu berörda hänseende.

Nu är det ju så, att medicinalstyrelsen framför detta förslag av hygieniska skäl.

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

Jag vill genast säga här, att jag icke rannsakar hjärtan och njurar. Jag talar icke om intentioner, jag menar icke, att den och den har den eller den baktanken, utan jag talar allenast om, huru detta enligt min och många andras mening kommer att i verkligheten utfalla. Sak och person äro således tvenne skilda ting, här gäller det sak, och det skulle vara lyckligt, mina damer och herrar, om man en enda gång kunde föra denna debatt sakligt och icke förde den över på det rent personliga området.

Jag har väckt en motion just med hänsyn till dessa klart betonade hygieniska krav. Det gäller här med andra ord, att våra medicinmän skola få hand om saken. Dessa hygieniska och medicinska krav äro ju ett genomgående drag i hela motiveringen och voro så också i herr statsrådets yttrande.

Under sådana förhållanden synes det mig, att om man, som det betonas, vill tillgodose just dessa synpunkter, så bör den första och naturliga åtgärden vara, att man liksom i Schweiz lägger användningen av dessa medel under läkarkontroll och deras tillhandahållande på apoteken mot läkares ordination. Detta har ju även allvarligt påyrkats i min motion. Jag vill erinra herr statsrådet om, hurusom, när Malmöläkarna gjorde sitt i propositionen anförda uttalande, den läkare, som vid tillfället i fråga höll föredrag i ämnet, hänvisade just till försäljning på apotek. Detsamma gör medicinalstyrelsen, ehuru den icke vill monopolisera artikeln för apoteken. Nu sätter jag icke i fråga, att damerna och herrarna skulle ha haft tid att läsa denna min motion, om vilken lagrådet icke sagt ett enda ord, men jag kan ju ur den meddela, att apotekarna — låt vara icke apotekarkåren i dess helhet, men väl en grupp apotekare — ingivit en skrivelse till statsrådet och chefen för justitiedepartementet, däri de på det allra bestämdaste fränsäga sig varje medverkan till en dylik försäljning, som är emot deras samvete. De framhålla i denna skrivelse bland annat följande: »att vid apoteksdiskens demonstrera och lämna upplysningar om desamma — preventivmedlen — skulle både för personalen och för anständiga kunder, som nödgades bli vittnen, bliva i synnerlig grad för tukt och sedlighet sårande». Detta deras yttrande utgår ifrån medicinalstyrelsens uppslag, att de skulle säljas i fria handeln i konkurrens med »gummi»-affärerna. Jag förstår dem. Jag tycker, att det skulle vara otäckt, om jag t. ex. skulle gå in på ett apotek för att köpa vanlig medicin och så finna hela denna historia ute på disken, därvid förklaring lämnades, att den och den artikeln kostar så och så mycket, men att den är inte av bästa slag, varför man för att vara trygg både för barn och venerisk smitta bör köpa en annan. Dessa apotekarnas synpunkter förstår jag, mina herrar. Men det skulle bli något helt annat, om man kunde sätta dessa medel under kontroll av läkare, så att de endast mot läkarrecept och i slutna förpackningar finge tillhandahållas på apoteken. Och jag tror, att detta vore en väg att komma till rätta med denna sak om man verkligen endast vill ha en »ansvarskännande och lojal upplysning» och försäljning. Jag ber därför, att man vid den utredning, som jag nu hoppas kommer till stånd — en *allsidig* utredning och icke en utredning, utgående ifrån vissa här anförda medicinalstyrelsens förutsättningar — också tar upp denna min motion till allvarlig prövning.

Jag undrar nu, om det verkligen är nödvändigt med denna lagändring och om kammarens ledamöter ha reda på, huru — skall jag säga — förträffligt det i verkligheten är ställt på detta område. Vi ha dock härvidlag en omfattande och grundlig upplysningsverksamhet, så omfattande och så grundlig, att jag tycker, att man kunde vara ganska nöjd på preventivvännernas sida. Jag kan ju erinra om, hurusom den »radikala gruppen av svenska kvinnors vänsterförbund» — och jag tillmäter dess yttrande synnerlig betydelse i *detta* hänseende — förklarar, att »propaganda för preventivmedel äger rum i utom-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)
 ordentligt stor utsträckning». Så förhöll det sig åtminstone i januari 1933, då man gav in sin skrivelse, ur vilken jag citerat dessa ord.

Eftersom jag tycks anses vara en så förfärligt farlig motståndare till de affärsmän, som ha med dessa saker att skaffa, har jag — och därom är jag väl ensam i denna kammare — fått mottaga avskrifter av tvenne skrivelser, av vilka en är riktad till första lagutskottet, en skrivelse, som jag emellertid antar kommit lagutskottet till handa så sent, att lagutskottet icke haft tillfälle att ta in den i sitt utlåtande. Jag känner mig nu inte riktigt förkrossad av dessa skrivelser. Jag är snarare tacksam för dessa papper, som kunna ge kammaren upplysning om, hur det i detta avseende står till här i landet. Det finns icke mindre än 27 affärer i denna bransch här i vår goda huvudstad, vilka slagit sig samman till en organisation. Jag har vidare i preventivpressen hittat namnet på en person, som själv äger icke mindre än fyra affärer ensamt i huvudstaden, och som tillika är ombudsman för den sammanslutning av preventivaffärer, som omfattar huvudstaden eller möjligen hela landet. Av dessa skrivelser framgår, att man är synnerligen harmsen över den av mig framkastade tanken på, att dessa medel endast skulle få försälgas å apoteken, efter läkares recept eller i fria marknaden enligt medicinalstyrelsens förslag. Man anför såsom ett första skäl emot detta förslag, att apotekarkåren själv icke vill vara med om detsamma i angiven riktning, enär den funnit en dylik försäljning av preventivmedlen i högsta grad motbjudande och samvetskränkande. Själva ha de inga sådana förhinder! Vidare hänvisar man till, att det icke går att ordna dessa saker, såsom medicinalstyrelsen vill ha dem ordnade. Medicinalstyrelsen vill nämligen *förbilliga* dessa medel och dessutom *kontrollera* dem. Man framhåller nämligen, att om nu försäljningen av dessa medel lägges i apotekarnas händer, blir det slut med kontrollen, då apotekarna icke förstå sig på hithörande saker lika bra som de personer, vilka i 25 års tid skött dylika affärer, och att det givetvis skulle komma att ställa sig dyrare att inköpa dessa varor på apotek än i privata affärer, varför resultatet av det hela följaktligen skulle komma att stå i direkt motsats till medicinalstyrelsens intentioner. Vidare lämnas i denna skrivelse meddelanden, vilka rikta sig just emot vad första lagutskottet i sitt yttrande framhållit därom, att man härvidlag icke borde lämna »fritt spelrum åt en av vinningslystnad eller andra illojala grunder förestavad propaganda för användandet av preventivmedel». Man talar ju i detta sammanhang om illegal verksamhet, om smyghandel etc. Nej, säga herrarna i denna sammanslutning, något dylikt förekommer icke nu, ty »i hela landet finnas nu specialförsäljare för dessa artiklar, som i centralt belägna, snyggt inredda och väl upplysta butiker utöva försäljningen, och dessa affärer ägas i allmänhet av sakkunniga personer, som i flera fall under minst 25 år arbetat i branschen». Ja, detta, mina damer och herrar, ger ju upplysning om läget i landet.

Nu tyckas emellertid dessa herrar och damer preventivförsäljare ha funnit, att första lagutskottet icke är en institution som man kan lita på skall tillgodose dessa intressen, och därför har man också gjort en inlägga till Kungl. Maj:t. i vilken skrivelse man upprepar ett och annat av vad som här anförts. Av denna skrivelse får man sålunda veta, att det finns ett sjukvårdsaffärerens riksförbund. Vidare får man veta, att om nu denna handel skall förläggas till apoteken, så kommer staten därigenom att träda i stark konkurrens till de enskilda näringsidkarna, så att flertalet av dessa bli tvungna att nedlägga sin nu lagligen bedrivna affärsrörelse. Så mycket tycks nu denna försäljning betyda i detta land! Vidare säger man, att genom en dylik åtgärd den grundsats, på vilken den nuvarande samhällsordningen vilar, eller den enskildes försörjningsplikt skulle rubbas, och man meddelar slutligen, att

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

»barnantalets begränsning är uttryck för en allmän livsaskådning» ävensom att kunskapen om preventivmedlens användning till den grad inhamrats i det allmänna medvetandet, att, såsom medicinalstyrelsen själv medgivit, sjukdomsfrekvensen påtagligen nedgått. Jag förmodar, att dessa herrar — jag har för min del ingen anledning att misstänka annat — anse, att de representera sakkunskapen, då de i sin skrivelse hålla före, att detta förhållande är sist och icke minst sjukvårdsaffärernas förtjänst. Kan det verkligen vara av något större intresse, frågar man sig, om en begränsning vidtages i fråga om dessa så förträffligt skötta affärers verksamhet!

Det känns bittert, säga dessa försäljare uti sin skrivelse till Kungl. Maj:t, som jag förmodar ännu icke kommit herr statsrådet till handa, för dessa affärsinnehavare att erfaras, att medicinalstyrelsen med fullkomlig tystnad förbigått dessa affärers positiva insatser för åstadkommandet av bättre förhållanden inom samhället i här ifrågakvarande hänseenden; och man framhåller vidare, att det för de hundratal affärsmän i denna bransch, som finnas här i landet, existerar ett starkt moraliskt intresse. Jag förstår nu icke dylika uttalanden. Men jag förstår icke heller medicinalstyrelsen, när styrelsen i detta sammanhang talar lika förträffliga och goda ord om sin mening med hela detta förslag, nämligen »att fostra en i sedligt avseende högt stående och ansvarskännande ungdom!» Jag tillåter mig dock anföra det omdöme, som gavs i läkarsällskapet i Malmö och som nämnes i samband med dess yttrande, som anföres i propositionen: Den reklamtrafik, som för närvarande trots gällande lagstiftning förekommer i tidningspressen och i skyltfönster och som ohämdad föranleder användningen av dessa medel, »belyser bjärt hur en upplysningsverksamhet på detta betydelsefulla område icke skall ordnas».

Man frågar vidare i den till Kungl. Maj:t ingivna skrivelser: »Hur svårt skulle det icke bli att tränga tillbaka den yrkesmässiga skörlevnaden, som bildar verkliga pesthårdar i samhället, om dessa medel icke funnos allmänt att tillgå?» Man säger också uti denna skrivelse, att denna riksomspännande enskilda verksamhet varit av största gagn för samhället och att ett förbud mot att tillhandahålla dessa medel i den allmänna marknaden, när man fått sin marknad inarbetad, skulle leda till smyghandel o. s. v., ävensom att en stark moralkodex finns för dessa affärsmän. Vad kan herr statsrådet och kungl. medicinalstyrelsen mer begära!

Till sist säger man i båda dessa skrivelser något, som kan vara av ett visst intresse att härvidlag ta fasta på, nämligen att tusentals personer skulle mista sin utkomst i och med genomförandet av ett dylikt förslag, och att man därför kräver, att staten i så fall skall träda in för att ersätta den sålunda uppkommande förlusten. Det är här således så långt ifrån fråga om någon illegal smyghandel, att staten i stället skall träda in för att ersätta dessa affärsmän vad de i detta fall kunna förlora.

Jag har trott det vara av intresse för kammarens ärade herrar och damer att få höra, vad som verkligen försiggår på detta område och som man nu icke anser vara tillräckligt i och för sig, varför man vill öppna slussarna för en upplysning, vilken liksom en flod skall gå ut över vår ungdom.

Jag vill tillägga ännu en sak — förmodligen okänd — som visar, att jag kanhända har rätt uti mitt påstående, att det är ganska ordentligt sörjt för kunskapen om dessa medels användning. Här har jag en intervju uti en tidning, vars redaktör sitter här framför mig, och uti vilken det talas om, att man — tack vare för övrigt de socialdemokratiska medlemmarna i hälsovårdsnämnderna — upprättat sexualhygieniska byråer i Stockholm, Malmö och Göteborg. Att det fanns en sådan byrå i Göteborg, var jag alldeles okunnig om, men jag får väl se efter, hur den sköter sig, när jag kommer hem. I en tidning, som

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

heter Fönstret, och som kommit i mina händer, ser jag en tydlig ifrån byrån här i Stockholm härstammande redogörelse för denna kommunala sexualbyrås verksamhet. Det framhålles här, att dess främsta och huvudsakliga uppgift är att stå till tjänst med antikonceptionella medel, det vill säga medel, som hindra havandeskap. I denna intervju med en kvinnlig läkare, känd för sitt varma intresse för preventivmedlen och fosterfördrivningens legalisering, heter det, att många tyvärr komma för sent till henne, att man med andra ord kommer, när man är gravid. Detta säger ju tillräckligt om vad meningen är med denna byrå. Det är nu inte nog med de byråer, som finnas i nämnda storstäder — det är ju för bedrövligt att ha bara dem!! — och därför har nu bildats en organisation, som från denna stad med omnejd sträcker sig över hela landet.

Jag har vidare här en intervju med föreståndarinnan för denna *riksförening för sexuell upplysning* — jag förmodar, att dessa saker äro för herr statsrådet liksom även för medicinalstyrelsen kända — vilken förening nu är ett år gammal och som nyligen firat sitt årsjubileum. Uti denna intervju får man reda på — intervjuen prydes för övrigt av föreståndarinnans bild — att man första dagen haft besök från Karesuando, Västervik och Kvarnsveden, att vägledning lämnas i sexuella ting, av vilka de flesta röra födelsekontroll, och — jag ber damerna och herrarna lägga märke till detta — att hygieniska artiklar här tillhandahållas betydligt billigare än på andra håll samt att medlemmarna i förbundet dessutom åtnjuta rabatt. Det är sålunda förträffligt sörjt för denna sak. Hur många medlemmar finnas nu i detta förbund? Ja, efter ett år hade man ett medlemsantal av 17,500 personer. Tio byråer ha redan nu startat ute i landet. Man har haft en fest för att skaffa pengar till inrättandet av nya byråer, fasta för städerna och ambulerande för landsbygden. Vad göres oss mera vittne behov? Byrån står naturligtvis under kontroll av läkare. Jag förstår icke vad vi behöva mera av denna s. k. upplysning. För mig ter sig det hela som »upplösning» och icke som upplysning.

Jag vet ju, herr talman, att det finns en vidsträckt opinion, som önskar en dylik »upplysning», men jag är icke riktigt säker på, om dessa människor äro så inne i saken, att de veta vad de begära. Förra året inkom till Kungl. Maj:it en petition, vilken jag efter många bekymmer och med mycken möda äntligen lyckats få tag i. Den är undertecknad av omkring 1,600 personer, huvudsakligen damer tillhörande de ekonomiskt bättre lottade kretsarna i samhället. Jag har gått igenom namnen på dem, som undertecknat densamma, ty det intresserade mig att se, vilka damer som här i Stockholm med omnejd anslutit sig till yrkandet om en dylik upplysningsverksamhet angående preventivmedlens användning, och jag fann därvid, att bland dessa funnos att döma av läkarkatalogen 60 % av Stockholms kvinnliga läkare. Och där märkas omkring 100 manliga medicine studerande och 35 kvinnliga medicine studerande, så att nog få vi preventivläkare för all del, om försäljningen av dessa varor lägges till apoteken. Icke behöver kungl. medicinalstyrelsen vara orolig för brist på läkare, som vilja ägna sig åt »sexuell upplysning»! Det kan ju vara av intresse, herr talman, att höra, huru dessa 1,600 vidare fördela sig. Sedan är det 100 lärarinnor, och bland dessa finner jag till min häpnad en del föreståndarinnor för mycket bekanta privata kvinnliga läroanstalter i denna stad. Det är även ett antal folkskollärarinnor, men mycket få. De ha hållit sig utanför. Det är ett 40-tal skådespelerskor o. s. v. Och så är det en massa kontorister och telefonister, och man har också gjort ett notvarp genom ett bryggeri, man har gjort ett notvarp genom en annan industri och fått med sig alla arbeterskorna, så att det är ej bara damer ur Stockholms societet. Nu är jag — och jag har haft rikligt tillfälle att märka det — med min kännedom om,

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

hur det svenska folket, såväl män som kvinnor, är oerhört slösaktigt med sina namnteckningar, övertygad, mina damer och herrar, att ett stort flertal av dessa skulle bli högeligen förvånade, om de finge veta vad de ha skrivit under och vad det egentligen gäller. De tro, att det är något sådant där allmänt som att sagan om storken skall bort, att barnen skola få veta, hur de kommit till världen och något allmänt sexuellt. Så är mångas mening. Och jag är övertygad, att om jag i den svenska riksdagen skulle börjat citera undertecknarnas namn, skulle det ha höjts ett anskri av förtrytelse över en sådan sak. Skrivelsen är dock en offentlig handling och kan ju när som helst komma till offentligheten, men det skulle icke falla mig in att göra det, ty jag är övertygad, att de äro i god tro och menat väl, och naturligtvis skulle jag ej göra det ändå. Men jag är övertygad om, att på samma sätt förhåller det sig med namnen på en hel del av dessa petitioner, som kommit fram. Finge de klart för sig, att då de begärde preventivlagens borttagande, så betydde det undervisning om den personliga profylaxen åt de unga, hade de högljutt protesterat, att så mena de visst inte.

Jag har här med dessa ord velat säga, att det är min bestämda mening, att det ej finnes anledning att få en utvidgning av denna verksamhet. Och så vill jag säga på grund av min personliga erfarenhet — jag vet, att det låter hårt, men jag kan ej underlåta att säga det —, att Hinke Bergegrens och konsorters upplysningsverksamhet är ingalunda så farlig, som när man kommer till denna utrustad med den auktoritet, som läkarna ännu i vårt land ha. Man förspiller den auktoriteten på det sättet, men den är dock kvar ännu. Jag har hört ett föredrag i detta ämne av en kvinnlig läkare av den art, att jag vågar säga, att så vidrigt som det berörde mig och andra närvarande, kan jag knappast omtala. Man har sålunda ingen garanti för, att denna upplysningsverksamhet, därför att den auktoriseras, blir vederhäftig och ansvarsmedveten.

Ja, vad ha nu följderna blivit? Jag skall dröja till sist vid detta. Vad ha, mina damer och herrar, följderna blivit? Jo, denna verksamhet är en av orsakerna till nedgången i vår nativitet, som är en så betänklig och allvarlig fara för oss. Detta har medicinalstyrelsen, som yttrat sig, och statsrådet har sedan upprepat detta, halkat mycket lätt förbi. Om jag ej tar miste — jag reserverar mig för ett möjligt minnesfel — har doktor Marcus, som nu är den vetenskaplige rådgivaren för medicinalstyrelsen på detta område, i en broschyr, som utgavs år 1928 av det socialdemokratiska kvinnoförbundet, innehållande 4 föredrag, bland vilka ett av honom, sagt, att man torde kunna antaga, att de sjunkande födelsesiffrorna till allra största delen ha sin orsak i en målmedveten födelsekontroll. Det står i denna broschyr, som medföljde damernas skrivelse till Kungl. Maj:t, och jag är övertygad om, att det var doktor Marcus som sagt det, men då mina anteckningar ej ge full klarhet därutinnan, är det i viss mån hypotetiskt. Saken är emellertid sagd i denna deras skrift. Nu är det sant, att det är ej detta enbart utan naturligtvis även depressionen, arbetslösheten och mycket annat, som hindrat de tidiga giftermålen och åstadkommit stora och bekymmersamma svårigheter för många av vårt folk i allmänhet, som vållat födelsetalets nedgång. Jag ber dock att få göra herrarna uppmärksamma på, att sjunkningen i födelsetalet följer ej den ekonomiska kurvan utan är lika stor under de feta åren som nu under de magra. Och hurudant är vårt läge? Jag har här fått del av den sista officiella statistiken. Den är ej utskickad ännu. Vi ha kommit därhän, att i vårt land ha vi världens lägsta födelsetal. Det var 14.53 pro mille för år 1932, och de preliminära uppgifterna för år 1933 utvisa ytterligare sjunkning. En så katastrofal sjunkning av födelsetalet har veterligt icke något

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

folk i historien, efter vad det säges oss, haft att uppvisa. Och om vad det betyder skall jag be att få citera chefen för rasbiologiska byrån, professor Lundborg, som i en sin skrift »Degenerationsfaran och riktlinjer för dess förebyggande» betecknar nativitetens sjunkande som särskilt olycksbådande: »Begynnande inom de burgnare samhällsklasserna går denna process efterhand på djupet och utplånar så småningom förut livskraftiga folk. Ända in i nutiden ha vi förmått hävda vår jämbördighet, ja t. o. m. vår överlägsenhet över andra europeiska folk, såväl fysiskt som intellektuellt. Skall detta fortsätta? Knappast, åtminstone ej om vi vandra så farliga vägar, som vi nu slagit in på. Ett folk, som ej förökar sig, urartar. Det finnes mig veterligen intet historiskt exempel på, att ett folk, som visar lägre antal födda än döda, kan repa sig. Det går sin undergång till mötes.» Vi äro ej riktigt där ännu. Stockholm och en del andra städer äro redan framme, men det finns åtminstone ett län, där det kommer att inträffa i år, och det är Örebro län enligt den preliminära utredningen. Jag vill också erinra om — somliga till sorg och andra till glädje — att i Sovjetunionen är födelsetalet trots de svårigheter, med vilka man kämpar, 3 gånger så stort som i Sverige. I Polen — det blir mindre glädje på sina håll — är det mer än dubbelt så högt, och något vacuum blir det icke en gång här i Sverige. Det är historiens lag, det är en naturlag. Jag kan icke, mina herrar, undgå att säga — och det är för mig som för så många under vända och ängest — att det är något ohyggligt i tanken på den smygande döden, som kommer över vårt folk på detta sätt, smärtfritt och så, att man icke tyckes känna det alls, om det icke funnes något, som heter statistik. Det är ohyggligt att tänka sig att vårt folk går sovande mot undergången — det gitter icke leva — att se den frenetiska kampen mot de ofödda, att se, hur yxan är satt till roten på vårt livsträd, vårt svenska livsträd, så att det knakar i det, och så se, hur medborgare, som känna sitt ansvar inför varslat om folkdöden, endast mötas med hångrinet, till och med på många håll där man dock hade väntat känslan av ansvar. Saken är dock så allvarlig, att man kastar ej undan den bara med ett hänfullt tillmäle, och på mig skall ansvaret icke kunna komma, för att jag tegat. Saken har gripit djupt i min själ, ty jag är svensk.

Jag har icke berört — men jag skall i någon mån göra detta också — vad som ligger djupast bakom hela denna fråga. Det gäller ju ungdomen. Jag hänvisar till medicinalstyrelsens utlåtande. Det finnes ingen möjlighet att nu komma ifrån, att det gäller att lämna dessa preventivmedel till ungdomen, vare sig man börjar vid konfirmationsåldern eller längre fram. Men vad blir av detta? Vad blir av detta? Jag fick ett meddelande av en ung man från den tid han exerceerade beväring, och han berättade något, som jag också vill låta komma till protokollet här för att visa, att det finns andra läkare som se saken annorlunda än medicinalråden. Regementsläkaren i fråga, för resten en mycket bekant och berömd man, hade fått en regementsorder, enligt vilken det tillkom honom att meddela de värnpliktiga vid regementet viss sexuell upplysning, speciellt avseende personlig profylax. »När han fullgjort sitt uppdrag, sade han till mig, som var biträde på expeditionen, ungefär så här: 'Nu har jag uppmanat de värnpliktiga att leva osedligt.'» Den unge mannen ser på honom. »Ja, när de bara få veta om dessa mer eller mindre säkra skyddsåtgärder, tänka de: 'Nu är det ingen fara längre att leva osedligt, nu kunna vi tryggt hänge oss åt de sexuella fröjderna.'» Det är den farligaste och svåraste innebörden i detta ärende. Det blir en licens given på detta sätt, en legitimation för sexuell tygellöshet, som ligger bakom detta. Och där bakom ligger — jag går inte ner härifrån, förrän jag fått säga det också — där bakom ligger, som det gång efter annan påpekats, en helt förändrad

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

uppfattning av sexuell moral. Vi ha nyss sett frikännandet av den från min synpunkt olyckliga »Sexuell tidskrift», som dock i sin mån visar, hur man tänkt sig denna »upplysning» på medicinskt håll, om också icke ansvarigt. Där har med mycket stor bestämdhet och klarhet uttalats, att det är klart, att den kristna sexuella moralen är något, som måste bort, som står i vägen. Jag skulle kunna ge många belägg härför, men jag nöjer mig med ett, därför att det står i så bjärt motsättning mot de 60 procenten av de kvinnliga läkarna i denna stad. Det är taget ur »Hertha», den bekanta Fredrika Bremerförbundets tidning. Där är det en läkare, som betecknar sig »mor och läkare». Man kan riktigt bli glad, när man får höra: »mor och läkare». Hon säger i ett av de sist utkomna numren av tidskriften något, som jag här anför för att beteckna den anda, som ligger bakom denna undervisning. Hon citerar: »Man anser, att ungdom och moral fördärvas. Det är sant, ungdomen fördärvas. Men inte av den sexuella upplysningen. Det som fördärvar ungdomen är det borgerliga och kristliga sexualhyckleriet, som under sken av att vilja skydda ungdomen från 'farliga makter' nekar den kunskap om de naturligaste och renaste drifterna, som tvingar de unga till avhållsamhet och onani, till prostitution och könssjukdom.» Det är taget ur denna tidskrift, som nu fått ett visst erkännande, då ju åtalet ogillats. För övrigt säger »mor och läkare»: »Betänk, vad det betyder, att den åsikten systematiskt insuggeras hos ungdom, att det är något mindervärdigt och utvecklingshämmande att ej tillfredsställa sina sexuella behov. Kunde något förbud eller någon lagändring åstadkomma, att de unga skonades från att inandas sådan unken luft, kan jag ej finna det annat än lämpligt.»

Det är många hundra tusen mödrar, som stå vid sidan av denna mor, och fäder också, i Sveriges rike.

Det är detta, som för mig är det djupaste och det innersta i denna fråga, och jag ser detta såsom det farligaste, såsom det mest fördärvande för vårt folk, och jag skall till sist, herr talman, citera en känd läkare, en professor, som har sett saken på annat sätt än herr statsrådet och kungl. medicinalstyrelsen. Han säger, då han talar om dessa medel, att de äro visst icke säkra, tvärtom, men att han ser i dem en fara för statens och nationens bestånd och sunda utveckling och medförande moralisk depravation. Sedan säger han — jag citerar det tämligen ordagrant. Det är knappast skäl att taga emot hans ord med hän! »Ett mera utstuderat sätt att fördärva ett lands ungdom kan knappast tänkas. Här är fråga om en förgiftning av nationen, långsam visserligen men säkrare för övrigt än alla gångna tiders farsoter tillsammans.»

Herr talman! Jag har velat, att dessa synpunkter skulle få ett återljud i denna kammare, och därför har jag tagit kammarens tid i anspråk. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, i förhoppning att den utredning, som kommer, skall taga i beaktande vad vi i vårt folk önska, som icke skämmas för orden om att »föra ett kyskt och tutktigt leverne både med ord och gärning», det är i gudsfruktan.

Herr Lundstedt: Herr talman! Efter den framläggning av själva saken, som gjorts av justitieministern, blir det överflödigt att från min sida någon utveckling i sådant avseende sker. Av tidsbesparande intresse skall jag i gör-ligaste mån söka åstadkomma, att mitt eget anförande blir så gott som uteslutande av kompletterande art. Av samma anledning skall jag icke gå in något närmare på den föregående ärade talarens intressanta anförande i dag. Jag vill endast med några ord beröra detsamma.

Herr Pehrsson var angelägen, att man skulle göra klart för sig, att den ifrågakommande upplysningen begränsar sig till den personliga profylaxen. Jag

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

frågar: är icke den personliga profylaxen ett tillräckligt intresse? Det rör sig dock om människor i så stort antal, att det måste bli ett betydande samhällsintresse. Särskilt upprörd var herr Pehrsson över, att ungdomen skulle direkt undervisas angående preventivmedel. Ja, det kan för äldre åskådning, det vill jag gärna medgiva, verka rent cyniskt, att upplysning för ungdomen i sådant avseende skall meddelas. Men om man går in på frågan, huruvida verkligen en sådan undervisning vore av ondo, visar den sig dock ha ett högst lovligt syftemål: att minska könssjukdomarna i landet och att förhindra sådana olyckor som barnalstring i illegitima förbindelser, särskilt i förbindelser mellan unga människor. Och jag upprepar en fråga, som jag tidigare vid flera tillfällen i kammaren gjort: kan överhuvud taget någon större olycka drabba en man och en kvinna, särskilt kvinnan, än den att i unga år bli föräldrar till en s. k. illegitim avkomma? Jag tror, att det är särskilt olämpligt att draga in nativiteten i detta sammanhang. Nu har nog icke herr Pehrsson närmare tänkt sig in i vad han gör sig skyldig till. Annars skulle han som prästman ha undvikit att argumentera med nativiteten. Denna skulle ju uppehållas genom hämmande av upplysning, genom okunnighet, genom förtigande av sanningen. Här är fråga om ett medvetet förtigande. Dylikt har i allmänhet samma karaktär som lögnen, och det förefaller ganska orimligt att hävda, att nativitetsens uppehållande i landet borde vila på lögn. Över huvud tror jag, att man gör klokt i att undvika nativitetsfrågan i detta sammanhang helt enkelt därför, att den är en så komplicerad fråga, att skulle vi draga in de grunder, som här verkligen ha betydelse, i debatten och herr Pehrsson vore insatt i dem, skulle han säkerligen tala minst 10 gånger längre än han gjort redan i dag.

Jag bestrider ingalunda, herr talman, ädelheten i herr Pehrssons motiv, men saken är den, att här stå två diametralt skilda åskådningar mot varandra, den ena icke influerad och den andra influerad av nya kunskaper på folkhygienens område. Jag tror, att om man fördomsfritt söker sätta sig in i frågan, kommer den blyghetskänsla, som självfallet ligger bakom den ståndpunkt herr Pehrsson intog, att betydligt modifieras. Med andra ord våra känslor och föreställningar i sådant avseende ändras givetvis i och med utvecklingen av vår samhälleliga åskådning och de strömningar, som gå igenom tiden.

Jag går nu in på själva saken så kortfattat som möjligt och som jag nämnde endast i kompletterande syfte. Man kan för korthetens skull säga, att den s. k. preventivlagen, senare stycket av 18 kap. 13 § strafflagen, riktar sig dels mot försäljningspropaganda dels mot upplysningspropaganda. I båda avseendena torde stadgandet vara att betrakta såsom en misslyckad produkt, såsom ett alster av falska straffrättsspekulationer. Det är därför en angelägen sak att snarast få hela preventivlagen upphävd. Detta är också, såvitt jag har förstått propositionen riktigt, herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet mening.

Såsom saken emellertid i dag ligger till, finns det ingen möjlighet att avsluta sig till något annat än yrkandet om upphävande av förbudet emot upplysningspropaganda. Också om därmed, i anseende till åklagaremakterns underlåtenhet att trots ordalagen tillämpa stadgandet, icke någon större praktisk vinst skulle åstadkommas, är det dock, herr talman, under alla omständigheter av vikt, att strafflagen befrias från bestämmelser, som däri insmugit sig av misstag, bestämmelser, som icke kunna efterlevas och som därigenom undergräva respekten för lagarna. Att utskottet även nu tillgripit sin gamla non possumus-ståndpunkt, är så mycket mera beklagligt, som medicinalstyrelsens utredning ådagalägger, att stadgandet också i förevarande del faktiskt

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

åstadkommer större skada än en del människor — och bland dem också under-
teknad — förut haft anledning att antaga.

Utskottet har denna gång hakat upp sig på lagrådsmajoritetens ståndpunkt. Endast ur rent formell synpunkt, nämligen därigenom att lagrådet med rätta anses vara en auktoritativ instans, kan emellertid lagrådets yttrande åberopas såsom stöd för utskottets negativa inställning till problemet. Ur saklig synpunkt däremot förefaller mig lagrådets yttrande vara anmärkningsvärt svagt.

Herr talman! Jag skall tillåta mig med några korta ord motivera detta mitt påstående. Saken har givetvis observerats såväl av justitieministern som av professor Bergendal, men jag fäster i vissa avseenden något större vikt vid lagrådets nämnda svaghet än dessa båda herrar göra.

Lagrådet anser, att preventivlagen, trots vad medicinalstyrelsen i motsatt riktning andragit, icke lägger hinder i vägen för s. k. lojal upplysningsverksamhet. Detta — uttalat av lagrådet såsom grund för stadgandets bibehållande — kan näppeligen innebära något annat än en proklamation, att sådan upplysningsverksamhet efter nuvarande lag vore straffri och att preventivlagen så tillvida vore att betrakta såsom upphävd. En dylik proklamation från lagrådet i sådant sammanhang måste enligt min mening anses såsom uttryck för en synnerligen beklaglig princip för tolkning av strafflagar. Man behöver varken vara jurist eller läkare för att inse, att den nuvarande lagformuleringen ovillkorligen lägger hinder i vägen också för den mest lojala upplysningsverksamhet i ämnet, så snart dylik sker inför ett större auditorium eller i tryckt skrift, såvida man inte intar den ståndpunkten — framskymtande även hos den föregående ärade talaren — att någon förförelse här överhuvud taget inte kan komma i fråga, därför att upplysningen redan har så intensivt gripit omkring sig. Med den utgångspunkten vore det dock ifrån början meningslöst att önska preventivlagens bibehållande.

När lagrådet nu, trots att den offentliga lojala upplysningsverksamheten i ämnet måste falla under den nuvarande strafflagens bokstav, likväl finner denna upplysning vara straffri, så bygger lagrådet därvid på en princip för strafflagstolkning, som icke blott är alldeles ny och oprövad utan därjämte till sin kvalitet särdeles dubiös. Principen innebär, att strafflagar kunna betraktas såsom upphävda, därigenom att lagrådet och lagutskottet göra vissa uttalanden om att en förevarande ordalydelse icke skall lända till efterrättelse. Låt vara att lagstiftningen på sådant sätt skulle kunna betydligt förenklas, så torde dock en dylik förenkling inte kunna åstadkommas annorledes än på bekostnad av vissa andra vida viktigare hänsyn. Vare emellertid därmed hur som helst. Denna förenkling av strafflagstiftningsproceduren måste i varje fall förutsätta, att Kungl. Maj:t och riksdagen i vanlig, grundlagsenlig ordning avstått från att bestämma över åtminstone vissa ändringar i vår strafflag. Sådant har emellertid tills dato icke skett. Därför kan lagrådets och lagutskottets uttalanden, att en viss strafflagsparagraf skall tolkas i strid med vad den faktiskt utsäger, icke betraktas annorlunda än som uttalanden, vilka få stå blott för dessa institutioners räkning till den kraft och verkan de kunna ha på åklagare och domare. En samvetsgrann åklagare och en samvetsgrann domare tolkar lagen, obunden av dylika proklamationer, på sitt eget ansvar. Därför kvarstår också såsom ofrånkomligt, att en strängt laglydig läkare och andra lika laglydiga medborgare, vilka i hithörande ämne vilja meddela upplysning, kunna känna sig hämmade av straffbudet i dess nuvarande lydelse. Om en sådan hämning just i förevarande fall är av större eller mindre praktisk betydelse är av fullkomligt underordnad vikt i jämförelse med betydelsen därav, att riksdagen icke här knäsatte principvidriga grunder för strafflagstiftning, sådana grunder, som lagrådet i detta fall vill se tillämpade.

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

Emellertid måste man nu också beakta, att uppfattningen om detta straffbuds praktiskt sett mera ofarliga karaktär av dem, som haft denna uppfattning — till vilka jag som sagt räknar mig själv — numera bör revideras. Grund härför föreligger icke blott i medicinalstyrelsens utredning utan även i det förhållandet, att sedlighetsagitationen för närvarande synes uppleva en renässans, som redan starkt influerat på åklagarmakten och som kan befaras sträcka sina verkningar även till domarekåren. Också detta synes lagrådet ha förbisett. I varje fall understrykes det anmärkningsvärda i lagrådsmajoritetens ståndpunkt därigenom, att lagrådsmajoriteten satt sig över den utredning, som medicinalstyrelsen givit angående det faktiskt rådande behovet av upphävande av förbudet mot den ifrågavarande upplysningspropagandan.

Men lagrådsmajoritetens behandling av denna fråga är också i andra avseenden anmärkningsvärd. Lagrådet bygger på begreppet »lojal upplysningsverksamhet», alldeles som om lagrådet inte förstode det till ytterlighet olämpliga i att grunda kriminalitet på ett så kautschukartat begrepp som lojalitet. Vad en vidsynt, erfaren och kunskapsrik läkare finner vara lojalt, därför att han med sin kunskap finner det vara av vikt för den allmänna hygienien och folkhälsan, dylikt befinnes inte sällan rent av anstötligt och sålunda illojalt för de åklagare och domare, som till äventyrs sakna djupare kunskap i eller djupare intresse för dylika sociala frågor.

För övrigt är det alldeles tydligt, att man här rör sig i en cirkel, då man på detta sätt låter straffriheten bero på lojaliteten. Ty i sista hand finns i det konkreta fallet ingenting annat att gå efter till besvarandet av lojalitetsfrågan än detta, huruvida handlingen är straffbar eller icke straffbar. Upplysningsverksamheten har med andra ord varit lojal, när domaren sedermera frikänner, och illojal, när domaren sedermera straffar. Svaret på frågan, om en handling är straffbar eller icke, skulle således bli, att den är straffbar, förutsatt att den verkligen är straffbar! En sådan »ledning» för människornas handlande, för deras val mellan straffria och kriminella handlingssätt, synes mig, herr talman, med respekt till sägandes vara ganska intelligensfri. Det synes mig riksdagen ovärdigt att acceptera densamma, sedan saken en gång har påpekats.

Att utskottsmajoriteten med förtjusning mottagit lagrådets uttalande, förstår man ju av den ensidighet, med vilken utskottet betonat faran av, såsom utskottet uttrycker det, ett lössläppande av den s. k. illojala propagandan. Justitieministern har ju både här i dag och förut i propositionen uttryckligen gentemot lagrådsmajoriteten åberopat sig på första momentet i 13 § såsom tillfyllest för att stävja en olämplig propaganda i förevarande avseende. Nu frågar man sig: varför har inte utskottet försökt att gendriva justitieministern på den punkten? Vad är egentligen meningen? Vi ha ju i detta stadgande, 13 § första stycket, och dess motsvarighet i tryckfrihetsförordningen en allmän kriminalisering av sådana handlingar, som sära tukt och sedlighet. Är man nu inte nöjd med detta det allmänna osedlighetsrekvisitets bestämmande, får man väl söka få till stånd en ändring däri, d. v. s. en utvidgning av det allmänna osedlighetsrekvisitet. Med de nazistiska vindar, som nu blåsa här i landet, är detta kanske inte alldeles omöjligt. Och riksdagen torde verkligen böra erinra sig, att den s. k. sedlighetsivern varit ett väsentligt inslag i den kulturdödande propaganda, som utvecklats i vårt södra grannland. Men, som sagt, sedlighetsivrarne få här åtminstone gå fram med någon konsekvens och försöka få till stånd en utvidgning av första momentet i 13 §, om de inte äro tillfreds med dess nuvarande lydelse, d. v. s. såsom däri det allmänna osedlighetsrekvisitet blivit bestämt. Det är ju fullkomligt orimligt, att det för varje särskild handling skall angivas ett särskilt osedlighetsrekvisit. Skulle man vara

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

fullt konsekvent på en dylik linje måste man förbjuda folk att tala, ty även ur en vacker mun kunna komma de mest häpnadsväckande anstötligheter. Vill man garantera förebyggandet av sådana, får man ha folk att *alltid* tiga.

Den ståndpunkt, som utskottet förfäktar, är inkonsekvent. Man vill beträffande denna upplysningsverksamhet till varje pris bibehålla ett utvidgat osedlighetsrekvisit, såsom om allting hade en naturlig tendens till osedlighet, så snart det gäller preventivmedel. Detta är ju fullkomligt stridande mot den ståndpunkt, som utskottet intagit, nämligen den, att den s. k. lojala upplysningspropagandan väl må försiggå. Man kan inte försvara denna inkonsekvens. Kammarens ärade ledamöter torde vilja ge mig rätt härutinnan. Inkonsekvenser i lagen äro alltid skadliga. Omedvetet kunna de dock stundom insmyga sig. Men att med berätt mod vidmakthålla dem och det nu efter en sådan utredning, som här föreligger från medicinalstyrelsen, det är sannerligen allt annat än god och acceptabel lagstiftningspolitik.

Den upplysningsverksamhet i detta ämne, som inte faller under det allmänna osedlighetsrekvisitetet i första momentet men som likväl skulle vara anstötlig, hör, herr talman, till sådana handlingar, som samhället får lov att tolerera. Att försöka att kriminalisera den leder ofelbart till att jämväl för samhällets utveckling nyttig upplysningsverksamhet i högre eller lägre grad varder hämmad. Det går inte att stifta sådana strafflagar, att samhället befrias från *alla* sådana handlingar, vilka inom större eller mindre grupper kunna väcka anstöt. Inte ens det nutida Tyskland torde kunna åstadkomma en sådan idealbild. Där gör man dock i dylikt avseende vad man kan. Må vi därav taga varning.

Till sist vill jag med några ord beröra utskottets särskilda projekt. Jag åberopar mig på vad justitieministern i sådant avseende utvecklade, och jag vill själv tillägga, att det synes mig verkligen vara ganska originellt. Man åberopar lagrådet med förtjusning. Men någon riktig tillit till lagrådets skicklighet har man inte, ty enligt lagrådets förevarande utlåtande är det nuvarande stadgandet i sin tillämpning förträffligt. Det skall tillämpas mot den illojala propagandan, men mot den lojala skall det inte tillämpas. Alltså, saken är all right. Likväl vill utskottet ha en viss lagändring i ämnet. Men nu har lagrådet vid ett föregående tillfälle sagt, att hinder möter för en sådan ändring av 18 kap. 13 § strafflagen. Men lagrådet har inte direkt utsagt, att man inte bör smussla undan denna fråga i en särskild lag utanför den allmänna strafflagen — man har i lagrådet sannolikt icke ens tänkt på ett sådant egendomligt förfaringssätt. Följaktligen anser sig utskottsmajoriteten nu ha fria händer till ett dylikt smusslande och framlägger ett, såvitt jag förstår, i alla avseenden omotiverat utredningsförslag. Om jag inte så väl kände de upphöjda egenskaperna hos flera personer, som tillhöra denna utskottsmajoritet, skulle jag vilja säga, att jag i detta förslag icke kan finna något annat än ett uttryck för, som man säger, de obotfärdigas förhinder.

Jag vädjar till kammaren att visa sig höjd över dylika utredningsförslag, och jag yrkar, herr talman, bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Flyg: Herr talman! Den fråga, som nu återigen behandlas, har ju vid åtskilliga tidigare tillfällen varit föremål för behandling, och vi ha för vår grupps vidkommande vid dessa tidigare tillfällen till fullo och klart hävdad den ståndpunkt, som vi intaga i frågan. Jag skall därför i dag inte säga många ord.

Jag vill emellertid erinra om frågans behandling vid föregående års riksdag. Det förhöll sig vid det tillfället så, att man utan att göra sig skyldig till någon konstruktion kan säga, att frågan föll framåt. Den motiverades

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)
 vid det tillfället — jag syftar särskilt på professor Holmgrens anförande i första kammaren — på ett sådant sätt, att man borde ha kunnat förvänta, då spörsmålet nu kommit tillbaka i år igen, att behandlingen och ståndpunkts-tagandet i vederbörande utskott hade blivit annorlunda.

Den formulering, som utskottsmajoriteten givit för sin inställning till denna fråga är, som justitieminister Schlyter och även herr Lundstedt yttrade, en formulering som, för att använda den siste ärade talarens ord, döljer de obotfärdigas förhinder. Inför vad som har inträffat, inför den starka argumentation för ändringar på detta område, inför medicinalstyrelsens utlåtande, inför läkarnas framträdande, innebär utskottets utlåtande ett försök att bemantla, att maskera ett fortfarande bestående passivt motstånd. De är en ståndpunkt, som faktiskt icke kan sakligt och hållbart försvaras. Huruvida herr Pehrsson anförande här i dag var att anse såsom ett försvar för denna utskottsmajoritet, vill jag icke uttala mig om, men närmast får det väl betraktas såsom ett sådant och under sådana förhållanden är utskottet ännu mera att beklaga, ty någonting mera bedrövligt och — jag vet icke vilket ord jag skall använda — obehagligt anförande har jag sannerligen aldrig hört. Det är visserligen sant, att man säger, att riksdagens kamrar ofta användas för teater och för mer eller mindre skickligt framförda tablåer, men något mera bedrövligt skådespel på hyckleriets område har jag sannerligen icke upplevat i denna kammare, än då jag lyssnade till vad herr Pehrsson yttrade vid det tillfälle, då han stod i kammarens talarstol. Därmed vare nog sagt om detta. Om herr Pehrsson bäst förstår de intressen, som han vill företräda, så vill jag begagna tillfället att giva honom rådet att hålla sina anföranden i sådana här frågor i de speciella lokaler, som samhället ställt till hans förfogande och där han nog träffar en publik, som bättre lämpar sig för dylika anföranden, än den som finnes här.

Herr Pehrsson sade, att detta gäller ungdomen. Om någon del av den svenska ungdomen av i dag, den friska, självständiga ungdomen, som är mera frigjord och självständig än den tidigare varit, suttit på läktaren här i dag, undrar jag hur stor procent av denna ungdom, det skulle varit som haft ett uns förståelse för herr Pehrssons förkunnelse från talarstolen. Jag tror knappast, att det skulle varit mer än högst en procent. Knappast hans egna barn, om sådana finnas, skulle ha instämt med de synpunkter, som han här framförde.

Det gäller här ett viktigt problem. Det gäller att låta förnuftet träda fram och sopa undan omöjliga, oförnuftiga och meningslösa lagbestämmelser, så att man kan komma fram till sådana förhållanden, där individens självkontroll, självdisciplin och även upplysningens ljus kan träda fram. Så ligger helt enkelt problemet till. Ser jag på uppdelningen av reservanter och majoritetsanhängare i utskottet, kan jag icke undgå att undra över, hur det kan vara möjligt att det bland utskottsmajoriteten även finnes medlemmar av det socialdemokratiska partiet. Jag är visserligen fullt medveten om den förfallsperiod, som denna rörelse genomgår, men att vederbörande även på detta område hunnit så långt att de kommit med på den sidan i denna fråga, som utskottsmajoriteten representerar, trodde jag icke. Om partiet hade något kvar av sina forna rabulistiska och fria kultursynpunkter så skulle sannerligen icke dess medlemmar här försvara en ståndpunkt, som utskottsmajoriteten här intagit.

Ja, herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen, vilken bygger på de motioner, som vi ha framfört.

Herr Linnér: Herr talman! Det tycks ju tyvärr vara omöjligt att undgå att en debatt om preventivlagen skall föranleda personliga invektiv mot ledamö-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

ter i denna kammare. Jag vill endast uttala ett beklagande av att någonting sådant skall behöva förekomma. Därmed vare nog sagt angående herr Flygs anförande.

Vad sedan själva saken beträffar erinrar jag om att justitieministern ironiserade över att lagutskottet hade sökt förena de skilda intressen, som dölja sig bakom denna lagbestämmelse. Det föreligger verkligen ingen anledning till ironi. Jag tror, att här finnes ett par synpunkter, om vilka de flesta kunna enas och på basis av vilka man kan finna en utgångspunkt för en framtida lagstiftning.

Det är först och främst den synpunkten — och den är den viktigaste — att det är ett samhälleligt intresse att icke sedlig ansvarslöshet breder ut sig. Detta intresse är så starkt, att det väl motiverar en lagstiftning för att bekämpa den riktningen, vare sig verksamheten direkt syftar till ett sedligt underminerande eller med likgiltighet för den sedliga effekten bedrivs, såsom i allmänhet är fallet, av ren vinningslystnad. Detta är den ena utgångspunkten. Den andra är, att det finnes sexuell upplysning, som säkerligen är nyttig under förutsättning att den bedrivs med full ansvarskänsla av lämpliga personer på ett för den publik, till vilken den är riktad, lämpligt sätt. Ett lämpligt slag av en sådan upplysningsverksamhet är efter min föreställning icke att undervisning om preventivmedlen, såsom det antyddes i något yttrande, skulle bedrivas i fortsättningsskolorna.

Den sexuella upplysningsverksamheten och speciellt upplysning om preventivmedel har framför allt utav medicinalstyrelsen motiverats med ett rent hygieniskt intresse, att förebygga och motarbeta könssjukdomarnas utbredning. I enlighet med den av mig först framförda synpunkten anser jag i likhet med lagutskottets majoritet att denna ståndpunkt är allför ensidig. Man får icke bygga lagstiftningen uteslutande på den synpunkten, ty då kommer man fram till en upplysningsverksamhet angående preventivmedlen, som får bedrivas på ett för sedligheten skadligt sätt, fastän den till äventyrs kan gagna den sexuella hygien.

Ifrån dessa båda synpunkter har man nu att bedöma dels den nu gällande lagstiftningen och dels det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Vad då beträffar Kungl. Maj:ts förslag är ju detta avsett att tillgodose den från vissa, givetvis icke från alla läkare, framförda invändningen mot den nuvarande lagen att den hindrar upplysning. Den invändningen skulle bortfalla. Man har ju trott, att de upprepade uttalanden, som lagrådet och lagutskottet haft, skulle i detta avseende vara tillräckliga för att förebygga — jag vågar säga — den vanföreställning, som hos vissa läkare tyckes råda. Då emellertid så icke är förhållandet, ansluter sig lagutskottets majoritet till den tanken att vi skola undanröja hindren, så långt det är förenligt med ansvarsfylld upplysningsverksamhet. Det är därför, som vi ha kommit fram till ett utredningskrav.

Herr statsrådet frågade då, varför har icke lagutskottet stannat vid den ståndpunkt, som lagrådet intog 1926. Granskar man lagrådets ståndpunkt 1926, visar det sig att den är fullt konsekvent. Lagrådet säger, att det icke kunnat finna något sätt att ändra på bestämmelsen i 18: 13 strafflagen så, att den giver ett lagtekniskt tillfredsställande resultat. Varför, jo, givetvis därför att i detta lagrum, redan står vad man önskar, att där skulle stå. Det är då helt naturligt att lagrådet icke giver sig in på en teknisk omredigering av detta lagrum. Vill man gå en annan väg, så kan man, säger justitieministern, taga bort den omtvistade satsen i andra stycket. Jag tillåter mig än en gång att läsa upp detta stycke och anhåller att kammarens här närvarande ledamöter lyssna på denna sats med såvitt möjligt objektiv inställning utan några förutfattade meningar på grund av partitagande vid tidigare till-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

fällen. Satsen lyder så här: Det är belagt med straff att »under sådana förhållanden att allmän fara för andras förförelse därav kommer vare sig muntligen eller genom utspridandet av skrift» söka förleda »till användande av föremål, som nu sagts, eller» meddela »anvisning om sättet för deras användande». Jag stryker under orden »under sådana förhållanden att allmän fara för andras förförelse därav kommer». I detta uttryck har lagrådet två eller tre gånger, tror jag, och lagutskottet fyra gånger lagt in mera än justitieministern gör. Jag tillåter mig att ansluta mig till den tolkning av lagrummets innebörd, som dessa förstnämnda auktoriteter ha understött. Det synes då för oss, som vilja förena de två viktiga synpunkterna, icke tillrådligt att utan vidare stryka denna punkt, därför att vi tro, att man därigenom skulle underlätta och ytterligare lössläppa den propaganda, som redan i mycket beklagliga former bedrives för sedlig ansvarslöshet, ofta i sammanhang med spridning av preventiva medel. När man bagatelliserar dessa risker, tror jag icke, att man har tillräckligt klart för sig, hur hänsynslöst vinningslystnaden i själva verket uppträder. Det finnes nästan ingen gräns för människors underlåtenhet att taga hänsyn till andra människors bästa eller till den skada de kunna förorsaka, så snart de endast kunna förtjäna pengar. Där måste lagstiftningen ingripa.

Det visar sig i verkligheten, att brist på lagstiftning leder till skada. Man kan icke motarbeta, vad man borde motarbeta. Jag kan ju bara, som exempel på detta, taga den faktiska brist, som för närvarande finnes på möjligheter att komma åt all slags propaganda, som bedrives i form av tryckt skrift. Detta beror, som känt, på våra processuella bestämmelser. Jag kan ju också taga ett exempel av motsatt innebörd, då vi fått en positiv lagbestämmelse, som verkat mycket lyckligt. Jag syftar här på den av riksdagen ändrade ordningsstadgan, varigenom möjlighet givits att stänga vissa skadliga dansbanor, vilka man förut endast med den största svårighet kunde komma åt. Lagstiftningen saknar således icke betydelse. Det är därför, som man icke utan ett mycket noggrant övervägande kan taga bort en bestämmelse i den gällande lagen utan att ersätta den.

Från dessa synpunkter ha vi kommit fram till det krav på utredning, som vi ha formulerat så att man bör »söka utröna, huruvida icke möjlighet finnes att åstadkomma en lagstiftning, som tillgodoser de framförda ändringsyrkandena utan att lämna rum för de farhågor, som ansetts förenade därmed». Det förefaller mig ändå som om den ståndpunkten skulle vara bra rimlig.

Herr statsrådet sträckte sin ironisering ännu ett stycke längre, när han frågade, varför har icke detta lagutskott, som här uppträtt som majoritet, försökt sig på en formulering. Om herr statsrådet liksom tidigare varit medlem av lagutskottet, skulle han antagligen på en sådan anmärkning svarat, att lagutskottet brukar icke föreslå ändring, så snart det gäller strafflagsstadganden. Om jag trots detta skulle tillåta mig att göra en antydning om vad man här skulle kunna tänka sig — naturligtvis utan att på något sätt åberopa lagutskottet eller dess majoritet såsom stöd för mitt uttalande — skulle jag vilja säga att man kan tänka sig två utvägar, antingen kan man åstadkomma ett allmänt hållet lagbud eller också får man gå igenom de särskilda skadliga yttringar, som redan ha uppträtt och kunna befaras framkomma, samt se efter på vilket sätt man lämpligen kan med lagens hjälp bekämpa dessa.

Det är en händelse, som ser ut som en tanke, att på dagens föredragningslista förekommer ett utlåtande från ett tillfälligt utskott, där detta enhälligt föreslår att riksdagen skall besluta att anhålla om vidtagande av sådana åtgärder till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom, vartill Kungl. Maj:t efter verkställd ut-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

redning kan finna förhållandena föranleda. Det är möjligt att denna utredning, om den kommer att av riksdagen beslutas, bör kombineras med den utredning, som första lagutskottets majoritet här har förordat. Även denna synpunkt bör vid en blivande utredning ägnas ett tillbörligt beaktande. I varje fall är verkligen den ståndpunkt, som ligger bakom de enhälliga tillfälliga utskottens utlåtanden i båda kamrarna — denna ståndpunkt representeras ju framför allt av en grupp av ungdom men även av andra medborgare — väl värd att vinna beaktande. Säkerligen kommer ett sådant beaktande att visa sig vara till gagn för hela samhället och i någon mån bygga upp en förämning mot skadliga inflytelser utan att riva ned den damm, som för närvarande finnes.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

I detta yttrande instämde fröken *Wellin* samt herrar *Holmdahl*, *Johanson* i Huskvarna, *Gustafsson* i Lekåsa och *Nilsson* i Antnäs.

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! Om kammaren i detta ögonblick hade att välja mellan att taga ställning till ett lössläppande av en ovederhäftig, affärsbetonad propaganda för preventivmedel eller den nuvarande ordningen, då skulle jag kunna förstå den ståndpunkt, som prosten Pehrsson för en stund sedan intog. Men det förhåller sig ju icke så. Det är icke mellan båda dessa alternativ, som kammaren i detta ögonblick har att träffa sitt avgörande, utan det är mellan den nuvarande ordningen och en möjlighet för landets högsta hälsovårdsmyndighet att kunna på laglig väg föranstalta om vederhäftig upplysning i dessa ting, som man har att välja.

Jag vill ge ett par repliker till herr Pehrsson och vill först och främst då säga några ord speciellt om två saker, som han berörde. Han sade för det första: ha vi icke tillräckligt i detta land av upplysning på detta område? Sedan fortsatte han med en lång redogörelse för hur denna upplysningsverksamhet går till väga och hur den ser ut. Jag skulle därtill vilja anmärka, att det är just för att få en *bättre* upplysningsverksamhet, än den vi nu ha, som reservanterna föreslå denna ökade möjlighet för den *vederhäftiga* upplysningen att komma till sin rätt. Nu bedrivs upplysning på ett sätt, som säkerligen många av oss icke känna sig tilltalade av. Den bedrivs emellanåt av personer, som kanske minst av allt äro lämpade för att lämna en dylik upplysning. Nu anser sig landets hälsovårdsmyndighet, medicinalstyrelsen, under alla förhållanden förhindrad att gå in för en på vetenskaplig grund fotad vederhäftig propaganda i dessa ting, och det är detta, som propositionen vill komma till rätta med och som vi reservanter också gå in för. Jag ber att bestämt få betona detta med hänsyn till prosten Pehrssons tal om »vännerna av preventivmedlen» och en del dylika mångtydiga vändningar, som han använde sig av.

Prosten Pehrsson frågade vilka verkningar en lagändring skulle åstadkomma för nativitetsökningen. Det var hans andra anmärkning. Han målade där en mycket skräckinjagande bild och visade upp den här för kammaren och sade, att *så* kommer propositionen att verka. Det ginge utför med vår nation.

Om den ärade talaren hade givit sig tid — vilket jag förmodar att han icke gjort — att taga del av de utlåtanden just på denna punkt, som medicinalstyrelsen har avgivit, skulle han kommit till det resultatet, att nativitetsökningen knappast påverkas av den förändring, som man här åsyftar. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att gå igenom detta aktstycke, men var och en som har propositionen tillgänglig kan förvissa sig om att de konklusioner,

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)
 som medicinalstyrelsen gör på denna punkt, bygga på vederhäftigt omdöme och på ett statistiskt bearbetat material.

Herr Pehrsson citerade ett yttrande nere i talarstolen, beträffande vilket jag tror, att kammaren fick den meningen att yttrandet hade fällts av en *värnpliktig*. Så är icke förhållandet. Jag har här i min hand Svensk Kyrkotidning, ur vilken herr Pehrsson citerade detta yttrande. Som underskrivare av denna artikel, ur vilken hans citat togs, står ingen värnpliktig utan en *komminister Svenungsson*. Han berättar ett bevärningsminne för 14 år sedan. Prosten Pehrssons sätt att citera synes mig knappast kunna anses vara korrekt. Jag har emellertid anledning att fortsätta ett litet längre stycke med citatet ur denna artikel med hänsyn till det ytterst klumpiga utfall, som denne författare gör gent emot kungl. medicinalstyrelsens under ämbetsansvar avgivna förslag och uttalande. Det heter i artikeln på tal om medicinalstyrelsens utlåtande i anledning av kungl. propositionen om ändring av preventivlagen följande: »Jag överlåter åt den ödmöesgille och ansvarskännande att avgöra, vilketdera som är värst: att vårt folk i tyvärr icke ringa utsträckning — utan den särskilt tillhandahållna personliga profylax, som nu vederbörande så ivrigt propagera för — kroppsligen (och andligen) fördärvas genom syfilis eller andra följder av ett liv i osedlighet, eller att detsamma i ännu mycket större utsträckning — tack vare denna eventuellt utökade personliga profylax — visserligen med större eller mindre sannolikhet skyddas mot venerisk smitta men likväl andligen förfaller och så småningom males och smulas sönder i osedlighetens och liderlighetens fruktansvärda grottekyrn. Är inte det senare minst lika illa som det förra?» Jag har anfört detta citat, därför att man måste protestera, när en statens ämbetsman gör ett dylikt uttalande mot en ansvarig myndighet, som under alla förhållanden har handlat på ett ansvarsmedvetet sätt och så, som denna myndighet anser vara riktigt med hänsyn till föreliggande förhållanden.

Det är tämligen onödigt, synes det mig, att fortsätta den här debatten, ty de argument, som vi nu ventilerat, de ha gnuggats vid varje tillfälle, som denna fråga varit uppe till diskussion. Det finnes egentligen ingenting nytt att anföra i diskussionen, vilken i huvudsak utgör ett upprepande av de gamla argumenten för och emot. Det enda nya som tillkommit i år till skillnad mot vid föregående tillfällen, då denna fråga varit uppe, det är att vi nu ha en *kungl. proposition* att behandla, under det att debatterna tidigare förts på grundvalen av enskilda motioner. Här föreligger som sagt en kungl. proposition, som efter en grundlig utredning har förelagts riksdagen, och propositionen i sin tur är tillkommen efter direkt framställning från kungl. medicinalstyrelsen. Det synes mig vara grundad anledning för kammaren att under sådana förhållanden taga i övervägande, om icke reservanternas väg är den riktiga i denna situation.

Utskottsmajoriteten har samlats om en skrivelse, vari begäres en förnyad utredning av ärendet, och man skisserar där upp, att man skulle önska en speciallag för att, som man säger, ge rum åt vederhäftig upplysning men stoppa den ovederhäftiga, affärsbetonade propagandan. Men vad man alltså begär i fråga om innehållet i denna speciallag, det är ju precis detsamma som innehålls i denna för riksdagen framlagda proposition. I 13 §, första stycket, står det ju: »Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som sårar tukt och sedlighet, eller föremål som är avsett för otuktigt bruk; straffes med böter eller fängelse. Lag samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet så att allmän förgelse eller fara för andras förförelse därav kommer.» Jag kan inte finna annat än att om man vill öppna en väg för vederhäftig propaganda, så måste

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

man säga ungefär vad lagen efter den ändring, som nu föreslås, skulle komma att säga. Vill man däremot *ingenting*, så kan det ju vara en lämplig utväg att föreslå en utredning; man skjuter undan problemet, och så ha vi att på nytt upprepa samma diskussion vid nästa tillfälle då frågan kommer upp. För övrigt skulle jag som lekman vilja fråga vad man ur juridisk synpunkt vill vinna med att få en speciallag på detta område. Jag kan medge, att det kanske är förmätet att vilja diskutera denna sak ur lekmannasynpunkt, men jag tror, att även en lekman bör kunna ha ett förnuftigt omdöme på denna punkt. Jag kan i varje fall avslöja så mycket av diskussionen i utskottet att där icke kunde givas ett enda hållbart skäl, varför man vill ha en speciallag. Jag kan inte hjälpa, att jag själv kommit till den uppfattningen, att när man funnit det obekvämt eller icke opportunt att säga ett blankt nej, så slipper man ifrån att säga ja genom att föreslå denna utredning. Jag tror, att man kommer sanningen ganska nära, om man säger, att det är här man har att söka det verkliga skälet.

Jag tror inte heller, att det är så riktigt, då man här gör gällande, att lagrådet har sagt ifrån, att en vederhäftig propaganda kan bedrivas även med den nuvarande lagstiftningen. Jag vill påpeka, att när man gör ett dylikt påstående i vad det angår strafflagen, så har man icke tänkt på, att det här i de flesta fall torde vara fråga om tryckfrihetsåtal, där det gäller den skriftliga upplysningsverksamheten. Är man så alldeles säker om, att en jury, sammansatt på sätt vi känna till, skulle fria på skäl, som hänföra sig till vad lagrådet här har angivit vara lagens verkliga innehåll? Jag tror inte, att man kan vara säker på den punkten, och jag är övertygad om att det finnes många som tvivla på att en jurys uppfattning därvidlag alltid skulle sammanfalla med den mening, som lagrådet påstår, att paragrafen skulle ha. För övrigt, är det en förnuftig anordning att ha en lag, som säger en sak, och samtidigt låta olika myndigheter förklara, att innebörden i lagen dock skall vara en annan än den man skrivit ut? Det är ju ofta så här i livet, att det sker förskjutningar i fråga om uppfattningarna av en lags verkningar. Men när man kommit dithän, att lagen icke motsvarar sitt verkliga ändamål, då synes mig tiden vara inne för en lagändring, och då räcker det knappast med en deklARATION från en myndighet, en deklARATION av den art man här avgivit.

Jag vill för prosten Pehrsson påpeka, att vi i utskottet haft tillfälle att taga intim kännedom om den ståndpunkt, som medicinalstyrelsen intager i denna sak, då verkets chef själv har visat så stort intresse för frågans behandling, att han givit oss personliga informationer i ärendet. Han har därvid påvisat, att av det material, som finnes till hands, framgår, att 30 å 40 % av de smittade personerna äro inflyttade från landsbygden och att en betydande del av dessa äro unga flickor, varav ett mycket stort antal i åldern under 19 år. Jag tycker, att detta material ändå borde säga någonting om att det brister i fråga om upplysning om de skyddsmedel, som kunna finnas för att undgå den oerhörda smittorisk, som föreligger. Nu säger givetvis prosten Pehrsson på den punkten, att vi skola inte ge en sådan upplysning, vi skola driva propaganda för en sedligt högtstående vandel. Ja, för all del, om det vore oss möjligt att nå ett resultat på den vägen, då skulle ju det sättet kunna diskuteras och givetvis också med fördel accepteras, men är det ändå inte så, att vi tvingas, när allt kommer omkring, att taga världen sådan den är? Världen är icke sådan, att man med utsikt att få ett gott resultat kan gå den väg, som prosten Pehrsson förordar. Det må ju vara prosten Pehrssons egen sak hur han vill ställa sig till dessa spörsmål, men jag tror, att kyrkan på denna punkt har blandat sig alltför mycket i en annan statsmyndighets ämbetsområde. Detta betyder naturligtvis inte, att icke var och en skulle ha sin fulla rätt att ha sin mening

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)
om en dylik sak — jag tycker förresten om personer, som våga ha en personlig mening — men bör ändå inte den myndigheten, som på denna punkt representerar den högsta sakkunskapen och som samtidigt också bär det verkliga ansvaret för det som händer och sker, bör icke den myndigheten anses ha ett tyngre vägande ord än den myndighet, som prosten Pehrsson närmast representerar i debatten här i riksdagen? Jag tänker då inte på att prosten Pehrsson representerar Göteborgs stad i egenskap av riksdagsman utan därpå, att han närmast representerar den kyrkliga meningen i denna sak.

Efter de här små axplockningarna bland argumenten för och emot vill jag utan tvekan förorda för kammaren att biträda reservationen, och jag ber alltså att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Fru *Östlund* och herr *Sjögren* instämde häruti.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag begärde ordet för att få närmare förklara — jag skall försöka göra det så kort som möjligt — varför jag anslutit mig till utskottsmajoritetens ståndpunkt.

För några år sedan, då preventivlagens upphävande diskuterades i kammaren, höll jag ett anförande, vari jag gick emot ett upphävande av denna lag med i huvudsak det motivet, att jag väntade, att frågan skulle komma till riksdagen genom Kungl. Maj:t. Nu har på medicinalstyrelsens framställning frågan kommit till riksdagen, och i början av första lagutskottets behandling av frågan anslöt jag mig till den uppfattningen, att, när nu medicinalstyrelsen absolut kräver denna lagstiftning, så bör den kanske genomföras. Jag måste ju i alla fall säga, att jag icke varit så imponerad av läkarnas skäl för lagstiftningens upphävande, ty något hinder för läkarna att sprida upplysning om de preventiva medlens användning i kampen mot könssjukdomarna finnes ej. Jag respekterar givetvis alla medborgare, som så strikt följa lagens bokstav, som läkarna i detta fall göra, och därför har jag liksom övriga inom lagutskottet böjt mig för deras krav på en uppmjukning av preventivlagen. Man jag har förfärligt svårt att tro, att just den kår, som ur hygienisk synpunkt kräver lagens upphävande, skall ha tid att ägna så mycken verksamhet åt detta upplysningsarbete, eftersom läkarna i allmänhet aldrig ha tid att, åtminstone icke offentligt, sprida någon nämnvärd upplysning om hygieniska förhållanden överhuvud.

Emellertid fann jag vid behandlingen av frågan i lagutskottet, att motstånd fortfarande restes mot att upphäva det moment i den nu ifrågavarande strafflagsparagrafen, som talar om propaganda för de preventiva medlen. Skälet till att man icke vågade gå in för en sådan lagstiftning var det, att man fruktade, att en osund propaganda skulle komma att spridas — av ovederhäftiga personer — beträffande användandet av de preventiva medlen, och det skälet för ett avslag på propositionen respekterar jag. Jag har aldrig tillhört dem här i riksdagen, som velat undervärdera preventivlagen ur den synpunkten, att den lagt hinder i vägen för en ovederhäftig och osund propaganda. Jag tillhörde i min ungdom ett distrikt, där agenter tilläto sig att sprida upplysning om de preventiva medlen i de kretsar jag då tillhörde. Jag säger, att jag beklagar våra föräldrar, som icke hade möjlighet att hämma den propagandan. Nu har dock preventivlagen hämmat en dylik propaganda, och att smygagitation fortfarande bedrives, bevisar ingenting mot vad jag nu säger. När nu motståndet mot att upphäva preventivlagen motiveras därmed, att ungdomen, därest den ovederhäftiga propagandan släppas lös, löper risk att av ansvarslösa människor bibringas en upplysning i dessa saker, som måste verka förledande, så respekterar jag den uppfattningen. Det är en mycket viktig sak att taga

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

hänsyn till vad läkarna vilja i fråga om att sprida upplysning, men ett skäl, som det för riksdagen är lika viktigt att taga hänsyn till, det är vad föräldrarna i detta fall kräva. Jag påstår, även med risk att bli motsagd av mina meningsfränder i övrigt, jag påstår, att den propaganda, som redan nu finnes i fråga om upplysningsverksamhet i sexualfrågor, den är icke lämplig för ungdomen, åtminstone icke för ungdom i konfirmationsåren. Jag anser det vara ett mycket berättigat krav, att när man ger uttryck för sin vilja att låta en objektiv och sund undervisning bedrivas, så skall man skaffa sig garantier för att man icke samtidigt öppnar de möjligheter, som ansvarlösa människor kunna vilja begagna sig av — och de ha dessvärre de största möjligheterna — att taga ledningen i detta fallet.

Jag skulle möjligen beträffande propositionen ha kunnat något bortse från de starka skäl, som anförts mot dess antagande, om jag hade trott, att vi därmed kunnat få ett slut på debatterna i riksdagen om denna välsignade preventivlag, men detta är enligt min mening alldeles uteslutet.

Det fanns i lagutskottet en mycket betydande majoritet mot propositionen, och lagutskottet återspeglar givetvis stämningen i riksdagen. I valet mellan att få propositionen avslagen eller att få det medlingsförslag antaget, som nu är representerat i lagutskottets betänkande, gick jag över på majoritetens ståndpunkt, som tillmötesgår berättigade krav på en önskvärd undervisning i fråga om preventivmedlens användande, men samtidigt kräver garantier för att denna upplysning icke får omhänderhavas så, att den förleder ungdomen, en sak, som vi väl alla här i riksdagen äro eniga om. Därest de, som vilja antaga propositionen, undervärdera deras argument, som frukta en dylik osund agitation, så hjälper detta icke. De som frukta för denna agitation ha rätt att bli respekterade i sin åsikt och de ha möjlighet att fälla propositionen.

Majoritet och minoritet äro eniga därom, att en sund och önskvärd upplysning rörande preventivmedlen skall få ske, och likaså äro vi fullständigt eniga därom, att den upplysningsverksamhet, som därmed lössläppes, icke skall få lov att taga sådana former, att den skadar ungdomens fostran. När vi äro eniga därom och möjlighet för en lagstiftning finns genom att riksdagen kräver en sådan, förstår jag icke, varför man skall här i riksdagen diskutera frågan vidare. Vi ha slutligen enats i sakfrågan, fastän vi icke i år kunna fatta definitivt beslut. De invändningar, som gjorts här både av herr statsrådet och andra i debatten deltagande, hur den lagstiftning tekniskt skall kunna ordnas, som skall tillgodose dessa intressen, låta bestickande. Jag svarar: när riksdagen uttalar, att den vill ha en lagstiftning, som medger rätt till en sund upplysningsverksamhet men samtidigt förhindrar en osund sådan, har jag såsom lekman den tilltron till justitieministern och till andra förnämliga jurister i detta land, att de kunna skriva en lag, som tillgodoser de ifrågavarande intressena. Är dessutom icke debatten i dag tillräckligt skäl för att vi skola ena oss om att för en tid framåt från riksdagsdebatterna avföra striden om preventivlagen?

Jag yrkar, herr talman, bifall till första lagutskottets förslag.

Med herr Hedlund i Östersund förenade sig herr *Olovson* i Västerås.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Då herr Hedlund säger, att han vill ha en lagstiftning som hindrar en osund upplysningsverksamhet, vill jag erinra honom om att jag försökt i mitt inledningsanförande klargöra, att även efter borttagande av den andra delen av andra stycket i 13 § vi ha kvar bestämmelsen, som stadgar straff för sådana gär-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)
ningar som såra tukt och sedlighet. Jag kan icke tänka mig annat än att det slag av upplysningsverksamhet, mot vilket herr Hedlund riktar sig, är sådant att man skall kunna komma åt det med hjälp av första stycket i 13 §. Herr Hedlunds anförande lät som alltid klokt och försiktigt, och man känner sig benägen att instämma i flera av hans synpunkter. Men jag tror, att han i detta fall har offrat för mycket åt sin gamla ståndpunkt, vilken, såsom han själv erkände, innebar en motvilja mot en förändring av preventivlagen.

Vad herr Linnér beträffar, följde jag med spänd uppmärksamhet hans anförande, och jag kunde icke finna, att han på någon enda punkt ingick på något bemötande av argumenteringen i mitt inledningsanförande. Jag försökte där ådagalägga, hurusom den nuvarande preventivlagens historiska tillkomst och dess ordalydelse alldeles bestämt pekade i den riktningen, att därigenom förhindrades en viss art av upplysningsverksamhet, som medicinalstyrelsen och en stor del folk utanför densamma anse vara önskvärd. Icke med ett ord bemötte herr Linnér detta. Jag kan nu icke taga upp kammarens tid med att svara herr Linnér genom att upprepa vad jag inledningsvis yttrade.

Jag kan i mycket instämma med herr Lundstedt i hans förvåning över de försök till pressning av strafflagens ordalydelse, som ägt rum här tidigare om åren både ifrån lagrådets och lagutskottets sida. Men jag skall be att få korrigera en uppgift, som herr Pehrsson lämnade i sitt första anförande, när han talade om att lagrådet varit konsekvent hela tiden. Han hade nyss citerat justitieråden Petrén och Marks von Würtemberg samt regeringsrådet Wall på en viss punkt på ett sådant sätt, att det lät, som om dessa tre ledamöter av lagrådet stodo på herr Pehrssons sida. Emellertid är kanske det bästa som någonsin sagts i preventivlagsfrågan just sagt av 1910 års lagrådsmajoritet, herrar Petrén, Marks von Würtemberg och Wall, vilka då avstyrkte preventivlagen. Det var naturligtvis en lapsus av herr Pehrsson, och det var icke med avsikt han uppgav, att lagrådet varit konsekvent hela tiden. Så vill jag också erinra om att den främste ledamoten i det nuvarande lagrådet tillstyrker Kungl. Maj:ts proposition.

Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten ytterligare. Jag har endast velat göra denna korta replik.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Endast några ord med anledning av yttrandena här.

Jag är i det ganska egendomliga läget, herr talman, att kunna under olika förutsättningar uttala mitt tack till de herrar, som yttrat sig här i dag. Jag skulle i första hand vilja rikta mitt tack till herr Hedlund. Det var en glädje att höra den sunda, mänskliga syn han hade på denna sak. Det glädde mig, och jag betraktade det — jag hoppas, att herr Hedlund icke finner det på något sätt galet — som ett stöd åt den åskådning jag förfäktar.

Sedan vill jag säga ett par ord till den ärade talaren på Upplandsbänken herr Lundstedt. Även honom är jag tack skyldig, ty hans yttrande var alltigenom ett belägg på att jag rätt uppfattat läget i denna fråga. Han ansåg, om jag fattade honom rätt, att man begick en orätt mot barnen, då man undanhöll dem kunskapen om preventivmedlen. Han talade om att det härvidlag rädde två diametralt motsatta åskådningar. Alldeles rätt! Det är två diametralt motsatta åskådningar, mellan vilka icke finns någon brygga. Hans uttalande i övrigt skall jag icke gå in på i annan mån än att jag vill fastslå, att han yttrade, att vi behöva *modifiera* blygsamheten. Han trodde, att det var månhet om blygsamheten, som till stor del låg bakom mitt yttrande. Det är sant och riktigt. Men jag vill icke modifiera den utan tvärtom hoppas, att blygsamheten skall allt fortfarande få vara något för vår ungdom beteck-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

nande och utmärkande. Det är mig en glädje, om så skulle vara fallet. Alltså: diametralt motsatta åskådningar!

Herr Flyg hade ju åtskilligt att säga mig. Han hade icke hört något mera bedröfligt och obehagligt i denna kammare. Ja, det gläder mig, det också — icke tu tal om den saken! Ty det visar, att möjligen ett eller annat ord nådde honom. Herr Flyg ansåg, att det måste ligga hyckleri bakom. Ja, det förstår jag. Jag är icke så orimlig i mina krav på herr Flyg, att jag skulle förutsätta, att han kunde tänka sig möjligheten av en ärlig övertygelse på något annat håll än — möjligen — hans eget. Det var emellertid åtskilligt i hans yttrande, som också ger mig belägg på min uppfattning — och allt sådant är jag naturligtvis tacksam för. Jag har för övrigt i min hand här ett urklipp ur en tidning, som icke är herr Flyg obekant, där man med anledning av processen mot Sexuell Tidskrift skrivit en triumferande artikel: »Ett bakslag.» Hör, mina herrar! »Att blygsel- och skamkänslöfördomarna radikalt likvideras samt ersättas med normalt, sunt sexuellt liv, är icke en dag för tidigt.» — Vad var det jag sade om vad som låg bakom det hela? — Sedan talas det mycket fula ord om vad »svartrockarna» tagit sig för, och man hoppas, att religionen genom »sexuella upplysningen» således skall »reduceras betydligt såsom insövningsmedel för arbetarungdomen». Det heter vidare: »Kampen mot okunnigheten och genomförandet av en ordentlig sexuell upplysning måste samtidigt bli en kamp mot det bestående samhället och dess kulturreaktion.» Jag tycker, att det är av ett visst intresse att få uttala mitt tack för det stöd som här framkommit för min uppfattning om vad som på många håll ligger bakom denna sak.

Så vände sig herr Flyg till mig med en rent personlig anmärkning.

Jag skulle naturligtvis aldrig gått in på personliga saker, om jag icke så direkt — och på sådant sätt — angripits på det personliga livets område. Jag tycker icke, att det är lämpligt och att vi skola fortsätta på den vägen, men efter herr Flygs yttrande må det vara mig tillåtet att åtminstone svara. Han yttrade, att han icke trodde att mina egna barn — »om han har några» — skulle kunna förstå mina synpunkter. Herr Flyg: mina sex barn och mina två fosterbarn stå helt och hållet och av hela sin själ på samma ståndpunkt som sin far i det fallet. Och låt mig göra en fråga, mina damer och herrar! Jag törs icke räkna på att få svar, men det skulle vara högeligen glädjande, om så bleve fallet — sedan man nu fört in saken på det personliga området. Finns det någon bland oss, finns det en enda far eller mor, som vågar stå upp i dag i denna kammare och säga: Jag har handlat konsekvent efter min åskådning. De unga skola ha undervisning om preventivmedlen, när de nått en viss ålder — låt oss säga 15 år, 16 år eller kanske 17 eller 18 år — och därför har jag, innan min flicka eller min gosse gick ut i livet, sagt till dem — och kommer senare att säga till dem, som ännu inte växt upp: barn, kom ihåg, när ni komma ut i livet, att det finns någonting som heter preventivmedel, som ni skola skaffa er; ni skola få anvisning på hur ni skola använda dem, så att ni veta, hur ni skola skydda er — flickorna för att få barn och gossarna och flickorna för att bli smittade av veneriska sjukdomar. Jag frågar, om det finns någon enda i denna kammare, som har mod att stå upp och säga: så skall jag göra. Jag skall i livet följa min lära.

Fru Östlund: Herr talman! Jag hade hoppats att icke alls behöva yttra mig i denna fråga, sedan jag instämt med herr Olsson i Mellerud och eftersom jag anser, att herr justitieministern lagt upp frågan från början precis på det sätt den skall diskuteras. Men jag känner mig så till den grad upprörd över herr Pehrssons i Göteborg sista fråga, att jag anser, att det vore att

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

svika både mig själv och mina kamrater, som talat i ärendet, om jag icke här skulle försöka tillbakavisa en sådan fråga.

Hur kan herr Pehrsson i Göteborg stiga upp och ifrågasätta, att vi skulle talat om att barn och ungdom i fortsättningsskolorna eller i konfirmationsåldern skulle undervisas om preventivmedlens användning. Jag vet icke, att något sådant sagts. Vi ha talat om upplysning, och det allra ledsammaste i hela detta spörsmål och det som gör det så omöjligt att diskutera det är den omständigheten, att man icke kan här i kammaren tala om upplysning i detta ämne utan att det på sina håll tolkas som om man ständigt talade om upplysning rörande användning av preventivmedel. Det må talas om ungdomens upplysning eller den personliga profylaxen, men det *kan* vara två skilda saker. Jag ber att få fråga tillbaka: tro herrarna, att vid den ålder, då de unga gå ut i livet, de icke behöva upplysas om någonting annat än om användningen av preventivmedel? Jag anser för min del, att det viktigaste av allt är, att ungdomen får veta, vad det är de möta i livet, att det finns smittsamma sjukdomar, som de böra söka undfly till varje pris. Jag kan kanske också tala litet av erfarenhet, eftersom jag är så gammal, att jag har mitt liv bakom mig, och jag tror, att herrarna också veta, att alla vi vid den åldern fingo gå ut i livet utan att veta någonting om vad som där mötte oss. Jag menar, att de unga, när de gå ut från skolorna, framför allt behöva lära sig att ha aktning för sig själva, aktning för sin egen kropp, och de behöva också lära sig vad det vill säga att ge sig in på det ena eller det andra äventyret.

Herr Pehrsson talade om att han hört en kvinnlig läkare, som hållit ett föredrag i detta ämne, och herr Pehrsson värdesatte föredraget som »vidrigt» — jag antecknade ordet. Jag skulle kunna vittna om att jag för ett par veckor sedan hörde en kvinnlig läkare tala just om denna fråga — icke precis om användningen av preventivmedel men om födelsekontroll som ett socialt problem — och föredraget var så fint och så rent, att det icke skulle kunnat sära det allra ömtåligaste öra. Jag försäkrar, att det kunnat åhöras med god behållning av konfirmationsungdom.

Det är detta oerhört ledsamma missförstånd, som det alltid blir, när denna fråga är uppe, som man måste beklaga. Jag sade också förra året till en kamrat, när jag yttrat några ord under debatten, att jag hoppades, att frågan aldrig komme upp mera i riksdagen, eftersom det tycks vara omöjligt att behandla den utan att medicinalstyrelsen skulle taga hand om denna fråga också, liksom om aborterna. Man sade också då, att det redan finns tillräckligt med upplysning, att vi ha alldeles för mycket av den. Jag anförde, att det icke var en sådan upplysning vi kvinnor ansågo oss vilja förorda. Vi vilja framför allt ge möjlighet för läkarna att få taga hand om upplysningen eller att åtminstone ha första ordet.

Så skulle jag vilja svara några ord på vad herr Pehrsson yttrade angående kvinnoopinionen. Jag vill minnas, att herr Pehrsson talade om en opinionsyttring, som var undertecknad av 1,600 kvinnor, av vilka han trodde att en del icke visste vad de skrivit under. Herr Pehrsson: kvinnorna äro icke fullt så bakom, att de äro vårdslösa nog att skriva på opinionsyttringar utan att veta vad det är frågan om. Jag vill en gång för alla deklarerera, att de kvinnoorganisationer, som lämnat in skrivelser till justitieministern — jag vet icke om det skett även i år liksom föregående — icke drivit någon propaganda för användning av preventivmedel. De ha icke upptagit något dylikt såsom ett led i sitt arbete — varken det vänsterförbund herr Pehrsson nämnde eller Socialdemokratiska kvinnoförbundet eller Fredrika Bremerförbundet — utan de ha för närvarande tagit upp frågan just därför att förhållandena påkallat detsamma. Kanske den främsta anledningen till att dessa kvinnoorganisa-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

tioner förordnat en ändring av preventivlagen varit, att man velat komma till rätta med de otaliga aborter, som förekomma för närvarande. När vi en gång få upp den saken till diskussion igen — vi vänta ju även därvidlag förslag från medicinalstyrelsen — kanske vi möta samma motstånd som nu — när vi vilja gå en medelväg för att råda bot på det elände, som råder.

Det är icke rätt att kasta mot oss den beskyllningen, att vi skulle vilja genomföra en osund upplysningsverksamhet. Herr Hedlund i Östersund förklarar, att han för sin del icke vill vara med om en osund propaganda. Nej, vem vill det? De kvinnoföreningar, som givit uttryck åt sin uppfattning, ha väl ändå rätt att i någon mån svara för mödrarna, och det är icke värt, att man här försöker från herrarnas sida tillgripa det argument, som man alltid anser att vi kvinnor komma dragande med, nämligen känsloskäl. Det går icke för närvarande. Här ha kvinnorna åtminstone lika stor insikt och ha haft tillfälle att lika mycket möta svårigheterna med den agitation, som för närvarande bedrives. I kvinnornas och mödrarnas namn och i deras intresse hemställer jag, att vi äntligen söka komma fram till ett upplysningsarbete i denna fråga, som vi allihop utan tvekan kunna svara för. Det är med tanke på detta — den meningen har jag även framfört inom utskottet — och i förhoppningen att vi någon gång skola komma ur det träsk, som vi befinna oss i på detta område, som jag tillstyrkt den kungl. propositionen och skrivit mitt namn under reservationen, vilken jag ber att få yrka bifall till.

Häruti instämde fru *Nordgren*, fru *Gustafson* och fru *Eklund*.

Herr Kilbom! Herr talman! Jag har så vitt jag minns under mina år i riksdagen icke deltagit i debatter i denna fråga i motsats till herr Hedlund i Östersund, som är en så stor specialist på ungdomsskydd, men jag måste säga, att varje gång jag hört prosten Pehrsson i Göteborg tala i denna fråga, har jag haft det intrycket, att nu är också denna debatt snedvriden, ty, herr Pehrsson, jag uttrycker vad man här allmänt alltid sagt, då ni deltager i dessa debatter är detta det radikalaste och bästa sättet att förstöra dem. Jag kan icke underlåta att i någon mån exemplifiera, med vilken avsaknad av sanningskärlek och vederhäftighet prosten Pehrsson i dag uppträtt. Han har två gånger i debatten åberopat sig på en tidning, »vilken herr Flyg nog känner till», och »vilken står herr Flyg nära», för att citera hans uttryck. Därmed har prosten Pehrsson uppenbarligen menat Folkets Dagblad. Jag gick direkt fram till herr Pehrsson och frågade honom, om jag kunde få lov att titta på det åberopade tidningsuttalandet, det kunde nämligen intressera mig såsom redaktör för tidningen. Men då blev prosten förvirrad och sade, att det kanske var ett klipp ur Brand. Mina herrar, här har jag tidningsurklippet i fråga. Det är varken ur Folkets Dagblad eller Brand. Prosten Pehrsson far i väg så lättsinnigt i sitt »upplysningsarbete», att han icke på detta klipp ens skrivit på, ur vilken tidning det stammar. Han vet icke själv, om det är ur Folkets Dagblad, om någon frågar honom om det, eller om det är ur Brand eller ur någon annan tidning. Men han drar sig ändå icke att stå här i kammaren och insinuera, att det är Folkets Dagblad, som skrivit det citerade. Det sades om prosten Pehrssons uppträdande vid ett tidigare tillfälle, att han alltid använder sig av preventivmedel i sitt umgänge med sanningens gudinna.

Det är en underlig situation, som utvecklat sig under årens lopp i denna fråga. Den sommarnatt för många år sedan, då preventivlagen genomfördes, var det från socialdemokraternas sida — ja, herr Hedlund i Östersund var icke med då — och från borgerligt radikal sida en fullkomligt enhällig uppfattning om, icke att man skulle slå vakt om någon art av snusk, men att

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)
genomförandet av preventivlagen skulle medföra ökat snusk. Den, som följt Folkets Dagblad, den vet, att den tidningen, om någon, har tagit avstånd från snusk på det sexuella området, avstånd till och med från den trafik, som bedrivs i prosten Pehrssons partipress. Jag behöver sålunda icke misstänkas för att uppträda till försvar för något snusk av det ena eller andra slaget. Det skall utrotas, men frågan är, *hur* utrotar man det bäst, genom att smyga i skrymslen och vrår för att sticka undan det hela, genom att lämna möjlighet för allsköns suspekta intressen att träda fram? Nej, det är icke den bästa metoden. Den bästa metoden är nog, och jag tror, att alla pedagoger äro ense därom, på vilket område det vara må, att ha fullt ljus över alla dessa frågor.

Prosten Pehrsson stiger upp och ställer till kammaren den frågan: Är det några av er, som ha barn, som säga till dessa, att de skola använda preventivmedel för att förhindra, att de få könssjukdomar? Och han finner en underlåtenhet att säga något sådant berömvärd. Därmed har prosten Pehrsson uttalat en dom över sig själv som far på det mest klara sätt. Det är väl varje fars och mors *plikt* att klargöra för sina barn de faror de utsätta sig för och hur de på ett förnuftigt och hygieniskt sätt skola undvika dem. Eller kanske herr Pehrsson menar, att det är bättre, att hans barn bli smittade av könssjukdomar?

Herr Hedlunds uppträdande är något underligt. Det karakteriseras av det varma och med darr på rösten uttalade tack, som prosten Pehrsson gav honom. Herr Hedlund sade, att han förut varit av den uppfattningen, att vi skulle vidtaga nu ifrågasatta åtgärder, men förslag därom borde komma från Kungl. Maj:t. Nu har Kungl. Maj:t efter hemställan av landets högsta hälsovårdsmyndighet, medicinalstyrelsen, framlagt förslag. Herr Hedlund har blivit bönhörd, men vad gör då herr Hedlund? Då säger han: Nej, se det vill jag inte vara med om, det är icke tillräckliga garantier enligt min mening för att man kan komma åt den oegentliga propagandan på detta område. Men herr Hedlund förbiser, att även enligt reservationen är det dock klart och tydligt formulerat en bestämmelse, som möjliggör, att man kan komma den *osunda* trafiken på området till livs. Vad är då herr Hedlunds uppträdande? Undanflykter! Vore det icke bättre, att herr Hedlund sade, att då han på sin tid förklarade, att han skulle vara med om en lagstiftning, som kom från Kungl. Maj:t, så var det en undanflykt. Då han i dag intar den ståndpunkt han gör, så är det, som sagt, också en undanflykt; han vill med andra ord icke *saken*. Det är herr Hedlunds ståndpunkt. Inte något annat kan man få fram av hans uppträdande här.

Jag kan, herr talman, icke instämna med dem, som säga, att om man går utskottets väg, så undviker man för framtiden eller i varje fall ett år nya debatter. Inom parentes vill jag fråga, vem garanterar, att den utredning man vill ha är färdig inom ett år och att den återkommer i form av ett lagförslag? Kan herr Hedlund garantera det? Jag kan icke instämna med dem, som tro, att om man går utskottets väg, och den lagstiftning man syftar till genomförts, skall man slippa dessa debatter. Jag är övertygad om att så länge det finnes en opinion, komma dessa debatter att fortsätta. Och man kan icke förklara, att alla de som framträda äro vad herr Pehrsson — så älskvärt och insinuant, så kristligt, herr Pehrsson — kallar preventivmän. Alla som vilja sexuell upplysning, stämplars herr Pehrsson som preventivmän. Vilken saklig argumentering, vilken tyngd, herr Pehrsson, och hur fylld är den icke av broderskapets anda! — Så länge opinionen, som sagt, finnes, om också bara inom läkarvärlden, komma dessa debatter att fortsätta.

Då man i dessa tider stiger upp och talar om att det är nödvändigt med

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

den ohämmade barnalstringen, så är det litet underligt, i sig självt dubbelt underligt, då det kommer från en herre som prosten Pehrsson. Prosten Pehrsson vill å ena sidan icke vara med om en effektiv arbetslöshetspolitik för ungdomen, men å andra sidan vill han, att barn skola sättas till världen utan varje som helst försörjningsmöjlighet. Han åberopade Sovjet-Unionen i det sambandet, då han ville visa upp, hurusom kravet på en sund sexuell upplysning medför sjunkande nativitet. Redan föregående år argumenterade herr Pehrsson på precis samma sätt. Det svarades honom då, att Sovjet-Unionen är det land, som har den modernaste lagstiftningen i fråga om sexuell undervisning, och att Sovjet-Unionen också är ett av de länder, som har den högsta nativiteten. Hur vill herr Pehrsson förklara dessa tvenne fakta?

Herr talman! Man behöver icke använda så starka ord som kulturskymning, men nog är det bra betecknande, att i dag har bilden så förändrats, att under det att tidigare en enig front fanns *mot* preventivagen under ledning av läkare och kända kulturpersonligheter sådana som professor Knut Kjellberg och andra, nu den avgörande fronten *för* samma lag ledes av prosten Pehrsson i Göteborg och att i hans sällskap framträder herr Verner Hedlund i Östersund.

Herr Pehrsson i Göteborg! Herr talman! Det var eine grausamme Salbe, en väldig salva jag fick av herr Kilbom. Jag brukar icke svara på sådant. Men när han sade — visserligen inte ordet men han menade det tydligen — att jag ljugit, så vill jag framhålla, att jag sade — och det kanske kammaren märkte — att det var en tidning, som var herr Flyg närstående, som jag citerade. Men jag nämnde icke Folkets Dagblad Politiken. Genast när man kastar en käpp o. s. v. så skriker den som träffas, och genast skrek herr Kilbom. Jag erkänner gärna och villigt, att jag inte kan minnas, vilken av de kommunistiska tidningarna jag tagit klippet ur, men jag förmodar, att det icke av någon förnekas, att det var ur en kommunistisk tidning. Och därför sade jag, att det var ur en tidning, som står herr Flyg nära. Jag lämnade till yttermera visso helt troskyldigt papperet ifrån mig till herr Kilbom, och han har ju nu fått använda det. Det var också en synnerlig glädje för mig, att herr Kilbom i dag — kanske med en viss rätt, det tors jag icke yttra mig om — gjorde sig till talesman för hela denna kammare, då han sade, att när jag yttrar mig, blir det hela genast fördärvat. Ja, kanske det — jag hoppas att det går så i dag för honom — men jag förbehåller mig i alla fall rätten, även om jag skulle stå ensam om min mening i denna kammare, att få säga min mening i en så allvarlig fråga. Jag skall emellertid lämna herr Kilbom åt sitt öde.

Med anledning av fru Östlunds yttrande ber jag få säga en annan sak. Fru Östlund har deklarerat sin inställning. Det var det jag väntade mig, ty jag var alldeles övertygad om att fru Östlund i verkligheten trots petitioner och tal icke skulle stå på den ståndpunkt, som innefattas i Kungl. medicinalstyrelsens yttrande, som av herr statsrådet accepterats, och som, såvitt jag förstår, icke motsagts, nämligen att dessa medel skulle huvudsakligen användas för det utomäktenskapliga umgänget, alltså för de unga som skola därom upplysas. Denna tanke upprörde henne och den upprör mig också, och därför ställde jag till kammarens ledamöter den frågan jag gjorde. Nu säger fru Östlund, att den frågan upprör henne. Ja, mina damer och herrar, hur är det? Är det inte så, att denna fråga innerst inne gäller, att de unga skola upplysas om preventivmedlen? Är det då något orätt, är det då något förkastligt i att man ställer den frågan: vill man verkligen göra detta med de egna barnen? Men vill man icke göra det med de egna barnen, skall man icke heller göra det med andras barn. Det är min syn på denna sak.

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

Sedan sade fru Östlund, att hon för sin del hört en förträfflig och fin föreläsning av en kvinnlig läkare. Jag har hört motsatsen. Det är tydligen icke samma föreläsare vi hört utan tvenne skilda, och jag har icke velat på något sätt säga, att alla föreläsningar äro av den art, som den jag hörde, men till den har jag icke någon anledning att ändra mitt ställningstagande.

Sedan sade fru Östlund — om jag på detta avstånd från talarstolen rätt uppfattade henne — något om att från kvinnornas sida har icke någon ytterligare utvidgning påkallats av denna propaganda om preventivmedlen eller den sexuella upplysningen, vilket innebär detsamma enligt medicinalstyrelsens klara och bestämda uttalande. Jag är i tillfälle att svara fru Östlund därpå. Den 12 februari 1934 inlämnade Sveriges socialdemokratiska kvinnoförening en skrivelse till regeringen, där den begärde preventivlagens borttagande, i vilken det står att »det är ofrånkomligt, att en mycket vitt utbredd, vederhäftig och saklig upplysningsverksamhet i de sexuella tingen måste följa. Jag har tagit det så som det står. Fru Östlund har icke varit med på saken, hennes namn är icke med, men jag ber att få upplysa om detta, och handlingarna ligga i Kungl. medicinalstyrelsen, som ju också auktoritativt har förklarat, att upplysning i sexuella ting är om personlig profylax, d. v. s. användning av preventiva medel.

Vidare har fru Östlund — och det undrar jag inte på — gjort en anmärkning mot att det var fråga om att lämna barnen upplysning om preventivmedlen. Har jag fattat rätt? Jag skall be att få citera ett utdrag av kungl. medicinalstyrelsens protokoll den 31 januari 1934. Där är en reservant, som säger så: »I frågan om möjligheterna att i fortsättningsskolan i regel upplysa om den s. k. personliga profylaxen, varmed förstås åtgärder vid eller omedelbart efter könsumgänge vidtagna i smittskyddande syfte, har medicinalstyrelsen ansett sig böra förorda att denna detaljfråga upptages till förnyad omprövning. Medicinalstyrelsen avser att därvid upplysning skall lämnas om att verksamma medel finnas för ifrågavarande smittskydd och om dessas allmänna art! För den händelse detta spörsmål — såsom medicinalstyrelsen föreslår — blir föremål för vidare utredning inom skolöverstyrelsen, har jag ansett mig böra redan nu tillkännagiva, att jag finner denna upplysningsverksamhet från flera synpunkter minst sagt olämplig. In fidem. Lenart Löfquist.» Det är sålunda icke några lösa ord från min sida.

Vidare har man gång efter annan låtit mig höra, hur okristligt det är och hur i allo olämpligt, att man såsom kristen människa och präst tar till orda i denna sak. Jag ber att få säga, att vi, som ha förmånen och glädjen att vara präster i Sveriges kyrka — och bakom oss står Sveriges kyrkofolk — vi äro satta att undervisa om sjätte budet och vi äro satta till att lära de unga att »frukta och älska Gud, så att de föra ett kyskt och tuktigt leverne både i ord och gärning». Hur stämmer detta med det, som nu ifrågasatts, som innebär direkt frestelse till otuktigt leverne? Vi äro också satta att förkunna det ordet, som säger: »Ve världen för förförelsens skull. Förförelser måste ju komma, men ve den människa genom vilken förförelsen kommer.»

Vi ha icke rätt att tiga i detta avseende, man må sedan kalla det »kulturskymning» eller det ena eller andra. Ordet skall sägas, och vi stå för det. Jag har icke anledning att taga tillbaka ett ord av vad jag sagt. Och jag vill, att det skall stå i protokollet, att det är i känslan av ansvar inför folket och för framtiden, i känslan av ansvar för de unga, som jag tagit på mig den ingalunda behagliga uppgiften att i dag säga vad jag sagt.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Det har sagts, att från majoriteten i lagutskottet den anmärkningen skulle ha riktats mot reservanterna, att

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

de skulle ha bortsett från vådan av att en ovederhäftig propaganda rörande preventivmedlen skulle släppas lös. Vad jag sagt var, att minoriteten icke tillräckligt uppskattat vådan av att denna agitation kan lösasläppas. Majoriteten ser en viss risk i det, och därför gå vi den väg vi göra.

Herr Kilbom säger, att min inställning till frågan skulle bara vara ett de obotfärdigas förhinder. Jag tillbakavisar detta påstående. För mig har det varit avgörande för mitt ställningstagande nu att få frågan ur världen. Om riksdagen enar sig om lagutskottets yrkande, har därmed åtminstone riksdagen fått andrum till den dag, då den lagstiftning kommer, som riksdagen begärt. Och jag måste säga, att icke är debatten i dag av det värde, att vi böra söka återkalla den, innan vi kunnat nå ett positivt resultat i frågan.

Den enda stora faran just nu för att icke utskottets förslag skulle kunna vinna majoritet i riksdagen är herr Pehrsson i Göteborg inlägg i frågan. Jag protesterar mot att de, som äro anhängare till lagutskottets förslag, skulle ha rätt att beskylla herr Kilbom eller andra, att de icke ärligt beakta de sedliga problemen. Jag har icke velat rikta en anmärkning av den art till motståndarna av lagutskottets yrkande, men jag kan inte neka till att en del anhängare till lagutskottets majoritet — i detta fall herr Pehrsson i Göteborg — gjort det, och jag tar avstånd därför.

När herr Kilbom sålunda söker påstå, att jag av svepskäl icke tagit ställning till denna fråga, bevisar detta, herr Kilbom, för att använda hans eget bildlika uttrycksätt, att han i sitt umgänge med sanningens gudinna använt preventivmedel, för med henne har sannerligen icke herr Kilbom några barn.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag hade icke tänkt deltaga i denna debatt efter det långa och, som jag tyckte, utmärkta anförande, som justitieministern hade i början av debatten, men allt efter som debatten fortsatte, har jag blivit mer och mer tveksam inför det lagutskottsutlåtande, som här föreligger. När jag nu i mitt anförande kommer att ägna några ord åt herr Pehrsson i Göteborg och hans motion, är det visst icke därför, att jag vill lägga mig i den strid, som här uppstått mellan honom och herrar Kilbom och Flyg, ty den — det vill jag säga — ligger utanför den här saken.

Herr Pehrsson gav i sitt första anförande uttryck åt den uppfattningen, att vad medicinalstyrelsen tänkte och sade i en fråga som denna betydde icke mycket ute i landet, där man icke hade så särskilt stort förtroende för medicinalstyrelsen. Jag vill då säga, att om herr Pehrsson har rätt — jag tror dock, att han har fel, och på herr Pehrsson själv syns det dock, som om medicinalstyrelsens yttrande haft en ganska stor inverkan, ty i år är det första gången, som herr Pehrsson vill vara med om en utredning i denna fråga, och orsaken till att han vill vara med — det har jag fått höra — är, att medicinalstyrelsen gjort en framställning i ärendet till Kungl. Maj:t. Det är ju så, att de synpunkter, som blivit framförda från medicinalstyrelsen, varit så starka, att ingen nu längre vågar stå kvar på den gamla ståndpunkten, att det är bra, som det är, och att ingenting bör göras. Men det förvånar mig ändå att höra, att herr Pehrsson velat ansluta sig till utskottsmajoriteten och begära en utredning, ty när jag läste herr Pehrsson något konstbesynnerliga motion, måste jag säga, att den är sådan, att den icke ger stöd för den uppfattning, som utskottsmajoriteten intagit. Herr Pehrsson börjar sin motion på följande sätt: »I Kungl. Maj:ts proposition nr 188 föreslås, att den s. k. preventivlagen skall ändras för att icke utgöra hinder mot en 'nödig och nyttig

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)
upplysningsverksamhet i ärendet'. Jag kan icke finna», säger motionären, »sådan verksamhet vara varken nödig eller nyttig.» Det är emellertid så, herr Pehrsson, att utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att en sådan verksamhet är både nödig och nyttig, och nu vill herr Pehrsson vara med därom trots att han sagt nej i sin motion. När jag hörde herr Pehrsson avsluta sig till utskottsmajoriteten, tänkte jag på det uttalande, som herr justitieministern hade i sitt anförande, när han framhöll ungefär detta, att det har gällt för majoriteten i lagutskottet att hitta på nya skäl för ett avslag. Jag tillåter mig därför ifrågasätta, om icke herr Pehrsson har den uppfattningen, att ett bifall till utskottsmajoritetens framställning är detsamma som rent avslag på förslaget, och att han därför tyckt, att han kunde vara med därom.

Herr Pehrsson har, såsom jag nämnde, väckt en motion, som ur många synpunkter är rätt ovanlig. Herr Pehrsson slutar sin kläm med följande ord: »att riksdagen ville besluta, att i 18 kap. 13 § strafflagen må införas bestämmelse om att föremål, som är avsett att förebygga följder av konsumgänge, må försäljas endast å apotek mot läkares recept». Det är ju någonting ovanligt av en gammal riksdagsman som herr Pehrsson i Göteborg att väcka en motion med ett sådant yrkande, där han vill ha dessa bestämmelser införda i strafflagen. Och när man nu hör, att han yrkar bifall till en utredning om en speciallagstiftning, frågar man sig verkligen: Huru tänker sig herr Pehrsson, att en sådan lag skall se ut? Justitieministern har ställt den frågan till utskottsmajoriteten, och utskottets vice ordförande har svarat, och även herr Hedlund i Östersund har gjort samma, men jag måste säga, att av de svar, som äro avgivna, framgår det icke så tydligt, som önskvärt skulle vara, huru utskottsmajoriteten verkligen tänker sig denna lag. När detta förslag första gången var uppe i första lagutskottet, satt även jag vid bordet och medverkade till att frågan blev bordlagd, till dess man skulle kunna hinna få fram ett förslag, som man skulle kunna få pröva. När sedan det förslag presterades, som utskottsmajoriteten framfört, måste jag säga mig, att detta förslag till riksdagsskrivelse om en utredning är vagare och oklarare än vad riksdagen i vanliga fall brukar vilja ha, när den skall skriva. Jag vill naturligtvis icke härmed säga, att det är så, men jag kan icke hjälpa, att man får den uppfattningen, att åtminstone en del av dem, som stå för detta utlåtande, ha den uppfattningen, att den, som vinner tid, vinner allt, och få vi detta igenom, få vi nog behålla lagen sådan, som den är.

Min partivän, herr Hedlund i Östersund, kan jag emellertid icke alls förstå i denna fråga. Han har själv i dag sagt, att när han fick se propositionen och denna medicinalstyrelsens framställning, var han betänkt på att tillstyrka bifall till propositionen, men nu, när det sedan gäller att taga ställning, kan han icke vara med, och huvudskälet för herr Hedlund för att han icke vill vara med om propositionen, skulle vara, om jag fattade honom rätt, att han befarade, att en osund propaganda skulle följa efter den lagändring, som här ifrågasättes. Herr Hedlund har likaväl som jag och, vilket jag hoppas, flertalet av kammarens ledamöter, tagit del av vad medicinalstyrelsen anför, och medicinalstyrelsen säger ju — något som herr Pehrsson i Göteborg i dag gett oss en lektion i, när han läste upp det särtryck av herr Adamssons cirkulär, vilket han trodde, att utskottet icke hade någon kännedom om — att den propaganda, som nu pågår, kommer icke ifrån det ansvarskännande håll, som man önskat, att den skulle göra, men att man nu vill, att genom denna lagändring det skall bli möjligt att få läkarna att biträda i den upplysningsverksamhet, varom det här är fråga. Jag har en fullkomligt motsatt uppfattning mot den, som herr Hedlund gav uttryck åt, då han sade, att verkan av denna lagänd-

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

ring skulle bli sådan, att det skulle bli en osund propaganda; men jag räknar med att den propaganda, den upplysningsverksamhet, som skall kunna följa efter denna lagändring, skall bli någonting helt annat och bättre än den, som nu många gånger förekommer.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till den reservation, som är bifogad utlåtandet.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag vill visst icke förneka, att prästerskapet och prosten Pehrsson i Göteborg enligt sin ämbetsinstruktion ha till uppgift att predika mot osedliga handlingar, men har icke också prästerskapet en annan uppgift? Står det icke också i dess instruktion, att de både skola predika mot sådana, som bära falskt vittnesbörd mot sin nästa, och själva låta bli att bära falskt vittnesbörd mot sin nästa? Prosten Pehrsson har försökt att i sin replik till herr Flyg ge skenet av att det är Folkets Dagblad eller, om han så vill — det förändrar icke saken — »en herr Flyg närstående tidning», som han citerade. Jag gick, som redan anförts, fram till honom och frågade, vad det var för tidning. Kanske var det Brand? Prosten Pehrsson vet, att Brand *icke* står Flyg nära. Tvärtom står den tidningen Flyg mycket fjärran. Nu är det emellertid icke heller Brand. Prosten Pehrsson har själv *ingen aning* om vad det är för tidning. Han tror, att det är en kommunisttidning, Jag, som är van vid att syssla med tidningsurklipp, har läst både baksidan och framsidan och har av stilen och den typografiska utstyrseln slutit mig till att det är en viss tidning i Göteborg, en tidning, som ständigt ligger i kamp *mot* Flyg och den riktning, han företräder. Men detta hindrar icke prosten Pehrsson att för andra gången stiga upp och, lätt sinnigt handskandes med sanningen, säga, att det är en tidning, som står herr Flyg nära. Jag vill göra denna exemplifikation såsom ett prov på de argumentationsmetoder, som man anser sig böra använda på det hållet.

Herr Hedlund i Östersund förklarade, att jag måtte ha använt mig av preventivmedel i mitt umgänge med sanningens gudinna. Därmed är ju sagt, att jag i varje fall haft något umgänge med damen ifråga. Herr Hedlund har däremot icke haft något umgänge med henne. Han är tydligen definitivt skild och sannolikt på damens egen önskan. När jag hörde herr Hedlunds sista anförande, förstod jag, att det måste vara hon, som sagt, att äktenskapet hela tiden varit så lösligt, att det ovillkorligen måste upphöra.

Dessa mina små repliker hoppas jag icke skola uppfattas såsom några personliga angrepp. Det har icke varit min mening. Det vill jag särskilt säga prosten Pehrsson, som lärt mig, då jag var 15 år, en del statsnyttiga saker. Han berättade för oss en gång för att lära oss skilja på Kungl. Maj:t och Hans Majestät Konungen, följande historia: »Det var så, att ärkebiskop Sundberg, innan han blev ärkebiskop, en dag mötte Karl XV på Norrbro och då gick Karl XV fram till honom — jag återger prosten Pehrssons berättelse — och sade: Sundberg, du tror, att du skall bli ärkebiskop, men du kan vara lugn, ty det blir du icke. Då svarade ärkebiskop Sundberg: Ja, det säger Eders Majestät, men jag väntar, tills jag får se vad Kungl. Maj:t säger.» Prosten Pehrsson lyckades den gången alldeles utmärkt klargöra för oss skillnaden mellan Kungl. Maj:t och Hans Majestät Konungen. I dag har han på ett lika ypperligt sätt lyckats klargöra skillnaden mellan dem, som vilja ha en vederhäftig och ordentlig upplysning mot allt snusk, och dem, som bara *tala* om att de vilja ha det.

Här finns för närvarande, herr talman, en lag, preventivlagen, som i regel icke tillämpas. Åklagarmyndigheterna ha på åtminstone två, tre ställen sagt till mig, att de icke kunna använda lagen, därför att om man börjar tillämpa

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

den, träffas också den nödvändiga och nyttiga upplysningsverksamheten i sexuella ting. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, och reservanterna i första lagutskottet ha gått på samma linje, att man skulle omredigera lagen så, att det är möjligt att använda densamma mot den skadliga så kallade sexuella upplysningen, samtidigt som man möjliggör ett fortsättande av den nyttiga. Är det nu en ståndpunkt, som ligger i linje med hittillsvarande erfarenheter av lagen? Är det en ståndpunkt, herr Hedlund, som ligger i linje med hela den uppfattning, som gör sig gällande bland vederhäftigt folk? Ja, det är det obestriddigen. När herr Hedlund då stiger upp och ansluter sig till utskotts-majoriteten, kan jag icke finna annat än att hans ståndpunkt alltjämt innebär de obotfärdigas förhinder. Jag kan med bästa vilja i världen icke finna någon annan karakteristik på hans uppträdande.

I övrigt konstaterar jag, att också herr Hedlund utvecklar sig. I sitt första anförande sade han, att vi här i kammaren äro alla eniga därom, att det gäller att förhindra den skadliga sexuella upplysningen. I sitt andra anförande hade han gjort ett framsteg efter den lilla vänliga axelklapp, jag gav honom. Då förklarade han nämligen, att vi icke alla äro eniga, ty då satte han ju prostén Pehrsson vid sidan om enigheten. Skulle vi fortsätta debatten en stund till, kanske han skulle utveckla sig ännu mera och komma över på reservanternas sida.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! För att icke herr Kilbom skall sväva i okunnighet om vad som varit det verkliga motivet för min ståndpunkt, vill jag upplysa honom om att samtidigt som jag vill medverka till en lagstiftning, som ger rätt till en sund upplysningsverksamhet i detta ämne, vill jag också medverka till en lagstiftning, som förhindrar den osunda. Därmed har jag emellertid icke sagt, att herr Kilbom och andra anhängare till reservationen skulle vilja bortse från nödvändigheten att förhindra den osunda agitationen. Jag säger, att på den punkten är riksdagen enig. Jag förutsätter nämligen, att det råder fullständig enighet om att osund propaganda icke får lov att breda ut sig. Att jag sedan tar avstånd från herr Pehrssons i Göteborg argumentation är ju en senare fråga. I sakfrågan vilja vi ha samma resultat, herr Pehrsson och jag, fastän jag ogillar hans argument och hans orättvisa behandling av motståndarna i denna fråga.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Blott ett par ord. Jag vill säga min gamle lärjunge, som tycks ha behållit ett och annat av det goda, han fick lära, att det finns dock ett visst vetande, som han gjort sig alldeles lös ifrån och som jag, om det vore parlamentariskt språkbruk, skulle uppmana honom att veta. Jag räknar för min del de båda kommunistpartierna såsom så nära sammanhängande, att jag icke behöver skilja på dem i en sådan fråga som denna. Herrarna förneka väl ändå icke, att det är ur denna mot öster orienterade och mer eller mindre där bundna grupp, som detta yttrande kom. Jag skall emellertid icke mera yttra mig därom utan skall endast ge ett svar på herr Lindqvists anförande.

Herr Lindqvist frågade mig, hur jag kunde gå med på utskottets förslag, då min motion icke gav anledning till att tro, att jag skulle vilja göra det. Det har herr Lindqvist rätt uti. Jag hade helst varit med om ett avslagsyrkande på propositionen och ett bifall till min motion, men när nu här kom ett förslag, vilket också innebär ett avslag å propositionen, om en utredning i syfte att förhindra, såsom redan från så många håll blivit påpekat, av herr

Ang. ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen. (Forts.)

Hedlund och herr Linnér och fru Östlund, icke önskvärda former för spridningen av preventivmedel, fanns det för mig ingen anledning att icke biträda detta förslag i förhoppning, att även de synpunkter som jag framfört skola vid utredningen komma att beaktas.

Herr Lindqvist frågade mig, hur jag som gammal riksdagsman kunde gå åstad och skriva min motion på det sätt, som gjordes. Ja, herr Lindqvist, jag skall öppet erkänna, att jag nödtvungen anslöt mig till propositionens motivering, som talade om överlämnandet av dessa medel till apoteken, då jag ju icke kunde förfara på annat sätt för att få frågan upp till debatt. Sedan kunde väl även jag vara ganska på det klara med att själva formuleringen av yrkandet i motionen icke var så alldeles formellt lyckligt, men jag kunde icke finna någon annan, som möjliggjorde motionens mottagande av riksdagen. Frågan kom i alla fall på detta sätt upp. Det är hela förklaringen. Herr Lindqvist skall därför icke tillvita utskottet några av mina dåligheter, utan jag har anslutit mig till utskottet på de skäl, som jag här har anfört.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 91 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Å föredragningslistan var härefter uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

*Rörande
ändring av
lagen angående
verkställig-
het av straff-
arbete och
fängelsestraff.*

Genom en den 9 februari 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 112, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:tt under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

Ifrågavarande lagförslag var i nedan angivna delar av följande lydelse:

5 §.

Fånge, som — — — tillfälligtvis påkallas.

Sedan fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuguet år, avtjänat tre månader av strafftiden, samt annan fånge av strafftiden avtjänat sex månader, må, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete, eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar.

Genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar i vidare mån än som påkallas av arbete, fången har att utföra. Därjämte skola, beträffande fånge som vid straffets början ej fyllt tjuguet år, under de tre första månaderna av strafftiden samt, i fråga om annan fånge under de sex första månaderna anordningar vidtagas, som förhindra fången jämväl vid vistelse utom cellen att se andra fångar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Linnér, Bissmark, V. Edward Larson, Öhman, Wijkström, Johanson* i Huskvarna och *Björling*, vilka hemställt att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förevarande lagförslag med den ändring att slutbestämmelsen skulle erhålla följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934, dock att vad i 5 § andra stycket enligt dess nya lydelse stadgas angående de förutsättningar under vilka åt fånge må anförtros att utföra arbete gemensamt med andra fångar icke skall tillämpas förrän Konungen därom särskilt förordnar.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Linnér**: Herr förste vice talman! Den föreliggande propositionen avser att införa vissa lättnader vid verkställigheten av frihetsstraff. Dessa lättnader skola inträda på tre punkter. Dels är det fråga om att cellen under arbetstiden skall få hållas öppen, dels är det fråga om att fångar, som fullgöra frihetsstraff i cell, skola kunna få uträtta ärenden under denna tid, dels slutligen är det fråga om att fångar skola i större utsträckning än nu få utföra arbete gemensamt med andra fångar.

I de två första punkterna äro alla utskottets ledamöter ense om att propositionen bör bifallas. I den sista punkten, nämligen såvitt angår utförande av arbete gemensamt med andra fångar, ha sju reservanter i utskottet yrkat, att tiden för ikraftträdandet av denna ändring icke skall bestämmas till viss dag, som propositionen föreslår, nämligen den 1 juli 1934, utan i stället till den tid, då Kungl. Maj:t därom särskilt förordnar. Anledningen därtill är den, att denna ändring förutsätter utvidgning av de nuvarande verkstadslokaler vid straffanstalterna. Det har i utskottet av en representant för justitiedepartementet upplysts därom, att redan för närvarande, innan alltså denna lagändring har trätt i kraft, föreligger en brist på 50 platser. Genom den föreslagna lagändringen kommer denna brist att ökas till omkring — det

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

är svårt att härvidlag kunna utföra några exakta beräkningar — 375 platser. Reservanterna ha under sådana förhållanden icke ansett det vara tillräddligt att omedelbart låta denna ändring träda i kraft. Följden därav skulle säkerligen bli, att svårigheter uppstode på vissa straffanstalter. Fångar, som enligt lag ha rätt att få fullgöra straffet genom arbete i gemensamhet, skulle icke kunna komma i åtnjutande av denna straffform, som anses vara mera lätt — de flesta fångar åtminstone torde uppfatta det på det sättet — och därav skulle säkerligen följa vissa disciplinära svårigheter vid straffanstalterna, missnöje hos fångar, som ansågo, att deras rättigheter trätts för nära o. s. v. Dessa svårigheter ha framhållits av fångvårdsstyrelsen, men ha av departementschefen lämnats utan avseende.

Reservanterna ha nu ansett, att dessa betänkligheter äro så pass allvarliga, att de icke ha velat, att lagen i denna del skulle träda i kraft förrän man har fått möjlighet att i större utsträckning än för närvarande kunna lämna fångarna tillfälle att komma i åtnjutande av denna verkställighetsform. Vi anse sålunda, att lagen icke skall sättas i kraft, förrän platsbristen blivit väsentligt reducerad.

Det är alltså endast detta, som skiljer mellan de bägge ståndpunkterna, och i enlighet med vad jag nu i allra största korthet har antytt, ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Herr Linnér utgick ifrån ett missförstånd beträffande den föreslagna lagändringen, när han yttrade, att ändringen *förutsätter* utvidgning av de nuvarande verkstadslokalerna. Han har även missförstått vissa siffror, som justitiedepartementet tillhandahållit. Dessa siffror ha åberopats av herr Linnér och av reservanterna i utskottet såsom stöd för att det skulle föreligga en platsbrist på icke mindre än omkring 375 platser, för den händelse lagstiftningen nu genomföres. Denna siffra 375 har uppenbarligen erhållits på det sättet, att man dels undersökt vilket platsbehov på verkstadslokalerna som skulle kunna uppstå för den händelse lagstiftningen genomföres, och dels undersökt vilken platstillgång på samma lokaler som är förhanden, och därefter har man subtraherat det ena från det andra. Genom denna räkneoperation har man kommit till de 375 platserna.

Nu utgå reservanterna ifrån den missuppfattningen, som även herr Linnér upprepade i sitt anförande, att fångarna genom den föreslagna lagstiftningen skulle bli *berättigade* att på ett tidigare stadium komma till verkstadsarbetet än vad de för närvarande äro. Det förhåller sig ju på det sättet enligt verkställighetslagen, att gemensamhetsstraffet inträder i princip beträffande vuxna fångar — låt oss för enkelhetens skull tala om dem, så att vi bara behöva röra oss med de tidsbestämmelser som gälla för dem som äro över 20 år eller enligt det nu framlagda förslaget över 21 år — efter tre års utståndet straff. Enligt verkställighetslagen skola fångarna alltså då få avtjäna straffet i gemensamhet. Redan efter ett års utståndet straff äga emellertid fångvårdsmyndigheterna i mån av utrymme, såsom herr Linnér nyss refererade, tillåta fångarna att inom fångelset uträtta ärenden eller arbeta i gemensamhet i verkstadslokaler eller utomhus. Denna tid av ett år sänkes enligt förslaget till ett halvt år. Det gäller här alltså bara en möjlighet för fångvårdsmyndigheterna att på detta stadium, mellan ett halvt års avtjänat straff och tre års avtjänat straff, bereda fångarna möjlighet till denna lindring i straffet, men någon som helst *rätt* för fånge att komma i åtnjutande av denna arbetsform föreligger icke.

Vad sedan siffrorna beträffar, så vitsordar jag riktigheten av vad herr Lin-

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

när sade om att det är mycket svårt att göra en exakt beräkning. Fångbeståndet växlar från dag till dag. Den tid, som fångarna ha avtjänat av sitt straff, växlar enligt sakens natur ständigt, och man kan icke ens uppge något visst medeltal av fångar, tillhörande de olika kategorierna. När det emellertid gäller att approximativt beräkna *platsbehovet*, alltså den ena siffran, som vi måste röra oss med för att komma till en uppfattning om det antal fångar, som kan beredas arbete på sätt som här är föreslaget, så finns det först och främst en del fångar, som själva önska kvarstanna i cell. Vidare finns det andra fångar, som icke böra släppas ut i gemensamhetsarbete på grund av olika omständigheter, som fångvårdsmyndigheterna ha att ta hänsyn till, t. ex. på grund därav, att de skulle skadligt inverka på övriga fångar. En tredje kategori ligger på sjukhus och kan därför icke komma ut i gemensamhetsarbete. Bland de återstående är det lämpligt att göra en gradering. Man bör i första hand släppa ut i gemensamhetsarbete de fångar som äro dömda till mer än ett års frihetsstraff, medan de som ådömts dylikt straff i blott 7, 8 eller 9 månader lämpligen kunna få avtjäna hela strafftiden i cell även efter tillkomsten av den lag, som här är föreslagen. Redan de synpunkter, som jag nu här anført, leda till, att man väsentligen måste reducera den siffra, som motsvarar platsbehovet.

Vad härefter angår *platstillgången*, vill jag nämna att reservanterna vid beräkningen härav tagit hänsyn endast till de platser på verkstäderna, som stått tillgängliga vid insamlandet inom justitiedepartementet av de siffror som legat till grund för beräkningen eller i början av december 1933. Detta antal platser på verkstäderna bör emellertid ökas för det första med antalet platser vid arbete i fria luften, vidare för det andra med platser vid handräckningsarbete och för det tredje med genom nyanläggning tillkomna platser. Slutligen kan man för det fjärde räkna med en marginal, som genom uppfinningsförmåga från fångvårdsmyndigheternas sida kan åstadkommas, när det gäller att tillgodose ett tillfälligt behov av att placera ut fångar i gemensamhetsarbete. På detta sätt ökas platstillgången från den teoretiskt bestämda siffran högst väsentligt.

Jag skall nu efter dessa utläggningar be att få referera ett papper, som departementet i går erhöll från direktören för centralfängelset å Långholmen. Det är ju klart, att på detta Sveriges största fängelse de största svårigheterna skulle uppstå att bereda plats i enlighet med lagförslaget. Direktör Axi upplyser, att för närvarande 300 fångar skulle kunnat ifrågakomma till placering i gemensamhetsarbete, om förslaget varit gällande lag den 15 april 1934, och då frågar han sig: Skulle jag med de resurser, som Långholmen för närvarande har, kunnat bereda dessa fångar den möjlighet, som sålunda öppnas för dem till arbete utanför cellen? Härpå svarar direktör Axi, att först avgår det från de 300 fångarna 20 stycken som önska kvarstanna i cell eller som icke lämpa sig att släppas ut i gemensamhetsarbete. Vidare avgå 15 stycken, som ligga på sjukhus. Återstår efter avdrag av dessa 35 sålunda 265 fångar, beträffande vilka man skall undersöka arbetsmöjligheterna. För dessa finnes numera plats på verkstäder för omkring 200 och i utearbete för 15. I handräckningsarbete säger direktör Axi, att han kan bereda plats för 50. Summa 265. Det är en i högsta grad intressant upplysning, som på detta sätt lämnas från Sveriges största fängelse, nämligen att där skulle, om den föreslagna lagen gällt nu, i förrgår ha kunnat beredas plats i något gemensamhetsarbete för samtliga fångar, beträffande vilka detta varit önskvärt. Denna uppgift vederlägger ju väsentligen de synpunkter, som anförts av lagutskottets minoritet. Sedan ha vi ju andra centralfängelser här i lan-

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

det, t. ex. i Göteborg och i Malmö. Här har rått en mycket stor platsbrist, och det har varit svårt att även med hittillsvarande lag kunna bereda tillfälle till gemensamhetsarbete åt de fångar, som bort få sådant arbete. På ett av dessa fängelser uppgavs sålunda vid beräkningen i december att det fanns icke mindre än 18 fångar, som bort få gemensamhetsarbete, men som man inte kunnat bereda dylikt arbete. Beträffande dessa båda anstalter föreligger emellertid på riksdagens bord proposition om anläggning av verkstadslokaler, som skulle öka utrymmet på vardera fängelset med 70 platser. Jag har icke hört, att det skulle gjorts gällande någon invändning mot denna proposition, och jag hoppas livligt att den kommer att av riksdagen bifallas. Men jag vill påpeka, att det icke är riktigt, när reservanterna i första lagutskottet säga, att ett bifall till den nu behandlade propositionen skulle leda till, att riksdagen finge anse sig skyldig att bevilja anslag till utökade arbetslokaler, »utan att någon plan för nämnda utbyggnader i jämförelse med andra byggnadsbehov hittills blivit framlagd». Det är naturligtvis just detta som skett i den proposition, som nu ligger under statsutskottets prövning. Här föreligger alltså, såsom jag förmodar, ett oavsikligt misstag från reservanternas sida.

Nu förefaller det mig vara tydligt, att det icke är något fel att låta lagen träda i kraft omedelbart, därför att man icke överallt omedelbart har möjlighet att sätta varje fånge, beträffande vilken lagen öppnar möjlighet till gemensamhetsarbete, uti sådant arbete. Först och främst kommer det ju att dröja någon tid, innan vi få dessa nya verkstadslokaler färdiga i Malmö och på Härlanda, och det kan ju hända, att man på fängelserna i Härnösand eller Mariestad den ena eller den andra veckan har ett antal fångar, som man icke kan bereda dylikt arbete. Men lagen säger ju icke, att fängsvårdsmyndigheterna skola bereda fångarna sådant arbete. Lagen har endast undanröjt de hinder, som den nuvarande lagstiftningen innebär emot att sätta in fångarna i mera rationellt arbete. Under sådana förhållanden kan det väl icke vara rimligt att uppskjuta borttagandet av detta hinder, tills vi vid alla fängelser i Sverige kunna sätta varenda fånge i gemensamhetsarbete. Det räcker väl med, att vid Sveriges största fängelse på Långholmen man kan göra det redan i dag, och att vi i Malmö och Göteborg kunna göra det, så snart nya verkstadslokaler äro färdiga. För resten kunna utan riksdagens medverkan, såsom man gjort på Långholmen med den nytillkomna stora snickeriverkstaden, öppnas nya arbetsmöjligheter genom upprättandet av verkstäder med de anslag, som fångvården redan har.

Jag vill vidare erinra om den lagändring, som senast genomfördes på detta område 1921. Denna lagändring var mycket mera revolutionerande än den nu föreslagna, i det att man då mildrade den absoluta 3-årsgränsen och i ett slag gick ned till 1-årsgränsen, d. v. s. man öppnade efter fängelsemyndigheternas bestämmande celldörren för fånge, som suttit i cell 1 år, så att han skulle kunna användas till gemensamhetsarbete eller handräckningsarbete inom fängelset. Det höjdes icke en röst vid den tiden för att man icke skulle få genomföra detta, förrän vid alla Sveriges fängelser byggets nya verkstadslokaler, så att varenda fånge, eller flertalet av dem, kunde sättas i dylikt arbete. Det har gått bra, och det hela har utvecklats sig successivt, så att man alltmera infört denna rationella vård av fångarna.

Skälen till motståndet ifrån utskottsminoritetens sida på denna punkt koncentrerade sig i det som herr Linnér här anförde, nämligen att det skulle leda till disciplinära svårigheter; det skulle bli missnöje bland de fångar som teoretiskt kunde komma i gemensamhetsarbete men som av en eller annan an-

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

ledning icke finge detta, därför att det icke funnes arbetsplats. Jag har svårt att tro att detta är en så allvarlig svårighet.

Det är tydligt, att fängvårdsmyndigheterna skola tillämpa fullt objektiva principer vid urvalet av de fångar, som skola få förmånen att komma i gemensamhetsarbete. Som jag nyss antydde — och detta överensstämmer med fängvårdsstyrelsens mening — skola i första hand uttagas de, som ha långt straffarbete. Kan man icke bereda plats för andra än dessa långtidsfångar, få de andra vänta. Det skall väl inte vara svårt för en fängseldirektör att säga till en fånge, som har bara 7—9 månaders straffarbete, att han får stanna kvar i cellen, och att de, som ha längre straff skola få gå först. Att detta skulle vålla missnöje eller disciplinära svårigheter har jag mycket svårt att tro. Däremot tror jag verkligen, att fängvården genom vissa fastslagna bestämmelser i reglementena bereder fångarna mycket flera tillfällen till missnöje än vad denna lagstiftning skulle göra. Det vore väl också rätt orimligt, om man på grund av ett antal fångars obefogade missnöje skulle dröja med att genomföra en lagstiftning som skulle medföra en väsentlig förmån i behandlingen av ett mycket större antal fångar.

Någon kan fråga, hur man reder sig för närvarande i fängelserna, när vi icke ha denna lagstiftning, och om man verkligen låter fångarna sitta instängda i sina celler ett helt år, innan de få komma i beröring med andra människor. Nej, det gör man ingalunda. För Långholmens vidkommande t. ex. har anförts en siffra, enligt vilken vid någon viss tidpunkt under utredningsarbetet icke mindre än 50 fångar, som ännu icke suttit inne ett år, av lämplighetshänsyn släppts ut i gemensamhetsarbete. Men för att kunna göra detta med vår nuvarande lagstiftning måste man gå till läkare och få ett läkarintyg på, att vederbörande fånge icke tål vid cellbehandlingen. Tack vare dessa läkarintyg har man hittills rätt sig ur de allvarligaste svårigheterna.

Ja, mina herrar, det kan kanske tyckas som om här talats mycket om en ganska liten fråga. Det är ju ingen stor sak, kan någon tycka, att man sänker tiden från 1 år till 6 månader för de vuxna och från 4 till 3 månader för dem, som äro under 21 år, när det gäller möjligheten att komma ut i gemensamhetsarbete. Detta är icke heller någon stor reform i jämförelse med de reformer, som i övrigt dryftas inom fängvården, utan det är snarare att betrakta såsom ett provisorium i avbidan på de större reformer, som tiden kräver på detta område. Men skall det vara någon mening med detta provisorium, mina herrar, får det lov att träda i kraft omedelbart, och vi böra därför icke följa minoritetens förslag att uppskjuta ikraftträdandet. Jag hoppas verkligen, herr talman, att andra kammaren bifaller utskottets förslag.

Herr Lindqvist: Herr talman! Med all respekt för de synpunkter, som reservanterna här anført, tycker jag, att justitieministern nu så fullkomligt redogjort för hur denna sak skall ordnas, att det är onödigt, att jag förlänger debatten, och jag skulle därför kunna nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr talmannens tillåtelse skulle jag emellertid vilja säga ett par ord om en detta utskottsutlåtande icke vidkommande sak. Jag skulle vilja rikta en värdjan främst till justitieministern och eventuellt andra, exempelvis riksdagens justitieombudsman, att vid inspektion av våra fängelser ägna uppmärksamhet åt våra fängvårdsmäns bostadsförhållanden. Särskilt när det gäller mindre fängelser förekommer det fall, då bostadsförhållandena för fängelssets föreståndare icke äro sådana som de borde vara. Den proposition som nu föreligger avser ju en humanare behandling av fångarna. Men vi få heller

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

icke glömma att se till, hur vi ha det ordnat med avseende å våra fångvårdsmäns bostadsförhållanden, så att dessa ha på bästa möjliga sätt sört för sig i detta avseende. Ty det är ju dock på dem mycket beror i fråga om möjligheterna att kunna fostra fångarna till ett bättre liv än de tidigare fört.

Jag skall ge ett exempel på vad jag här åsyftar. Det kan icke vara fördelaktigt, om det förekommer, att exempelvis en fängelseföreståndare har sin familjebostad i övre våningen av ett fängelse, och att det icke finnes möjlighet för hans familj att komma till denna sin bostad utan att först behöva passera viss del av fängelset. Jag förstår väl, att det blir mycket svårt, åtminstone i en del fall, att ordna detta på så sätt, att familjen kan leva och bo friare än vad den under nuvarande förhållanden kan göra. Men kanske det hela, om vi ägna frågan uppmärksamhet, kan ordnas. Riksdagen har ju tidigare, när det gällt vissa tjänsteinnehavare, t. ex. lärarna, gått in för att dessa skulle ha sin särskilda ingång till familjebostaden och icke behöva ha samma ingång som skolbarnen. Det är endast detta, herr talman, jag i detta sammanhang velat fästa uppmärksamheten på, nämligen att när det gäller humanare åtgärder för fångarnas behandling, man icke heller får glömma fångvårdsmännen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Då jag är reservant har jag begärt ordet för att framhålla, att vi reservanter ha samma uppfattning som både departementschefen och även utskottsmajoriteten därutinnan, att vi önska att den humanare behandling av fångarna, som här föreslås, kommer till stånd.

Vi reservanter ha bara tänkt oss, att lagens ikraftträdande skulle uppskjutas för den händelse att platser icke funnos till förfogande, och vi ha därför lagt saken i Kungl. Maj:ts och därmed, som vi trott, i goda händer. Ty det är väl ingen, som bättre kan följa utvecklingen på detta område och bättre förstå hithörande spörsmål och de frågor som kunna uppstå angående det antal platser, som behövs. Jag har, som sagt, herr talman, begärt ordet för att framhålla, att utskottsminoriteten i sak är ense med såväl utskottsmajoriteten som departementschefen, låt vara att vi haft en avvikande mening angående lagens ikraftträdande, såsom framgår av reservationen. Vi ha endast trott, att vi med vårt förslag skulle gagna saken och ingenting annat.

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag måste tyvärr konstatera, att herr statsrådet varit tvungen lämna kammaren, men det är i alla fall nödvändigt, att jag i någon mån bemöter hans yttrande.

Herr statsrådet har den älskvärda vanan att göra saken väl lätt ibland, och så har skett även i detta fall. Det förhåller sig naturligen på det sättet, att vid uppgörandet av dessa beräkningar, i fråga om de siffror, som vi reservanter fått från justitiedepartementet, liksom även i fråga om de siffror, vilka ligga till grund för herr statsrådets framställning, de undantag, herr statsrådet berört med hänsyn till vissa fångkategorier, äro iakttagna. De omständigheter, som herr statsrådet här pekade på, nämligen att så och så många fångar äro sjuka, att somliga fångar icke vilja överflyttas till gemensamhetsarbete o. s. v., inverka icke ett spår på dessa siffror.

Vad vidare beträffar frågan, om detta är en rättighet eller icke, är det alldeles riktigt, att det icke är någon rättighet annat än i den mån denna förmån kan tilldelas till fångarna i enlighet med faktiskt föreliggande förhål-

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

landen. Men icke heller denna omständighet inverkar ett spår på den svårighet, som den ansvariga fångvårdsstyrelsen framhållit, nämligen att det blir missnöje på ett större fängelse, när den ene varder upptagen och den andre varder kvarläten. Det är rätt typiskt, att när herr statsrådet skulle försöka konstruera fram de platser, som behöva konstrueras fram, måste han till slut taga sin tillflykt till den så kallade uppfinningsförmågan hos de olika myndigheterna, och han hoppades, att den säkerligen räcker ett stycke. Men det är säkert, att den räcker icke till att fylla det platsbehov, som kommer att uppstå.

Jag skall till slut, för att kammaren skall komma underfund med de svårigheter och det anslagsbehov, som detta gäller, redogöra för en upplysning, som tyvärr icke är återgiven i den kungl. propositionen, men som är återopad av fångvårdsstyrelsen. Det är en beräkning av platsbehovet med nuvarande lagstiftning, alltså oberoende av den ifrågasatta lagändringen. Där säger vederbörande tjänsteman först, att det finnes med nuvarande lagstiftning utrymme för gemensamhetsarbete på vissa fängelser. Sedan säger han, att därest i fråga om anstaltsväsendets organisation någon mera genomgripande förändring icke vidtages — alltså med oförändrad lagstiftning — föreligger behov av nya eller ökade lokaler på alla i beräkningen upptagna anstalter. Detta kan svårligen — med undantag för centralfängelset på Långholmen, där redan den ändring skett, som statsrådet omförmälde — tänkas tillgodosett annat än genom uppförandet av nya byggnader. De nu för gemensamhetsarbetet disponerade utrymmena äro tillkomna genom förändring av personalbostäder, sovsalar o. s. v. De äro icke lämpade för en nämnvärd utvidgning. De äro dessutom i regel olämpliga för sitt ändamål, illa belysta och trånga. Jag kan personligen tillägga med avseende å en lokal, som jag känner till, att den är mycket ohygienisk. Dessutom, fortsätter tjänstemannen, äro de svårövervakade. Ett uppförande av nya verkstäder vid samtliga fångvårdsanstalter, där gemensamhetsarbete kan ifrågakomma, skulle kräva avsevärda kostnader. Även driftskostnaderna skulle stegras, självfallet därför, att man behöver större övervakningspersonal, när fångarna skola sysselsättas i gemensamhet än i cellstraff. Han slutar med, att detta innebär, att man får taga under övervägande en koncentration av fångvården.

Vad är detta annat än det, som vi reservanter påpekat, nämligen att det behöves en plan för anslagen och utbyggnaderna till fångvården? En sådan plan föreligger ingalunda i den proposition, som herr statsrådet har framlagt angående vissa utbyggnader i Malmö och Härlanda. Det är alldeles tvärtom så, att här föreligga två planer, den ena av en speciellt inom justitiedepartementet tillkallad sakkunnig, den andra av den s. k. organisationsnämnden. Båda dessa förslag äro för närvarande ute på remiss till myndigheterna, och självfallet har följaktligen icke någon plan på grundval av dessa utredningar ännu kunnat framläggas för riksdagen.

Vad gå nu dessa planer ut på såsom det första? Jo, på att ett ungdomsfängelse skall uppföras, och sedan att ett större centralfängelse skall uppföras. Som det tredje kommer, att nya verkstadslokaler skola anordnas. Blir denna lagändring nu omedelbart genomförd, kommer detta att leda till, att justitieministern blir tvungen att framlägga förslag till nya verkstadslokaler undan för undan, och riksdagen kommer att se sig försatt i ett tvångsläge, vad sedan än planen på det slutliga ordnandet av fångvårdens byggnader kan komma att innebära.

Det är detta vi velat förebygga. Där hava vi ju självfallet icke gått till den absurditeten, som herr statsrådet här tillät sig förutsätta i sin replik till

Rörande ändring av lagen angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

mig, när han sade, att man skall väl icke skjuta upp verkställigheten till dess varenda fånge kan få nytta av den. Självfallet icke! Ingen människa har tänkt på något sådant, utan reservanterna säga ju tvärtom, att det skall uppskjutas till dess platsbristen väsentligt reducerats. Det är det, som är innebörden.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har i utskottet givit uttryck för samma uppfattning som herr Linnér, nämligen att man icke bör låta en lag träda i kraft innan man vet, att den kan komma i tillämpning. Det skäl, som herr Linnér anfört, är sålunda i allmänhet bärande. Men när det talas om, att det för lagens tillämpning fordras 375 platser, så ifrågasätter jag, huruvida denna samlade platsbrist är ett så starkt skäl mot lagens omedelbara ikraftträdande. Om i ett fängelse möjligheter finnas att bereda fångarna den humanare behandling, som vi alla äro eniga om, att man bör giva fångarna, tycker jag, att man icke löper någon risk genom att säga, att ifall fångarna kunna komma i åtnjutande av dessa förmåner, skall det omedelbart ske. Därför har jag gjort en avvikelse från mina allmänna synpunkter i fråga om lagars ikraftträdande, i det att, då alla äro eniga om, att en humanisering av fångvården är ett önskemål, som bör förverkligas, jag tycker, att vi böra låta lagen successivt komma i tillämpning genom att, på sätt Kungl. Maj:ts förslag innebär, säga, att lagen skall träda i kraft viss dag.

Jag ber med den utgångspunkten, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Linnér, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Härpå upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 februari 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 98, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:ten under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen.

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
 protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen.

I samband med denna proposition hade utskottet förehaft de i anledning av propositionen väckta, likalydande motionerna nr 304 i första kammaren av herr *Johan Larsson* och nr 542 i andra kammaren av herr *Elmroth m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen för sin del måtte besluta viss ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen;

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

C) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till förnyad utredning företaga frågan om verkningarna av avbetalningshandeln samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ifrågavarande lagförslag lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag.)

(i utskottets förslag.)

Lag

om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen.

Häri genom förordnas, *dels* att 22 kap. 5 § 3 och 4 mom. strafflagen skola upphöra att gälla, *dels ock* att 21 § i samma kapitel, vilket lagrum senast ändrats genom lag den 25 april 1930 (nr 96), skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

21 §.

Brott, som i 2 § 5 mom., 8 § 2 mom., 12 § 1 mom., 13 § 1 mom., 19 och 20 §§ omförmälas, må ej åtalas av annan än målsägande. Brott, som i 12 § 2 mom. sägs, må ej åtalas av annan än målsägande, där ej fråga är om brukande av fortskaffningsmedel. Brott, varom i 13 § 2 mom. sägs, må ej åtalas av annan än målsägande, där ej någon vid försäljning eller annan föryttring av livsmedel avyttrat ont för gott, mängt för omängt eller det, varuti han vetat fel vara, utan att sådant uppenbara.

Brott, varom i 11 § förmäles, må ej åtalas av annan än målsägande, där gärningsmannen kommit i besittning av godset på grund av avtal enligt vilket äganderätten skall övergå å honom sedan för godset betingad betalning blivit helt eller delvis erlagd.

Brott, som i 10 § — — — öppnat blivit.

Brott, som i 8 § 1 mom — — — av äktenskapet.

Denna lag träder i kraft, vad angår stadgandet i 21 § 2 mom., den 1 juli 1934 samt i övrigt den 1 juli 1935.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1935.

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)

Uti en vid utlåtet fogad reservation hade herrar *Åkerman, Klefbeck, V. Edward Larson, Wagnsson, Sjögren, Olsson* i Mellerud och *Hermansson* hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag måtte av riksdagen i oförändrat skick antagas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag har i detta ämne endast för avsikt att yttra mig, såvitt fråga är om avbetalningsköpen. Propositionen blottar här, kan man säga, ett tillstånd av oeffterrättlighet, som icke kan få fortfara. Det är sålunda ingalunda min avsikt att motverka regeringsförslaget, utan tvärtom. Men hela frågan om avbetalningsköpens rättsliga betydelse är ganska invecklad. Jag tillåter mig söka bidra till belysningen av detta påstående i förhoppning, att den ärade kammaren skulle vilja gå in för regeringsförslaget, kombinerat med det yrkande, som utskottets majoritet gjort i punkten C).

Det är så, att man tydligen har mycket svårt att få någon riktig rätsida på denna fråga. Den ärade kammaren får ursäktas mig, men jag måste ändå i sanningens intresse säga, att det förvirrade läget på detta område beror på en, såvitt jag förstår, fullständigt meningslös jonglering med den s. k. äganderätten. Man konstaterar först, att säljaren och alltså icke köparen har äganderätten till det sålda godset. Därav drar man sedan den konklusionen, att köparen gjort sig skyldig till förskingring, när han i sin tur gjort sig av med godset. Detta är nog ett ganska bakvänt sätt att resonera.

Vad beträffar äganderätten, skall jag icke giva mig in på saken närmare utan endast säga så pass mycket, att mitt resonemang blir uppfattbart. Äganderätten är bara en benämning för en så och så beskaffad situation i rättsligt hänseende. Man borde alltså först undersöka den rättsliga beskaffenheten av situationen, d. v. s. vilka rättsregler, som lämpligen vore att tillämpa, innan man kallar situationen för äganderätt. Men så förfar man icke, utan man binder sina resonemang angående frågan, vilka rättsregler som skola gälla, vid en viss utgångspunkt, som intagits utan någon reflexion över nämnda fråga.

Man har, när avbetalningsköpet utbildats, aldrig ställt framför sig detta spörsmål: Är det verkligen överensstämmande med våra grunder för rättshandlingars kriminalisering, att en avbetalningsköpare straffas såsom förskingrare? Detta spörsmål, säger jag, har man förbigått, därför nämligen, att man utgått från, att säljaren och icke köparen i dessa fall är ägare av godset. Och sedan den saken väl är klar, låter man det följa av sig självt, att köparens handlingsätt faller under straffbudet mot förskingring. Men det är just denna fråga — huruvida nämnda straffbud är tillämpligt eller icke — som är det framför allt viktiga i denna sak. Den frågan bör därför icke avgöras på en slump, såsom faktiskt sker, när svaret betraktas såsom endast en enkel slutledning från den intagna utgångspunkten, att säljaren behållit äganderätten och att följaktligen köparen manipulerat med *annans* egendom. Frågan om strafflagens användande mot en avbetalningsköpare är en lämplighetsfråga, som icke får avgöras på detta sätt genom att man, utan att reflektera över betydelsen av straffbudets tillämpning, endast gör en slutledning från ett abstrakt begrepp. Det är en lämplighetsfråga, som man får pröva med hänsyn till den allmänna omställningens intressen, liksom även med hänsyn till andra sociala synpunkter. Och denna fråga bör prövas synnerligen omsorgsfullt.

Anställer man en sådan prövning, torde man finna, att en köpare — lät vara att det endast är fråga om avbetalningsköp — som fått godset i sin besittning, måste anses intaga en helt annan ställning i avseende å detsamma än exempelvis en person, som innehar det endast som låntagare eller depositarie eller

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
på annat sätt såsom honom endast anförtrott gods i tanke, att det sedermera skulle återlämnas till annan. Därav att dessa senare personer, sådana som låntagare, depositarier, förvaltare, efter vissa sina manipulationer med godset stämplas kriminellt såsom förskingrare, kan ingalunda med nödvändighet följa, att detsamma bör gälla också i fråga om avbetalningsköpare.

Det är på rent begreppsskolastisk väg, som man kommit dithän att låta avbetalningsköparen straffas som förskingrare. Tankekedjan är i korthet följande: Genom ett köpeavtal blir en köpare i allmänhet ägare, och såsom ägare kan han göra vad han vill med godset. Men äganderätten är en privaträttslig, och icke straffrättslig, effekt. Därför att den är privaträttslig, kunna parterna också privatim disponera över denna effekt i avtalet, d. v. s. de anses kunna i sitt köpeavtal överenskomma, att nu skall icke det vanliga gälla, att köparen blir ägare, utan i detta särskilda fall skall säljaren behålla äganderätten tills vidare och köparen sålunda icke bliva ägare av godset genom dess mottagande. Det är en sådan disposition, som sker vid avbetalningsköpet, när man gör s. k. äganderättsförbehåll.

Men nu visar sig faktiskt faran av att operera med detta abstrakta begrepp: äganderätt, och att på basis därav draga några slutsatser. Det skall ju vara fråga om något privaträttsligt, för att det skall kunna göras till föremål för parternas dispositionsbefogenhet. Men denna privata äganderätt blir ju faktiskt avgörande jämväl för frågan, huruvida köparen skall straffas som förskingrare eller icke, då ju förskingringsbrottet förutsätter, att personen i fråga icke varit ägare. Om han verkligen varit ägare, hade han handlat med sitt eget gods, alltså icke med *annans* gods, och följaktligen hade det icke kunnat vara tal om förskingring.

Jag ber de ärade ledamöterna av kammaren att observera, att på detta sätt komma faktiskt parterna att genom sin överenskommelse, att den och icke den skall hava äganderätten, indirekt disponera också över frågan, huruvida ett visst handlingssätt skall draga med sig straffpåföljd eller icke. Detta synes stå i strid med de principer, som man eljest och med fullt fog i sådant avseende vill upprätthålla. Detta har naturligtvis icke lämnats alldeles obeaktat i diskussionen. Men i allmänhet synes man dock i denna icke ha fäst något större avseende vid de saker, som jag nu påpekat.

Jag skall icke uppehålla kammaren med någon närmare analys av förvirringen på detta område. Det torde emellertid vara uppenbart, att det s. k. äganderättsförbehållet vid avbetalningsköpen med den effekt, att säljaren straffrättsligt betraktas som ägare, varit ett verkligt missgrepp också ur den rådande rättsuppfattningens egen synpunkt. Det är möjligt, herr talman, att detta missgrepp blott med svårighet låter sig korrigera, av den anledningen nämligen, att affärslivet kanske redan anpassat sig så mycket därefter, att en återgång skulle vålla olägenheter. Min mening är emellertid den, att en undersökning borde göras direkt angående den frågan, huruvida och, i jakande fall, vilka olägenheter som skulle kunna bliva följden därav, att äganderättsförbehållet vid avbetalningsköpen komme att regelbundet sakna den rätts-effekten, att äganderätten, som det heter, stannar kvar hos säljaren. En sådan undersökning har mig veterligen aldrig gjorts. Enligt min mening borde det — om man bortser från det läge, som inträtt genom att äganderättsförbehållet i långliga tider praktiserats — vara av vikt för åstadkommande av sunda förhållanden vid avbetalningsaffärerna, att äganderättsförbehållet i princip bleve utan den ifrågavarande, som man säger, sakrättsliga effekten och att sålunda köparen, åtminstone med besittningen av godset, betraktades såsom ägare.

Emot äganderättsförbehållets effektivitet — jag vill nämna detta paren-

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
tetiskt — kunna icke blott straffrättsligt utan också civilrättsligt vissa betänkligheter anföras. Jag skall dock icke taga upp kammarens tid med att gå in på detta, som endast omnämnes. Blir nu äganderättsförbehållet, i enlighet med den tanke, för vilken jag här pläderat, utan den ifrågavarande effekten, borde naturligtvis säljaren likväl bibehållas vid sin befogenhet att kunna göra förbehåll om *hävande* av köpet, därest köparen råkade i på visst sätt kvalificerat dröjsmål med betalningen. Jag menar också, att man kan reflektera över att tillerkänna säljaren en viss förmånsrätt i godset i köparens konkurs, givetvis då en förmånsrätt, som icke är förenad med panträtt utan en förmånsrätt utan panträtt. Den förmånsrätten borde hava rang efter eventuell panträtt i godset men kanske före 17: 4 handelsbalken.

Ja, herr talman, med detta vill jag endast hava sagt, att hur behjärtansvärd jag än finner Kungl. Maj:ts proposition i detta ämne, kan den givetvis — det har säkerligen också justitieministern menat — icke vara det sista ordet i denna sak. Ytterligare utredning i och för en reglering av dessa affärer synes vara behövlig. Men ett bifall till denna utredning utgör icke den ringaste anledning, såvitt jag förstår, till att avslå propositionen, vars genomförande måste betraktas såsom ett särdeles gagneligt provisorium, gagneligt med hänsyn till oeffterättligheten i det tillstånd, som propositionen avser att förebygga, och också gagneligt med hänsyn till att åtskilliga förskingringsåtal mot avbetalningsköpare under interimsåren säkerligen skulle förebyggas. Min ståndpunkt är därför, dels att reservationen bör bifallas, och dels att bifall måtte ges till utskottets yrkande under punkten C.

Jag gör sålunda, herr talman, ett yrkande i enlighet härmed.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Riksdagen har ju i fråga om avbetalningsaffärerna redan tidigare tagit ställning. Den oerhörda utvecklingen av dessa avbetalningsaffärer har varit på både gott och ont men kanske mest på ont.

När riksdagen år 1927 behandlade detta ärende och då enades om en skrivelse i syfte att komma detta system till livs och få en rättelse i detsamma, så skisserade man vissa vägar, efter vilka en utredning borde gå. Man tog upp för det första spørsmålet om begränsning av tiden för avbetalningsköp och för det andra frågan om agentverksamheten och agentkåren. I någon mån snuddade man även vid spørsmålet om ett koncessionssystem för dessa avbetalningsaffärer.

Nu har kommerskollegium på uppdrag av Kungl. Maj:t fått sig förelagt att undersöka de vägar, som riksdagsskrivelsen av 1927 var inne på. Det har därvid visat sig stöta på oerhörda svårigheter att tillfredsställande lösa detta problem. Det har visat sig, att om man går en av de vägar, som riksdagsskrivelsen utpekade, och kunde få en restriktiv tillämpning på ett område, så droge detta i regel med sig svårigheter, som leda till att man icke kan förorda samma väg. Emellertid har kommerskollegium sitt uppdrag likmätigt lagt fram ett förslag till lagändring på denna punkt men anger samtidigt, att ämbetsverket knappast kan *förorda* det förslag, som det dock utarbetat.

Det är inför denna situation, som justitiedepartementet kommit med den utväg, som propositionen nu har upptagit. Den är föranledd av en framställning från landsfiskalernas sammanslutning, och den avser en *begränsning av åtalsrätten* vid avbetalningsköp. Som vi veta utsträcktes denna åtalsrätt år 1923 på grund av vissa vid denna tid mycket uppmärksamade förskingringar. Det gällde närmast de stora bankförskingringarna under dessa år, vilka blevo anledning till att åtalsrätten i fråga om förskingringsbrott då skärptes så, att dylika brott utan vidare blevo lagda under allmänt åtal. Jag är övertygad

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.) om, att när denna lagändring skedde 1923, fanns det icke någon, som ett ögonblick tänkte på, att den skulle draga med sig konsekvenser i fråga om dessa avbetalningsaffärer. Man hade endast för ögonen de stora bankförskingringarna och för nödvändigheten av att dessa företeelser blevo ställda under allmänt åtal. Nu har, som nämnts, följden av denna utvidgning av åtalsrätten 1923 i alla fall blivit, att förskingringar i samband med avbetalningsköp blivit ställda under allmänt åtal och dragit med sig betydande svårigheter för en massa fattiga människor, som icke ha den ringaste aning om lagens verkningar och heller icke ha någon aning om de avbetalningskontrakts innebörd, som de hava undertecknat. Jag har mig bekant, att man i polisledningen, icke minst i våra större städer, är synnerligen illa till freds med den utveckling, som har skett efter åtalsrättens utvidgning på detta område.

När nu justitieministern söker finna en lösning genom en återgång i fråga om åtalsrätten till vad den var tidigare, en begränsning av åtalsrätten i fråga om förskingringar vid avbetalningsköp sålunda, att det skulle få bero på målsägaren själv, huruvida åtal i sådana fall skall anställas, så är det ett försök att lotsa sig förbi den massa svårigheter, som resa sig, när det gäller att komma till rätta med detta problem. Det är uppenbart — däri kan man ge utskottsmajoriteten rätt — att denna begränsning av åtalsrätten löser icke problemet på ett sätt, som vi skulle önskat. Den kommer icke till roten av det onda, så att missförhållandena därmed helt och hållet skulle upphöra. Men å andra sidan måste man erkänna, att det här är ett steg i rätt riktning och ett så stor steg i rätt riktning, att några formella juridiska betänkligheter icke böra få ställa sig hindrande i vägen för genomförandet av denna reform.

Det är uppenbart, att om avbetalningsaffärerna själva få stå för åtal vid eventuell förskingring, så måste de söka välja sitt klientel bättre än hittills. En sådan anordning måste, såvitt man kan förstå, leda till att avbetalningsköpen icke så lättsinnigt som nu avslutas av avbetalningsaffärerna. Nu har man ju bara haft att skicka ut samvetslösa agenter, som prackat på enfaldiga människor massor av föremål, som de mången gång icke ens behöva, och när det sedan klickar med avbetalningen, eller när kanske den, som har gjort affären, icke har förstått sitt avtal bättre, än att han har försatt sig i det dilemma, att han blivit utsatt för åtal för förskingring av godset, så har det bara varit att skicka ärendet till allmänna åklagaren. Det har gått dithän, att åklagarväsendet faktiskt har fått bli ett indrivningsverk för en hel del mången gång rätt obskyra avbetalningsaffärer.

När jag säger, att propositionen är ett steg i rätt riktning, och samtidigt medger, att den kanske icke löser hela problemet, så är det uppenbart, att det finns anledning att prova detta system för att se, vilka verkningar det kommer att få. Det är, såvitt jag kan bedöma saken, anledning förmoda, att verkningarna av detsamma skola visa sig vara ganska goda. De betänkligheter mot en återgång i fråga om åtalsrätten, som man på juridiskt håll velat tillmätta en enligt min mening alltför stor betydelse, tror jag icke, man får skatta alltför mycket åt. Det är visserligen sant, att utvecklingen på många områden gått i motsatt riktning under senare tid, alltså mot en *utvidgning* av den allmänna åtalsrätten. Men när vi hava träffat på ett område, där det visar sig, att utvidgningen åstadkommit obilligheter, så böra vi som kloka människor icke driva konsekvensmakeriet på sådant sätt, att man icke skall kunna åstadkomma den rättelse, som är möjlig, om man följer sitt sunda bondförstånd.

En annan svårighet med en *lagändring* — d. v. s. ändring av lagens materiella grunder — på detta område är, att det förefinnes konventioner med Norge och Danmark, som beröra denna sak.

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)

Om man går igenom det utlåtande, som kommerskollegium här avgivit, och undersöker de olika vägar, som prövats för att komma till rätta med detta problem, så tycker jag, att man får en ganska klar bild av att propositionens väg är framkomlig. Den ger icke allt vad vi önska, men det finns ingen anledning att av den orsaken gå förbi densamma. Man kan tänka sig den åtgärd, som propositionen föreslår, såsom ett led i nödiga åtgärder emot de osunda avbetalningsaffärerna, men man kan å andra sidan icke vidtaga mer effektiva åtgärder utan att också gå in för detta led i dessa åtgärder. Jag kommer alltså, herr talman, fram till att, om vi följa vårt sunda förstånd på denna punkt, måste vi gå den väg, som propositionen anvisar, såsom ett första försök och därmed också gå in för ett bifall till reservanternas förslag.

Jag har ännu icke hunnit taga ställning till det tilläggsförslag, som framlades av professor Lundstedt, men jag kan icke se, att det på något sätt skulle vålla några svårigheter, även om jag får erkänna, att det nog skulle vara önskvärt, att man någon tid finge pröva det förslag, som den kungl. propositionen upptar, innan man går in för vidare åtgärder. Jag kommer emellertid i varje fall för min del icke att resa några hinder, om kammaren vid sidan om propositionen och reservationen skulle önska taga det tillägg, som här framlagts av professor Lundstedt. Jag kan t. o. m. avslöja, att jag för min del varit inne på den tankegången tidigare såsom ett medlingsförslag, fastän jag icke hade möjlighet att få tillräckligt gehör för detsamma.

Alltså, herr talman, i syfte att råda bot på det ohägn, som en hel del avbetalningsaffärer göra, anser jag, att man utan vidare kan tillråda kammaren att gå den väg, som propositionen anvisar. Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr Linnér: Herr talman! Det är ju ett något hårt omdöme från reservanten, när han säger, att det sunda bondförståndet endast är representerat hos reservanterna. Det är ju dock åtskilliga andra ledamöter i första lagutskottet, som sett alltför mycket tyvärr av dessa avbetalningsaffärers skadliga verkningar och i sin kritik av dessa affärer säkerligen hava haft tillfälle att använda sig av sitt sunda förnuftiga omdöme. Alla äro nämligen ense om, att utvecklingen inom detta område har gått i ytterst olycklig riktning. De förhoppningar, som man gjorde sig om en sanering av avbetalningsaffärerna på ett naturligt sätt, hava svikits. Det är nu precis som det var 1927, snarare sämre. Det konstateras nu i denna stund, att här finnes en delvis olyckligt sammansatt agentkår, och att människor helt enkelt bli lurade, en hel del folk ute på landsbygden framför allt, som sakna ekonomiska förutsättningar att betala kontant vad de skulle vilja hava, men som lockas att binda sig vid köp av rent onyttiga eller oanvändbara varor. Det måste ske en ändring häri, och denna ändring kan ske genom lagstiftning, när man vet att en del av dessa olyckliga verkningar bero på själva avbetalningslagens konstruktion.

Det är då efter utskottets förmenande i hög grad betänkligt, att icke herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har inriktat sin reform just på den punkten, på kärnpunkten, nämligen avbetalningslagen. Han hade efter vår uppfattning bort granska grunderna för lagen, se huru långt för närvarande det legitima kreditbehovet tillgodoses och huru långt detta icke är fallet, och därefter inrikta en ändrad materiell lagstiftning, icke en ändrad processuell lagstiftning, som han nu föreslår. Vad han nu föreslår är helt enkelt ett projekt, som är framkastat i sista ögonblicket före propositionens beredande av Sveriges landsfiskalsförening. Något omdöme angående detta projekt

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
från andra utredande myndigheters sida föreligger icke. Det är således ett rent experiment att vidtaga denna lagändring.

Vad kan då sannolikt bli verkan av denna, jag betonar det ännu en gång, rent processuella lagändring? Herr statsrådet hoppas, att därigenom skall ske en sammankrympning av klientelet för avbetalningsaffärerna på det sättet, att de affärsmän som driva avbetalningsaffärer skola finna det med sin fördel förenligt att inskränka sig, när man icke längre kan använda sig av landsfiskalerna. Jag fruktar, att detta är en optimism, som icke är berättigad. När vi, herr talman, i utskottet intagit den ståndpunkt, som majoriteten har gjort, fick jag mig tillsänd en skrivelse från en för mig okänd affärsman i Norrland, som sade ungefär precis detsamma, som vi hade resonerat oss fram till i utskottet. Om landsfiskalernas obligatoriska åtal fölle bort, så komme det att inträffa två saker, sade denne praktiske man — han kanske möjligen kan tillerkännas sunt bondförstånd, eftersom han säkerligen har erfarenhet i verksamheten — han sade, att det komme att inträffa två saker: dels det att avbetalningsaffärerna använda sig av landsfiskalerna som ombud, och dels det att de själva hota med åtal. Det är hotet, mina herrar, som är det viktiga i detta fall; det är därmed som dessa avbetalningsaffärer tvinga fram betalning. Trots allt äro ju lyckligtvis åtalen för förskingring relativt fåtaliga. Men vi veta icke, vi se aldrig till, kunna aldrig få någon statistik över huru många av dessa stackars människor, som äro lurade till att skriva under avbetalningskontrakt, som tvingas till dessa hårda terminer av avbetalningar genom att de hotas med åtal för förskingring, och detta hot står kvar lika obeskuret efter den av justitieministern föreslagna ändringen som med nu gällande lag. Det är således efter min uppfattning — jag skall icke tala om min utan om lagutskottets — efter vår uppfattning en icke grundad förhoppning att genom den nu föreslagna lagändringen man kommer mer än ett mycket, mycket obetydligt stycke väg till rättelse av avbetalningsaffärernas onda verkningar.

Detta förslag är ej heller, såsom herr Olsson i Mellerud sagt, ett nödvändigt led i en ändrad lagstiftning om avbetalningsaffärerna. Det är naturligtvis alldeles tvärtom så, att om man ändrar den materiella lagstiftningen, behöver man icke ändra den processuella lagstiftningen. Huru förhåller det sig då med den framtida processuella lagstiftningen, nämligen frågan om åtalsrätten? Ja, det är ju en allmän straffprocessuell princip att man vill att allmänt åtal skall finnas, d. v. s. den enskilde skall icke behöva utföra åtal för att straffanspråket, som är ett offentlighetsrättsligt, ett statens anspråk, skall komma till sin rätt, så vida icke särskilda skäl tala i motsatt riktning. Detta är en princip, som slagit igenom nästan över hela linjen, och denna princip accepterades 1923 beträffande förskingring. Det skulle då vara ganska egendomligt och ganska olyckligt, om man på en punkt, nämligen beträffande sådan förskingring, som rörde avbetalningsaffärer, skulle taga ett steg tillbaka. Man kan icke motivera detta steg med det påståendet, att det här endast gäller ringa brott. Här är det alldeles uppenbart så, att vissa av förskingringsbrotten äro ganska grova, de gränsa till bedrägeri. Det finns folk, som köpa sig t. ex. dyrbara pälsar i fullt medvetande om att de icke kunna fullgöra avbetalningskontraktet, och sedan gå de helt enkelt och pantsätta dem efter någon tid. På samma sätt är det med en hel del andra dylika affärer. Det är uppenbarligen bedrägligt förfarande, vare sig man nu kan rubricera det in under bedrägeriparagrafen eller icke. Det är ingalunda lämpligt och ingalunda betydelselöst, att man här drar ett streck över den allmänna åtalsrätten. Det är icke heller lyckligt ur den synpunkten, att detta skulle vara ett steg i den riktning, som den blivande straffprocessen kommer att gå vid en processre-

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
form. Det sannolika är, att om man reformerar åklagareväsendet, så kommer man att upprätthålla den allmänna åtalsrätten och åtalsplikten, men att införa en s. k. opportunitetsprincip, d. v. s. en tillåtlighet för åklagarna att i de särskilda fallen avväga, huruvida åtal skall äga rum eller icke. Detta kan man emellertid icke lämpligen göra för närvarande med nuvarande åklagarorganisation. Det är därför som vi av majoriteten icke hava vågat oss på annat än att taga upp även denna synpunkt som en av de frågor, som böra utredas vid den undersökning, varom vi göra hemställan. Med den av oss föreslagna utredningen kommer man således snabbt — det är vår förhoppning — till en ändring av de materiella stadganden, som för närvarande äro orsaken till avbetalningsköpens skadliga verkningar, och man kommer tillika att fullfölja en linje i fråga om straffprocessen, som, efter allt att döma, har framtiden för sig. Man slipper då denna otymplighet att det ena året föreskriva allmänt åtal, det andra året föreskriva att allmänt åtal icke skall äga rum och det tredje året föreskriva allmänt åtal, men införande av opportunitetsprincipen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande samt handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

*Ang. ändrad
lydelse av 22
kap. 5 och 21
§§ straff-
lagen.*

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

(Forts.)

Herr **Ossbahr**, som anförde: När man som jag har den oturen att vara förste talare efter middagen och vederbörande tagit en ganska lång rast här nere i kammaren, vore jag frestad inleda mitt anförande med de orden: »Herr talman, oss emellan sagt», men eftersom dock några ledamöter av kammaren redan infunnit sig, skall jag vända mig även till dessa.

Jag förstår mycket väl den tveksamma hållning, som man kan intaga gentemot det förslag, som innehålles i Kungl. Maj:ts proposition, och som man nog måste intaga till överhuvud taget alla de olika uppslag, som framkommit till denna frågas lösning. Jag för min del ställer mig ganska tveksam i fråga om hela detta problem, och jag är mycket skeptisk till huruvida man överhuvud taget kan nå fram till en lösning, som skulle kunna karakteriseras såsom god och definitiv. Under sådana omständigheter är det naturligtvis förklarligt, om man gärna vill skjuta ifrån sig denna fråga och hänvisa densamma till en förnyad utredning i den förhoppningen, att man ändock till slut måhända skall kunna finna en lösning, bättre än den som nu föreligger till behandling.

Jag vill då emellertid till en början påpeka, att detta problem redan varit föremål för utredning, en utredning, som påbörjades inom handelsdepartementet 1927 och fortsattes 1930 av kommerskollegium, varjämte kommerskollegii promemoria varit föremål för remissförfarande till överståthållarämbetet och länsstyrelserna samt till handelskamrarna och åtskilliga sammanslutningar av näringsidkare. Under denna utredning har intet förslag framkommit, som skulle kunna karakteriseras såsom en tillfredsställande lösning av detta synnerligen svåra problem, och av de olika alternativ, som framkastats, torde det väl egentligen vara huvudsakligen tvenne, som skulle kunna komma under ett mera allvarligt bedömande.

Det ena avser frågan om åstadkommande av en bättre agentorganisation, och man har därvid tänkt sig ett registreringsförfarande, varigenom antingen handelskamrarna eller också någon statlig myndighet skulle kunna utöva ett visst slags kontroll över agentorganisationerna. Jag ställer mig mycket skeptisk till möjligheten av att på denna väg åstadkomma någon verklig kontroll, och jag delar den uppfattning, varåt kommerskollegium framför allt i fråga om den statliga myndigheten i sin promemoria givit uttryck.

Det andra uppslaget skulle väl bestå i att man skulle kunna begränsa äganderättsförbehållets giltighet till att omfatta endast vissa varor eller också till att omfatta försäljningar, vilka icke finge överstiga ett visst angivet pris. Den-

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
na lösning har — det är mig bekant — från skilda håll blivit ganska starkt förordad, men jag delar till fullo den uppfattning, varåt herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet givit uttryck, då han framhållit, att de regler, som gälla angående äganderättens övergång i sammanhang med köp, böra vara enkla och klara. Jag delar vidare hans uppfattning, då han framhållit, att det skulle vara olämpligt om i förevarande hänseende olika regler skulle gälla för olika varor och om olika regler skulle gälla allt efter det köpeskillingen överstege eller understeg ett visst belopp. En sådan lösning förefaller mig icke vara av den art, att den skulle kunna utan vidare förordas.

När jag således tänker på de olika uppslag, som framkommit, måste jag ställa mig ytterst tveksam inför möjligheten att genom en förnyad utredning komma fram till någon lösning, som vore bättre än den föreslagna. Såvitt jag kan förstå, skulle man väl knappast kunna tänka sig någon annan lösning i sådant fall än den, som skulle bestå däruti, att man helt och hållet upphävde dessa bestämmelser om äganderättsförbehåll vid försäljning. Kommer man emellertid därhän, måste detta innebära, att det problem, som vi närmast ha till behandling, så att säga löser sig av sig självt. Hela frågan om åtalets utförande blir då av sig själv avförd från dagordningen. När man emellertid ställer sig så tveksam och skeptisk inför dessa möjligheter, som jag gör, måste man uppställa den frågan, huruvida man då anser, att ingenting bör i denna fråga åtgöras, huruvida man förmenar, att hela detta spörsmål kan så småningom komma att regleras sig självt eller om man icke finner det vara bättre att acceptera det förslag, som Kungl. Maj:t nu framlagt.

Jag har redan förklarat, att självfallet även detta förslag är behäftat med vissa bristfälligheter och nackdelar, men jag undrar ändå, om dessa nackdelar äro av den allvarliga beskaffenhet, att de skulle kunna innebära tillräcklig grund för att nu avvisa denna proposition.

Landshövding Linnér framhöll i sitt anförande, att hotet är det viktigaste, det hot, som tvingar fram pengarna, och detta hot, förmenade han, står kvar fullständigt obeskuret jämväl om Kungl. Maj:ts förslag antages. Det ligger dock en väsentlig skillnad däri, att den enskilde säljaren själv måste utföra åtalet emot köparen än om han utan vidare kan så att säga överlämna saken i polisens händer. Det blir en helt annan tyngd i detta hot, när säljaren kan, såsom nu sker, överlämna hela frågan till polisen. Det blir, såvitt jag kan förstå, rent psykologiskt sett en helt annan återverkan.

Här har förmenats, att man icke genom ett accepterande av det föreliggande förslaget skulle återgå till förhållanden på detta område, som man tidigare frångått. Landshövding Linnér framhöll, att den enskilde ej skall behöva utföra talan för att straffanspråket överhuvud taget skall komma till sin rätt, och detta är naturligtvis i de allra flesta fall en alldeles riktig uppfattning. Om man emellertid har funnit vissa olägenheter uppkomma utav ett visst rättsinstitutets genomförande, kan jag för min del dock icke se något hinder i att man återgår till tidigare förhållanden, om dessa visat sig vara mera tillfredsställande. Därtill kommer, att det dock icke är något fullständigt enastående i vår rätt, att den enskilde måste själv utföra sin talan för att straffanspråket skall tillgodoses. Det har ådagalagts i denna fråga, att många och ytterligt allvarliga missförhållanden äro rådande, och det allvarligaste av dessa missförhållanden synes mig nästan vara, att polismyndigheten i vårt land genom det nuvarande systemet i oerhört stor utsträckning fungerar såsom ett slags inkassobyrå åt de enskilda firmor, som ingått sådana avtal med sina köpare. Det ligger dock någonting osunt uti att på det sättet firmor inom avbetalningsbranschen utan vidare och på ett för dem mycket bekvämt sätt överlämna hela förfarandet i polisens händer, varigenom polisen ytterst blir den institution,

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.) som, i den mån som det är möjligt, inkasserar beloppen åt säljarna. Polisen har dock i vårt land andra och väsentligare uppgifter, och det förefaller därför oriktigt, att polisen på detta sätt i mycket stor utsträckning skall belastas med uppgifter, som rätteligen icke borde åvila densamma.

Jag vill för min del icke på något sätt motsätta mig önskemålet om en utredning, eftersom detta önskemål tycks vara synnerligen starkt framträdande, men då jag dels ställer mig mycket skeptisk till denna utrednings möjlighet att nå fram till ett verkligt tillfredsställande resultat, och då jag vidare förmenar, att därest överhuvud taget därigenom ett verkligt positivt resultat skulle kunna framkomma, detta skulle bestå i ett fullständigt slopande av äganderättsförbehållen överhuvud taget, kan jag icke se någon verklig och övervägande olägenhet i ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Skulle man till äventyrs nå fram till ett upphävande av äganderättsförbehållet, betyder ju detta i själva verket ingenting annat än att en ändring av lagen i det av Kungl. Maj:t föreslagna hänseendet blir ett provisorium, en lagstiftning, som så att säga förefaller av sig själv, när man sedan kommer att upphäva hela detta institut, varom här ytterst är fråga.

Jag har icke kunnat finna någon verkligt avgörande olägenhet, även om jag medger, att vissa nackdelar naturligtvis äro förbundna med Kungl. Maj:ts förslag, och därför vill jag för min del, herr talman, gärna yrka bifall till utskottets hemställan under punkt C) om utredning, men jag vill också, även om det måhända sker med en viss tvekan, yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i förevarande hänseende.

Vidare yttrade:

Herr Hermansson: Herr talman! Den, som genomläser utskottets utlåtande, skall finna, att det icke råder någon principiell skiljaktighet emellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning i fråga om avbetalningshandeln överhuvud taget. Båda parterna ha ansett, att detta affärssystem i många fall har tagit sådana former, att det påfordras ett ingripande från statsmakternas sida. Skillnaden mellan reservanternas och majoritetens ståndpunkter är den, att reservanterna vilja bifalla Kungl. Maj:ts förslag för att på det sättet göra vad som *nu* kan göras för att stävja de onunda yttringarna av avbetalningshandeln, medan majoriteten i stället vill skjuta hela frågan på framtiden genom att sätta igång med en förnyad utredning av hela problemet.

För att ge stöd åt utredningstanken försöker utskottsmajoriteten att bagatellisera det förslag, som här är framlagt. Man förnekar visserligen icke, att man genom ett bifall till propositionen skulle taga ett steg i rätt riktning, men man anser i stället, att detta steg är alltför litet, och hellre än att taga detta lilla steg går utskottsmajoriteten så långt i radikalism, att den motsätter sig »denna lilla reform», som man säger, därför att man icke kan få den större reform, som man eftersträvar. Reservanterna nöja sig däremot med en mindre reform på området, om den anses nyttig och nödvändig, även om man samtidigt skulle önska en större och längre gående reform.

Det är emellertid ganska oklart vad utskottsmajoriteten avser med detta förslag om en ny utredning i ärendet. Detta ärende är ju stött och blött och synat ifrån alla sidor ända sedan 1927, och jag finner det också, i likhet med herr Ossbahr, mycket otroligt, att man genom en sådan utredning skulle kunna få fram några nya omständigheter, som man för närvarande icke känner till. Om riksdagen skulle fatta sitt beslut i enlighet med utskottets förslag, så skulle detta innebära, att hela frågan avfördes ifrån dagordningen under den tid, som utredningen påginge, antingen den nu toge en längre eller kortare tid,

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
och under denna tid skulle även den osunda avbetalningshandeln komma att fritt få florera. De åtgärder, som nu föreslås, för att komma till rätta med olägenheterna vid avbetalningshandeln äro emellertid icke så betydelselösa som utskottsmajoriteten för sin del har velat göra gällande. Jag vill i det sammanhanget också ge en liten kort replik till herr Linnér, som i sitt yttrande påstod, att propositionen bygger på ett förslag från Föreningen Sveriges landsfiskaler, som har kommit in »i sista stund». Detta är nu icke riktigt. Det står ju uttryckligen även i utskottets utlåtande, att denna framställning från landsfiskalernas sida inkom till handelsdepartementet den 11 mars 1930. Det är således icke i sista stund den inkommit, utan redan för fyra år sedan.

Beträffande den förmenta betydelselösheten av detta förslag ber jag få hänvisa till ett uttalande av assessor Sandström här i Stockholm. Herr Sandström, vilkens sakkunskap ingen lär vilja bestrida, säger nämligen i en intervju, som står att läsa i gårdagens nummer av Svenska Dagbladet bland annat, att han vågar påstå, »att, om riksdagens ärade ledamöter hade endast en bråkdel av de erfarenheter, som han och hans kolleger haft i detta avseende, så skulle Kungl. Maj:ts förslag överhuvud taget icke ens bli föremål för någon diskussion i riksdagen». Han förklarar också, att samtliga åklagare i riket stå bakom det reformförslag, som regeringen här har framlagt. Och han säger vidare bland annat följande, som jag för min del tycker är så bra sagt, att jag skall tillåta mig att anföra några rader: »Detta bekväma förhållande» — det förhållandet nämligen att polisen får tjänstgöra som inkassare för avbetalningsfirmorna — »som faktiskt gör polisen till hantlangare åt föga samvetsgranna försäljare, har medfört, att avbetalningsförsäljarna ansett sig i stor utsträckning icke behöva öva någon som helst kontroll på köparna. Om adressen är riktig eller ej gör detsamma — polisen får ta reda på den. Om mannen är insolvent gör detsamma — då pantsätter han godset, och säljaren har möjlighet att genom hot om polisanmälan framtvinga betalning av köparen själv eller hans anhöriga.»

Nuvarande lagstiftning ger dem, som sälja varor på avbetalning, rätt att kostnadsfritt anlita polisen för att dels taga reda på köparen och, om godset blivit sålt eller pantsatt, genom hot om polisanmälan framtvinga betalning. För min del anser jag, att polisen i vårt land har andra och viktigare uppgifter att fylla än att på detta sätt, som assessor Sandström också framhåller, tjänstgöra såsom hantlangare även åt de mest obskyra avbetalningsfirmor inom olika branscher.

Om den nu ifrågasatta lagändringen kommer till stånd, så får ju säljaren själv bekosta efterspanandet av en köpare, som han vill ha rätt på, och han får också på sin egen risk låta anställa åtal mot denna köpare. Följden härav måste väl bli den, att försäljarna hädanefter skola bli tvingade att verkställa en noggrannare prövning av köparnas ekonomiska vederhäftighet, d. v. s. tvingas till en större försiktighet vid försäljningen av sina varor på avbetalning. Man bör vidare kunna förutsätta, att också agenterna efter en sådan lagändring skola bli tvingade att förfara med litet större försiktighet vid försöken att pracka sina varor på allmänheten.

Det bör alltså vara åtskilligt att vinna genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i detta fall. Men om det nu är så, att riksdagens majoritet därjämte önskar en förnyad utredning av ärendet i sin helhet eller beträffande andra områden, som höra samman med detta ärende, så bör en sådan utredning dock icke få hindra den reform, som nu föreslås. Om den föreslagna ändringen träder i kraft, så bör ju en föreslagen utredning samtidigt kunna verkställas, och genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag kan man ju redan nu vidtaga välbehövliga åtgärder för att stävja de allra tråkigaste yttringarna av avbetal-

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
ningsssystemet. En tvingande reform sådan som den nu föreslagna bör således icke få stå tillbaka för den utredning, som eventuellt kommer till stånd.

Jag skall därför också be att för min del få yrka bifall till reservanternas förslag, och jag vill på samma gång förklara, att jag icke kommer att motsätta mig den utredning i ärendet, som är föreslagen i utskottets utlåtande under punkten C).

Herr Johanson i Huskvarna: Herr talman! Jag har för min del sökt kontakt med köpmän och affärsmän för att i någon mån få höra deras mening om denna fråga, och jag har då funnit, att det naturligtvis råder olika meningar bland dessa personer om denna sak. Men jag har på samma gång erfarit från sådant håll, där jag personligen känner till att vederbörande önska bedriva både ärliga och sunda affärer — för övrigt personer i sådan ställning, att de driva affärer i stor omfattning — att man där varmt förordar, att riksdagen nu skulle antaga Kungl. Maj:ts proposition, och dessa omdömen från sådant håll tillmäter jag för min del ganska stor betydelse. Jag tror också, att om nu åtalsrätten överflyttas från allmänna åklagaren, så att det i stället blir beroende på målsägaren, om åtal skall komma i fråga eller icke, skulle detta i och för sig komma att befordra en både lämpligare och lättare uppgörelse mellan säljare och köpare i sådana fall, där hittills vissa svårigheter ha uppstått. Vidare vill jag säga, att jag haft tillfälle att lära känna fall, där personer ha köpt på avbetalning, personer, som för övrigt äro fullt ärliga och som velat betala och göra rätt för sig, men där svårigheter kunnat uppstå för dem att infria sina förbindelser. Det har då visat sig, att de icke varit riktigt medvetna om, vad de skrivit på i kontraktet, och så har det inträffat, trots att de varit fullt ärliga i sitt uppsåt, att verkliga orättfärdigheter kunnat uppkomma. Sådant upprör ju i högsta grad rättskänslan, och jag anser därför för min del, att Kungl. Maj:ts proposition har så starka skäl för sig, att jag skulle vilja varmt förordas, att kammaren antager detta förslag.

Jag vill samtidigt säga det, att jag i likhet med de talare, som nyss haft ordet, icke motsätter mig den utredning, som utskottet nu vill ha till stånd. Jag vill dock redan nu säga ifrån, att jag icke är färdig att ansluta mig till den tanken, att detta äganderättsförbehåll skulle upphävas, ty om detta institut på ett riktigt sätt handhaves, tror jag det kan gagna varuutbytet och hjälpa åskilliga personer i en viss situation. Jag vill därför redan nu förutskicka, att jag inte vill ansluta mig till tanken på ett upphävande av detta förbehåll. Däremot vill jag inte motsätta mig en utredning, och därför, herr talman, ber jag att dels få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, alltså till reservationen, och dels uttala min anslutning till kravet på en utredning enligt punkt C) i utskottets förslag.

Herr Lindqvist: Herr talman! Ja, här har ju den ena efter den andra av kammarens ledamöter talat för propositionen och alltså för reservationen. Det tänkte jag också göra, men då det nu har hållits så många vackra tal för denna reservation, så behöver jag kanske inte tala så länge. Då jag emellertid antecknat mig för ordet och därjämte är särskilt intresserad av att få en lösning av denna fråga på sätt här är föreslaget, vill jag säga några ord.

Jag vill då först erinra om att jag för min personliga del vid flera tillfällen, då vi haft lagfrågor före här i kammaren, stått på den sidan, där man velat ha humana straff. Jag har icke heller velat, att vi skulle lägga under allmänt åtal andra brott än dem, som kunna anses vara särskilt samhällsfarliga eller där man kunde säga, att ett verkligt samhällsintresse krävde, att brotten lades under allmänt åtal. Jag skall bara erinra om ett par tillfällen,

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
då jag varit uppe och talat i den riktningen. Den ena gången var, då vi hade uppe frågan om olovligt brukande av annans gods och den andra gången, när vi hade före förslaget till ny checklag.

Jag kan inte annat än på det allvarligaste beklaga, att utskottsmajoriteten här har ansett, att det nu föreliggande förslaget är sådant, att det inte bör antagas. Utskottet har ju, för all del, flera motiv för sitt avslagsyrkande. Ett av de motiv som utskottet anför är det, att när 1927 års riksdag begärde utredning om lagen om avbetalningsköp, fäste sig riksdagen mest vid frågan om agenterna, vilka ansågos mindre kvalificerade, varför man särskilt ville tillgodose önskemålet att få bättre agenter. Agentfrågan löses icke med detta förslag menar utskottet. Det är ju alldeles riktigt, att det år 1927 var behovet av en bättre agentkår, som starkast framträdde; det var den ekonomiska sidan av denna fråga, som då gjorde sig mest gällande. Vad som i dag är det mest framträdande, nämligen de många förskingringsbrotten, trädde icke så i förgrunden vid detta tillfälle som det bör göra i dag. Men att förskingringsbrotten icke gjorde sig på samma sätt gällande år 1927, det berodde därpå, att vi då ännu icke hade haft så många förskingringar på grund av dessa avbetalningsköp, att man hade särskild anledning att fästa sig vid det förhållandet. De siffror vi då hade att hålla oss till voro, skulle jag tro, närmast siffrorna för åren 1923 och 1924, och de åren visade ju inte på långt när så höga siffror som de senaste åren göra.

Jag har inte haft tillfälle att få några siffror för landet i sin helhet, men jag kan nämna ett par andra siffror. Jag var nere i biblioteket häromdagen, och där läste jag en mycket läsvärd artikel i Svensk Juristtidning, där det fanns vissa siffror angående förskingringsbrotten särskilt i Stockholm. Det uppgavs i denna artikel, att i Stockholm var det år 1931 10,500 anmälda brott, och av dessa brott voro inte mindre än 1,500 förskingringsbrott, av vilka 775 kommo på avbetalningsköpen. Enbart på dessa avbetalningsköp och enbart här i Stockholm var det sålunda nära 800 förskingringsbrott år 1931. Detta innebär, säger författaren till artikeln, att ungefär vart sjunde anmält brott var ett förskingringsbrott och att vart fjortonde sådant brott bestod av förskingring av avbetalningsgods.

Jag tycker, att enbart dessa siffror ur statistiken för Stockholm böra ge oss anledning att tänka oss för mer än en gång, innan vi gå in för ett avslag på den föreliggande propositionen. Kungl. Maj:ts förslag, såsom jag har fattat det, innebär ju inte, att förskingring av avbetalningsgods skall vara strafffri — av vissa yttranden, som man har hört, skulle man kunna tro att något sådant funnes upptaget i propositionen, men så är det ju inte, ty målsägandena skulle även efter den här föreslagna lagändringen fortfarande vara i sin fulla rätt att väcka åtal. Men när dessa brott frångas allmänna åklagaren, så kommer det säkerligen — det är min bestämda uppfattning — att bli såsom det nyss här har sagts, nämligen en väsentlig minskning av antalet förskingringsbrott, ty då skulle avbetalningsaffärerna bli tvungna att se till att de finge bättre och mera pålitliga agenter, och dessa agenter måste då söka sina köpare på ett helt annat sätt än vad de nu göra. Vi ha — men det finns väl icke skäl att draga fram den saken här i debatten, åtminstone icke nu — en hel del drastiska exempel, som visa, hur vissa agenter för avbetalningsfirmor kunna gå till väga, och med kändedom härom kan man inte förundra sig över, att det kommit att bli en hel del förskingringsbrott.

När första lagutskottets vice ordförande, herr Linnér, talade här, så tyckte jag, att han väl mycket ringaktade den framställning, som på sin tid gjordes ifrån föreningen Sveriges landsfiskaler. Det var inte så, det vill jag påpeka, att det bara förelåg den skrivelse, som inkom dagarna före propositionens

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.)
 framläggande; det är ju länge sedan landsfiskalerna, som ha så mycket att göra med dessa avbetalningsköp, lämnade in sin framställning och anhöllo, att det skulle prövas, huruvida icke lagen skulle kunna ändras på det sätt, som de ifrågasatte. Man får väl ändå säga, att även om en landshövding i ett län känner mycket väl till länets förhållanden, så torde väl dessa landsfiskaler, när det gäller avbetalningsaffärerna, dock känna till den saken bättre än vad landshövdingen i länet gör. Jag förstår så väl, att en behård jurist kan taga upp en del saker här och säga, att det och det icke står i full överensstämmelse med de principer, som man rätteligen borde följa. Ja, justitieministern säger ju själv i propositionen, att »mot förslaget att ändra åtalsrätten på sätt som här ifrågasättes, kan anmärkas, att det ej stämmer väl överens med rättsutvecklingen, vilken tenderar mot en utvidgning av den offentliga åtalsrätten. Riktigheten härav kan icke bestridas», säger han, »men anmärkningen torde ej böra tillerkännas avgörande betydelse, då en ändring på förevarande punkt med all sannolikhet kan förväntas bli till verkligt gagn.» Jag vill särskilt understryka detta, och, att om vi med en lagändring här kunna rädda från fängelse bara ett hundratal, ja, mindre än ett hundratal människor årligen, tycker jag, att man inte får hålla så strängt på gamla bestämmelser och principer, att man icke skall våga gå ifrån dem. I den skrivelse från Sveriges landsfiskaler, som herr Linnér här talar om, säges ju bl. a., att »det ligger knappast i det allmännas intresse att polis- och åklagarmyndigheterna skola användas för kostnadsfri inkassering av enskildas fordringar, ofta tillkomna med användande av mer eller mindre förkastliga affärsmetoder». Nu tro dessa fiskaler, d. v. s. allmänna åklagarna, att det icke kan ligga i det allmännas intresse att gå den väg, som de hittills varit tvungna att gå på grund av bestämmelserna i gällande lag.

Jag tror också, vad allmänna åklagarna beträffar, att det finnes en mycket enstämmig uppfattning bland dem här i landet, att det skulle vara klokt att göra den lagändring, som justitieministern här ifrågasätter. Om jag har läst justitieministerns uttalande rätt, så innebär ju det, att han visst inte har velat säga, att man i och med denna lagändring har kommit till ett nöjaktigt resultat i fråga om avbetalningslagen, men han tror, att man skall vinna en del, och det tror jag också. Om lagen blir genomförd, skall den helt visst ge oss erfarenheter att bygga på, om vi längre fram behöva ta itu med en större ändring av lagen.

Nu har det ju framställts yrkande här att man skulle både taga lagändringen och skriva till Kungl. Maj:t. Ja, för min del skall jag inte motsätta mig att man skriver till Kungl. Maj:t, men jag måste ju säga, att jag har svårt att förstå det riktiga i att sätta i gång med en utredning omedelbart efter det lagändringen är genomförd; den utredningen borde man enligt mitt förmenande vänta med.

När jag hörde herr Linnér tala här i dag om vilka rättsprinciper man här borde följa i fråga om processen, så tänkte jag att det är då ändå väl, att man, när man går på en annan linje än herr Linnér, kan visa på att det dock finnes många jurister, som icke dela herr Linnérs uppfattning. Jag behöver ju inte erinra herr Linnér, men kanske någon annan här i kammaren, därom, att till stöd för den lagändring, som här föreslås, kan även lagrådet åberopas, ty lagrådet har icke haft något att anmärka mot förslaget. Nu betyder det ju inte allt, vilken uppfattning lagrådet har, men jag måste ju göra som många andra, och när lagrådet har samma uppfattning som jag, så måste jag ju hänvisa till det och visa, på vilken auktoritet jag kan stödja mig. Så gör herr Linnér, då han har nytta av det, och säga vad man vill, när det gäller en sådan lagändring som denna, mot vilken från herr Linnérs sida

Ang. ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen. (Forts.) sådana anmärkningar göras, så är det dock något fast, som man kan stödja sig på, när man kan säga, att lagrådet icke har haft något att erinra mot denna lagändring.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jeppsson: Herr talman! Det är nog första gången jag begär ordet i denna kammare vid behandlingen av ett förstalagutskottsärende. Jag skulle icke gjort det nu heller, om jag icke haft den uppfattningen — i olikhet med utskottsmajoriteten — att den av Kungl. Maj:t föreslagna lagändringen skulle, om den av riksdagen bifalles, medföra en viss inskränkning i de mindre önskvärda formerna av avbetalningshandeln. Vi torde väl alla inom kammaren och riksdagen vara ense om att avbetalningshandeln tagit sig sådana uttryck, att det är högeligen eftersträfvansvärt att kunna begränsa de mindre önskvärda formerna av densamma. Den har — vågar jag säga — bringat många i övrigt oförvitliga människor i olycka, och det är lofvärt att göra ett försök att begränsa dess skadliga verkningar. Utskottet yttrar ju också, att det anser det antagandet riktigt, att målsägandena i det övervägande antalet fall icke skulle vilja ådraga sig de kostnader, som äro förenade med åtal och som de enligt den föreslagna lagändringen skulle få bestrida.

Men jag tror ej heller, att den ifrågavarande ändringen är tillfyllest för att råda bot på de olägenheter, som avbetalningshandeln i dess nuvarande former för med sig. Därför ber jag att få förena mig med dem, som yrkat dels bifall till Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. bifall till den vid utlåtandet av herrar Åkerman m. fl. fogade reservationen, dels bifall till punkt C. i utskottets utlåtande, d. v. s. till yrkandet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till förnyad utredning företaga frågan om verkningarna av avbetalningshandeln samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Häruti instämde herrar förste vice talmannen *Bengtsson* och *Lundén*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande punkten A), nämligen dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Vidare blevo efter av herr talmannen särskilt beträffande var och en av punkterna B) och C) givna propositioner utskottets i nämnda punkter gjorda hemställanden av kammaren bifallna.

§ 2.

Till avgörande företogs nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 53, angående vissa i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Ang. statens
mejerilåne-
fond.

Härpå föredrogs *punkten 4*, angående statens mejerilånefond. Ordet begärdes därvid av

Herr von Seth, som yttrade: Herr talman! Kungl. Maj:t har upprättat statens mejerilånefond, statens slakterilånefond, spannmålslagerhusfonden och spannmålskreditfonden för att därigenom bereda stöd åt jordbruket. Räntan å lån från mejerilånefonden har förut varit 5 %, men Kungl. Maj:t har föreslagit, att från och med den 1 juli i år räntesatsen skall utgöra $4\frac{1}{2}$ %.

Motionerna under punkt 4 samt under följande två punkter avse en räntesänkning till 4 % i syfte att bereda jordbruket en behöflig lättnad i dessa svåra tider. Statskontoret har emellertid på grund av de vedertagna principerna i fråga om kapitalinvestering i statens utlåningsfonder ansett, att en räntesänkning till 4 % skulle ha den verkan, att man skulle få i ej oväsentlig omfattning taga skattemedel i anspråk. Det skall villigt erkännas, att denna fråga i och för sig ej är av stor vikt, men sedd i sammanhang med övriga åtgärder för jordbrukets stödjande torde den böra tillmätas avsevärd betydelse. Jordbrukarna och de av dem drivna företagen och deras organisationer behöva synnerligen väl beredas all den lättnad i avseende å ränteutgifter, som är möjlig, och detta förefaller rimligt då man ser, att staten nu kan låna pengar mot en ränta av något mindre än 4 %. Den principen bör kanske därför diskuteras, när det gäller att bringa hjälp till jordbruket, om icke den hjälp, som kan lämnas jordbrukarna under formen »hjälp till självhjälp», avsevärt mera böra gagna dem och framför allt vara behagligare för dem att taga emot än rent understöd. Riksdagen har redan i år anslagit 8 miljoner kronor till ackords- och stödlån. Spannmålsregleringen kommer säkerligen att kosta betydligt över 30 miljoner kronor, och riksdagen kanske ser sig nödsakad att i fortsättningen anslå flera miljoner kronor till stödåtgärder på jordbrukets område. Vore det då icke bättre att stämma i bäcken än i ån? Denna fråga är kanske, som jag nyss nämnde, av mindre betydelse, men om man vid alla tillfällen ville gå in för att i tid ingripa, tror jag, att därigenom medel skulle sparas även för skattebetalarna. När det gäller denna räntesänkning, skulle det, om man ser saken så, att skattemedel behöva tillgripas, endast kosta skattedragarna cirka 20,000 kronor, enär de ifrågavarande fyra fonderna sammanlagt uppgå till 4 miljoner kronor. I verkligheten skulle det emellertid — jag vågar understrika den saken — icke kosta dem något alls, eftersom man för tillfället kan upplåna pengar till 4 %.

Herr talman, jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på att finansministern i avseende å räntepolitiken i år visat sig synnerligen liberal. När det gällde 100-miljonerskrediten till Ryssland, har herr finansministern endast velat bestämma en räntesats av $5\frac{1}{2}$ % — detta beträffande ett lån till främmande land och utan någon nämnvärd säkerhet. Här skulle jordbrukarna ju lämna säkerhet i mejeribyggnader, i slakteribyggnader, i spannmålslagerhus och — när det gäller spannmålskreditfonden — i spannmål men behöva betala en ränta, som med endast 1 % understiger den nyssnämnda. Jag kan icke finna annat än att det är alldeles för liten skillnad i räntevillkor mellan detta lån utan säkerhet och ifrågavarande lån med säkerhet i jordbrukarnas egendom.

Herr talman! Mot ett enigt utskott törs jag givetvis icke komma med något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13, angående väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 18 under avdelningen utgifter för kapitalökning, i vad anginge jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att såsom bidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Ang. väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 74, av herr *Olsson* i Blädinge, vari föreslagits, att i kungl. kungörelsen den 16 september 1933, angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo, det i mom. 6 i nämnda kungörelse bestämda statsbidraget, tjugufem procent, måtte höjas till minst fyrtio procent av den utav skogsvårdsstyrelsen godkända kostnaden för företaget.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovan berörda motion, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan punkten föredragits, begärdes ordet av

Herr *Olsson* i Blädinge, som anförde: Herr talman! Jag har tillåtit mig väcka en motion, gående ut på höjning av statens bidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo från 25 % till 40 % eller vad som utgår till skogsdikningsföretag. Motivet för att bidraget skall höjas till 40 % har varit önskan att med hänsyn till den stigande arbetslösheten ute i landskommunerna kunna stimulera till igångsättande av vägförbättringsarbeten i skogsmarkerna och därigenom bereda arbete åt arbetslösa skogs- och jordbruksarbetare, för vilka det synes vara svårt för att icke säga omöjligt, att bli placerade i statens reservarbeten. Den nuvarande depressionen inom jordbruket är ju delvis orsaken till arbetslösheten bland lantarbetarna, och den är också orsaken till att jordbrukarna nu icke våga inlåta sig på dessa vägarbeten, även om de äro välbehövliga för skogsdriften. Det gäller nämligen för jordbrukarna att spara allt vad sparas kan för att någorlunda få debet och kredit att gå ihop. Den som i likhet med mig är ordförande i en arbetslöshetskommitté vet, huru beklämmande det känns, när särskilt familjeförsörjare komma och anmäla, att de sakna arbete och icke se någon möjlighet att försörja sig och sina familjer. Det är under intrycket härav, som jag väckt ifrågakvarande motion, då jag däri såg en utväg att i någon mån lindra arbetslösheten på den rena landsbygden. Inom Kronobergs län ha endast fyra vägarbeten av denna art igångsatts, vilket torde bevisa riktigheten av mitt påstående, att bidragsprocenten varit för lågt tilltagen, då man icke i större utsträckning än hittills skett lockats till utnyttjande av anslaget i fråga. Detta förhållande är otvivelaktigt till större skada för de arbetslösa än för skogsägarna, vilka väl få finna sig till rätta med sina dåliga skogsvägar.

Jag beklagar å dessa arbetslösas vägnar, att utskottet icke synes ha behjärtat eller tagit i beaktande den i motionen påpekade möjligheten att genom ett rikligare bidrag bereda arbete åt dessa mycket beklagansvärda jordbruks- och skogsarbetare, som ingenting hellre önska än att genom eget arbete sig nödtorftigt försörja.

Med dessa ord, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till min motion.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående kapitalökning till fiskerilånefonden m. m.;

nr 55, i anledning av väckt motion angående sänkning av räntan bland annat å statens slakterilånefond;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för lån åt vissa fiskareföreningar m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underhålls- och driftkostnader för undersöknings- och bevakningsfartyg för havsfiskets behov;

nr 59, med anledning av väckt motion angående anställande av egnahems-konsulenter hos egnahemsnämnderna;

nr 60, med anledning av väckta motioner angående utredning rörande möjligheter till sjöregleringar i därtill lämpade trakter; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Vidare föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående den praktiska utbildningen av maskinist-elever.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 5.

Härefter föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående lindring i visst avseende av kompetensfordringarna för maskinbefäl; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående ersättning i vissa fall av statsmedel för skada, som tillfogats enskild person vid ingripande på ordningsmaktens sida, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan, vilket beslut skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 7.

Ang. ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen om skyddskoppypmpning. Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppypmpning, dels ock en i ämnet väckt motion. Därvid anförde

Herr Sandberg: Herr talman! Jag tänker, att det icke behöver bli någon debatt i den fråga, som nu föreligger, och jag hoppas att med mitt yttrande

*Ang. ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen om skyddskopp-
ympning. (Forts.)*

icke heller behöver riva upp någon sådan. Jag önskar dock få göra några allmänna uttalanden i ämnet.

Den proposition, som här tillstyrkes av andra lagutskottet, innebär vissa ändringar i lagen om skyddskoppympningen. Jag skall endast i korthet antyda, vad dessa ändringar gå ut på.

Den första ändringen avser 5 § andra momentet och innebär ett förtydligande i utvidgande riktning av de bestämmelser, som gälla för att undantagande från ympningsplikt skall få ske av medicinska skäl. Det är sålunda frågan om att göra det möjligt att medgiva befrielse från ympningsplikten, så snart man har någon rimlig anledning att befara att ympningen kan medföra ohälsa för den ympade eller någon annan.

Den andra ändringen hänför sig till samma paragrafs tredje moment och innebär, att man kan få göra framställning om befrielse från ympningsplikten oberoende av åldern hos den som ansökan om befrielse avser. För närvarande är det så, att sådan ansökan skall ingivas till medicinalstyrelsen senast under det år, varunder barnet fyller nio år. Denna bestämmelse föreslås nu borttagen, så att en framställning av den art, varom fråga är, kan ske oberoende av åldern.

Den tredje ändringen hänför sig till § 26 och innebär, att böter, som utdömas för försummelse av den, som har ansvar för barns ympning, icke såsom nu är fallet i brist på tillgång till böternas gäldande förvandlas enligt strafflagen. Man behöver sålunda efter denna ändring inte riskera ett återupprepande av, vad som tidigare förekommit, nämligen att personer fått fängelse för vägran att låta vaccinera barn. Jag tror det är tacknämligt, att humanare bestämmelser nu bliva gällande.

De ändringar, som sålunda här föreslås och som utskottet tillstyrker, äro ju inte några stora saker. De innebära inte någon principiell förändring i lagen om skyddskoppympning, men det är i alla fall små putsningar till det bättre, som jag tycker det är anledning att med tacksamhet notera. Ett par av ändringarna äro för övrigt föranledda av de sakkunnigas år 1932 avgivna betänkande.

Jag ber också att få uttala min tillfredsställelse över att det tydligen rör sig en smula i denna fråga. Visserligen går det ju inte fort och hittills har det gått med endast små steg, men det är i alla fall ändå något. Härtill kommer, att Kungl. Maj:t nyligen tillsatt nya sakkunniga för ytterligare utredning av frågan om skyddskoppympning. Den utredning, som kom till stånd genom riksdagens beslut 1930, blev ju, efter att ha varit på remiss till åtskilliga myndigheter och sammanslutningar, på sina håll utsatt för en ganska stark kritik. Detta gjorde, att något förslag på grundval av de sakkunnigas betänkande icke framlades för riksdagen, utan Kungl. Maj:t har tillsatt andra sakkunniga, som skola företaga en förnyad utredning efter i viss mån utvidgade direktiv. Det är nämligen att märka, att det missnöje, som på flera håll uttalades med anledning av det resultat, vartill utredningen av år 1930 kom, i någon mån kunde bero på att denna utredning var i visst betydelsefullt avseende begränsad. Enligt riksdagens beslut 1930 hade nämligen de sakkunniga att företaga en allsidig och förutsättningslös utredning, huruvida och i vad mån utan äventyrande av folkhälsan ytterligare lättnader i vaccinationstvånget kunde genomföras. Däremot ingick icke i utredningsmännens uppdrag att pröva det önskemål, som framförts i de motioner, vilka gävo anledning till riksdagens nyssberörda beslut, nämligen att även möjligheten av det allmänna ympningstvångets upphävande skulle undersökas. De nämnda sakkunniga ansågo sig därför inte ha anledning att ingå på frågan om tvångsvaccinationens vara eller icke vara.

Ang. ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen om skyddskoppympling. (Forts.)

De direktiv, som givits för den nyss beslutade utredningen, äro ju på denna punkt vidare. Det heter nämligen i statsrådsprotokollet vid tillsättandet av utredningsmännen i fråga bland annat: »På grund av vad sålunda framhållits i auktoritativa uttalanden från teoretiskt och praktiskt sakkunnighåll synes frågan, huruvida den obligatoriska barnvaccinationen bör bibehållas eller eventuellt ersättas med andra åtgärder, påkalla en mera ingående undersökning.» Här är det sålunda tydligen fråga om att upptaga problemet om vaccinationens vara eller icke vara till prövning.

Det finns emellertid i de direktiv, som givits den senast beslutade utredningen, vissa uttryck, som kunna giva anledning till betänksamhet. Det heter där bland annat på följande sätt: »Därest den obligatoriska barnvaccinationen finnes böra bestå, torde såväl frågan om en vidgad samvetsklausal som övriga med en obligatorisk barnvaccination sammanhängande spørsmål böra undergå förnyad noggrann prövning. Därvid torde frågan om lagstiftningens efterlevnad och de kontrollåtgärder, som kunna anses behövliga för att trygga en sådan efterlevnad, särskilt uppmärksammas.»

Jag vill uttala mina betänkligheter inför ett eventuellt sådant resultat av den igångsatta utredningen, att man skulle komma till strängare bestämmelser än de, som nu gälla, och jag hoppas att utredningens resultat i övrigt må bli sådant, att det inte blir anledning att upptaga till prövning vad som i det av mig nyss citerade berördes.

Jag vet dock inte, vilka förhoppningar man kan ha anledning att knyta till den nya utredningen av frågan. För min del vill jag gärna hoppas det allra bästa, men det är ju så, att erfarenheterna på detta område inte ha gjort, att man blivit så bortskämd.

I fråga om de skäl, som böra föranleda en förnyad omprövning av frågan, ber jag att få understryka vad karolinska institutets lärarkollegium uttalat i det yttrande som nämnda kollegium avgivit i anledning av vaccinationssakkunnigas betänkande av 1932. De skäl, som tala för en ändrad lagstiftning, återfinnas ju i koncentrerad form i huvudsak i detta yttrande, som synes hava utgjort den väsentligaste anledningen till den beslutade nya utredningen. Lärarkollegiet säger där, att en under senare år i vårt och andra länder uppträdande följdskjukdom till vaccineringen, nämligen den postvaccinala encephaliten, vore en så allvarlig företeelse, att frågan behövde ytterligare utredas o. s. v. Där berör sålunda lärarkollegiet i första hand bland orsakerna, som nödvändiggöra en förnyad omprövning av denna sak, de faror, som vaccinationen kan medföra. Det är i alla fall en allvarlig sak, om man kan konstatera, att dödsfall inträffat, som måste sägas ha direkt samband med vaccinationen. Huruvida dylika dödsfall förekommit även längre tillbaka i tiden än under de senaste åren, kan man väl inte konstatera, men det måste anses tillräckligt, att dylika allvarliga skadeverkningar nu måste sägas vara för handen. Man har hittills alltid från läkarhåll varit obenägen att erkänna förekomsten av några allvarligare sjukdomsfall som följd av vaccination, men numera måste man ju som sagt både erkänna och beakta dylika allvarliga följder. Det är också känt, att föräldrar i många fall iakttagit, att deras barn efter vaccination under längre eller kortare tid företett tydliga tecken på ohälsa och minskad livlust eller fått dragas med besvärliga åkommor av sådan art, att man inte kunnat undgå att sätta dem i samband med en företagen vaccination. Alla dessa fall har man inte velat tillmäta någon betydelse. Jag tror dock det är skäl att observera erfarenhetens vittnesbörd, även om det blott är det enkla och olärda folkets vittnesbörd.

En annan anledning att upptaga nu gällande bestämmelser till omprövning

Ang. ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen om skyddskoppympling. (Forts.)

anföres av lärarkollegiet, då det talar om det relativa skydd, som den nuvarande tvångsvaccinationen innebär. Ja, det är sannerligen ett *mycket relativt* skydd. Det är uppenbart, att såsom barnvaccinationen praktiseras i vårt land utan förekommande obligatorisk revaccination efter viss tid, måste det vara en ganska liten del av folkets massa, som man kan räkna med har något egentligt skydd, d. v. s. är immun mot smittkopporna.

Det är vidare en tredje sak, som jag ber att få påpeka, nämligen att i det yttrande, som jag hela tiden citerar, säges, att det vore icke uteslutet, att det relativa skydd, som den nuvarande tvångsvaccineringen medförde, kunde ersättas med andra åtgärder, framför allt isolering och en på vederhäftig upplysning om vaccinationens fördelar och risker grundad frivillig vaccinering.

Jag vill understryka, att jag tror, att man med de möjligheter som för närvarande finnas har effektivare medel för bekämpandet av en eventuell utbrytande epidemi av denna fruktansvärda sjukdom, än vad fallet är med nu gällande bestämmelser om obligatorisk vaccinering av barn, med dessa bestämmelsers mycket ringa räckvidd i fråga om det skydd, som de kunna tänkas skänka. De möjligheter till snabb isolering av smittade och de möjligheter att organisera en beredskap, som hastigt kan mobiliseras vid en epidemifara, torde i stället, som andra lagutskottet säger i sitt yttrande 1930, vara betydelsefulla medel att räkna med, då det gäller bekämpandet av de faror, som här äro i fråga. Jag tror sålunda, att det finns fullgoda skäl att allvarligt överväga, om icke andra medel kunna och böra användas för att giva det nödiga skyddet, än den nu i många hänseenden motbjudande och för övrigt ineffektiva tvångsvaccineringen av barnen. Jag vill därför med detta mitt yttrande understryka det säkerligen i mycket vida kretsar rådande önskemålet, att en tidsenligare, en efter nu rådande förhållanden bättre avpassad lagstiftning i detta hänseende må komma till stånd.

Så som jag ser hela frågan om vaccinationen skulle det ju icke vara någon svårighet för mig att yrka bifall till den motion, som i det förevarande ämnet väckts utav herr Björck i första kammaren. Denna motion innebär ju en ändring av femte paragrafens tredje moment eller den s. k. samvetsklausulen, en ändring, som man ifrån det håll, där man önskar ett upphävande av eller en lindring uti det nu rådande tvånget, skulle vara ganska tillfredsställd med. Jag måste emellertid säga, att det är meningslöst att göra ett sådant yrkande, när saken nu ligger till på sätt som den gör, i det att Kungl. Maj:t tillsatt en ny utredning, och jag vill därför med understrykande av de önskemål och de förhoppningar, jag i detta ärende uttalat, tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Malmqvist*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Härpå föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation jämte i hithörande ämnen väckta motioner;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av

ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut; och

nr 76, i anledning av väckt motion om förhöjt beklädnadsbidrag till vissa underofficerare i flottan och marinen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg. Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av väckt motion angående utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg.

Uti en inom andra kammaren av herr *Holmgren* väckt motion, nr 91, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta, att inom krigsmakten försök snarast måtte utföras med utspisning av kaffe tillsatt med 50 % råg.

Med uttalande, att utskottet vore av den uppfattningen, att vidtagandet av förändringar i gällande utspisningsstater vid försvarsväsendet borde bero på åtgärder från vederbörande förvaltningsmyndigheter men att utskottet icke hade något att erinra mot att av dessa myndigheter försök verkställdes genom utspisning av kaffe med lämplig tillsats av spannmål, hemställde utskottet, att förevarande motion måtte anses besvarad genom vad utskottet sålunda yttrat.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Lindblad*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör och *Norsell*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Kammarledamöterna undra väl varför vi blivit några reservanter i en till synes så obetydlig fråga som denna, men det kanske icke är så oförklarligt, om man betänker, vad den egentligen innebär.

Det förhåller sig nämligen på det sättet, att frågan om den detaljerade utspisningsordningen vid våra olika vapenslag icke gärna kan anses vara en fråga av beskaffenhet att riksdagen skall ta initiativ, även om detta sker under så pass mjuka former som här skett. Jag tror att det skulle leda alldeles för långt, om vi här i riksdagen på grund av motioner av riksdagsmän, som visserligen varit med många år i detta arbete, skulle börja ta upp sådant till prövning och säga, att vi icke ha något att erinra emot, att det eller det försöket göres, eller att den eller den varan ingår i utspisningen o. s. v. Jag tror, mina damer och herrar, att vi skulle få det ganska vanskligt emellanåt att komma till rätta med en dylik ordning. Då det dessutom är känt att hithörande område är synnerligen ömtåligt, särskilt sett ur de värnpliktigas synpunkt, tycker jag, att vi borde akta oss för att lägga fingrarna i maten, såsom jag kanske får uttrycka mig vid detta tillfälle, och i stället låta det hela få bero på initiativ från de myndigheters sida, som ha att sköta den egentliga förvaltningen. Då jag har denna principiella uppfattning, herr talman, har jag icke kunnat underlåta att reservera mig i detta fall, och på grund av vad jag nu i korthet framhållit, anhåller jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som är fogad vid betänkandet.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Visserligen är ju denna fråga, såsom den föregående talaren framhöll, till synes ganska obetydlig, men den berör dock

Ang. utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg. (Forts.)

ett område, som visst icke är obetydligt utan av ganska stor betydelse för oss alla.

Det är ju ett faktum, att en stor del av de fall av magsår som behandlas på våra lasarett är en direkt och påvisbar följd av kaffemissbruk eller — vi skola icke använda ett så hårt ord som kaffemissbruk — för ymnigt bruk av kaffe. Ätminstone är detta i mycket stor utsträckning fallet med arbetarklassens kvinnor. De stå ofta i sitt arbete — mindre väl avlönade — och dricka kaffe i stället för att intaga måltider av lagad mat. Hungerkänslan går bort, och de få den stimulans de behöva för att kunna fortsätta sitt arbete med följd att de så småningom hamna på lasarettet. En annan synpunkt på frågan är den att vi importera en oerhört stor kvantitet kaffe per år. Vi ligga faktiskt i täten av alla kaffekonsumerande nationer, och vi importera så mycket kaffe, att vår handelsbalans därutav påtagligen påverkas, med följd att den svenska kronan faller, vilket i sin ordning för med sig, att vi få betala mera för de nödvändighetsvaror, som vi importera, än vad vi skulle behöva göra, därest man icke drack så mycket kaffe. Jag kan icke finna annat än att det är ett önskemål att nedbringa kaffekonsumtionen i landet. Men jag tycker icke att saken är av den art, att man bör vidtaga några bryska åtgärder. Man bör gå varligt fram. Detta är, som den föregående talaren framhöll, ett ömtåligt ämne. En mycket stor del av vårt folk använder kaffe i stor utsträckning, och man skall således icke gå för hårt fram. Vi äro nu för tiden vana vid att dricka gott kaffe. Så var icke fallet förr i världen. I min barndom dracks det i regel icke rent kaffe, utan folk drack i allmänhet kaffe som var tillsatt med antingen spannmål eller något annat. Sedan arbetarna nu fått det bättre, ha pretentionerna stigit. Man vill ha gott kaffe, och häremot har jag för min del ingenting att erinra. I Norrland dricker man en sorts kaffe och i södra Sverige en annan. En norrlänning gillar icke det kaffe, som man dricker i södra Sverige, och tvärtom. Det hela är således en smakfråga.

Men om frågan nu är av den betydelse, som jag anser den vara, gäller det sålunda här ytterst att söka påverka smakriktningen åt ett förnuftigt håll. Skall man göra något i den vägen, kan man icke börja med de gamla, som ha sina vanor i fråga om kaffe, vanor som äro svårutrotliga, utan man skall naturligtvis göra början med ungdomen. Då ligger det nära till hands, att man gör försöken med den värnpliktiga ungdomen, därför att den står under den kontroll, som är nödvändig för att kunna få något resultat av försöken. Jag tror, att man med lugn kan överlämna åt de militära befälhavarna att göra dessa försök t. ex. på så sätt att man ibland utspisar kaffetillsättning och ibland rent kaffe, så att man får se, hur det hela fungerar. Om det är så, att folk tycker om blandningen, varför skola vi då icke fortsätta? Men om vederbörande reagera så kraftigt, att de icke vilja ha denna blandning, få vi väl låta det hela vara. Men försök böra och kunna göras. Jag har för min del varit med vid ett tillfälle, när en samling personer, varav åtskilliga voro riktiga specialister på kaffe, voro bjudna på kaffe på ett ställe. Vi smorde oss med kaffe med dopp och mädde gott, och när det var slut, så vände man sig till mig och bad mig frambära gästernas tack och sade särskilt, att jag inte skulle glömma att tacka för det utmärkta kaffet. Detta gjorde jag, och vederbörande husmor var glad och tacksam för det beröm, som hon sålunda fick, och hon talade samtidigt om, att det var 40 % råg i det kaffe, som hon bjudit på. Och ingen av oss — och ibland oss funnos dock några riktiga specialister på kaffe — hade märkt, att det var annat än ett mycket gott kaffe. Under sådana förhållanden menar jag, att det icke bör bli så stort

Ang. utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg. (Forts.)

uppror bland militären, om man gör ett dylikt försök, i synnerhet om det går så lyckligt, som det gick den gången.

Förresten ha vi kaffeblandningar redan i vårt land. Det finns fabriker, som göra dylika blandningar. Och dracks icke varan, är det självklart, att fabrikererna icke skulle finnas kvar. Men de ha sin tillverkning och gå som förut. Sedan jag väckte min motion i frågan, har jag varit i förbindelse med både arbetare och lägre tjänstemän, som sökt upp mig eller som skriftligen satt sig i förbindelse med mig, och från alla dessa håll har framhållits, att det är klart att man dricker rågkaffe. Ty vart skulle det eljest ta vägen med vår ekonomi, säger man, om vi skulle dricka oblandat kaffe. De ha därför ställt sig på samma ståndpunkt som jag.

Här är det inte meningen att utöva tvång på någon människa, utan det är bara meningen att göra ett stilla försök. Frågan gäller sålunda: Skall riksdagen ge en liten uppmuntran åt dem, som vilja göra ett försök i en förnuftig riktning, eller skall riksdagen bryskt säga ifrån, att den inte vill veta av någon inblandning i detta fall, att den vill slå vakt om det heliga kaffet, som icke tål någon uppblandning med sämre element som råg eller annan spannmål. Jag kan icke finna annat än att utskottsmajoriteten slagit in på en förnuftig och klok väg och sålunda givit en liten uppmuntran åt dem, som vilja komma till bättre förhållanden än dem, som på denna punkt hittills varit rådande. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag sade i början av mitt förra anförande, att detta var en till synes obetydlig fråga, men den har tydligen större räckvidd än vad jag i min enfald vågade förutsätta, då här från motionärens sida till och med kommit fram skäl av sådan vikt och betydelse, att de kunna hänföras under en vetenskap, den där ock nationalekonomi kallas. Under sådana förhållanden förstå herrarna, att frågan inte gärna kan vara så förfärligt liten, som den från början såg ut.

Sedan har motionären också anført en hel arsenal av skäl, som skulle tala för, att man skulle göra detta försök, och därvidlag givit sig in på det medicinska området — detta kanske på grund av vissa släktförbindelser — och förklarar, att en mycket stor del av magsårsfallen beror på kaffedrickning bland kvinnorna. Jag har litet svårt att erinra mig, när det i den svenska riksdagen beslöts, att kvinnorna skulle fullgöra värnplikt. Jag trodde, att det här var fråga om unga friska män, som äro ute för att vapenövas. På den grund att jag icke vill störa deras icke alldeles så tillfredsställande matförhållanden, har jag ansett, att man icke borde taga detta initiativ. Vidare berättade herr Holmgren, att han och några andra varit ute på en resa, därvid han — jag kan ju fylla ut det och säga: därvid han i egenskap av ordförande i statsrevisionen var ute och reste — blev av kamraterna ombedd att särskilt tacka för det utomordentliga goda kaffe, som han blivit bjuden på. Ja, detta tror jag är alldeles riktigt, men, herr Holmgren, det är en viss skillnad på en husmor, som har för avsikt att bjuda gäster på kaffe, och därvid använder en liten tillsats av råg eller korn eller vad det må vara, och ett stort regementskök, som, säga vad man vill, icke har samma resurser eller kanske rättare förutsättningar att åstadkomma sådana fullödiga alster i fråga om matlagning och icke ens kaffekokning, som en enskild husmor har. Jag tror, att vi kunna komma överens om, att eftersom det här icke är fråga om kvinnor, som druckit för mycket kaffe, och icke heller om sådana, som få leva på kost, som är lagad i ett vanligt enkelt borgerligt kök, utan om människor, som få äta mat, som är tillagad

Ang. utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg. (Forts.)

i stora kvantiteter och som — och detta vill jag särskilt understryka — icke kan vara av den kvalitet, som den mat, som är lagad i ett vanligt hem, det kan vara våra värnpliktiga väl unnat, att de åtminstone få en kopp oblandat kaffe, när de ätit sin mat. Om de icke få detta, kunna kammarens ledamöter vara förvissade om, att de ha möjlighet att hitta till ställen, där de mot betalning kunna få sin kopp kaffe, som kronan nu skulle, därest utskottets förslag går igenom, göra sämre än vad det för närvarande är.

Jag skall icke taga upp någon längre debatt, därför att frågan är alldeles för obetydlig, men jag har åtminstone velat motivera min uppfattning, nämligen att det är absolut olämpligt av riksdagen att lägga sig i och ta initiativ i denna riktning. Det är att börja i galen ända, då man till dessa ynglingar, som få äta mat, som är tillagad i alltför stora kvantiteter för att kunna bli välsmakande, säger, att de skola ha en blandning av spannmål och kaffe. Ja, för kuriositetens skull kanske jag skulle tillåta mig säga, att denna fråga ansågs så viktig i utskottet, att man där icke nöjde sig med motionärens förslag, att man skulle blanda in råg i kaffet, utan att utskottet begagnade sin initiativrätt och skrev, att utskottet »har intet att erinra mot att av dessa myndigheter försök verkställas genom utspisning av kaffe med lämplig tillsats av spannmål». Så betydelsefull ansågs denna fråga då, att man fick lov att vidga ut motionärens yrkande för att komma till ett passabelt resultat.

Herr Lithander: Herr talman! Statsutskottets ordförande började med att säga att detta är en obetydlig fråga. Jag anser icke, att det är en obetydlig fråga. Ja, den kan vara obetydlig för den, som dricker kaffe, det medgiver jag, men av verkligt stor betydelse blir frågan, om man med exemplets makt kan få det svenska folket att något ändra sina vanor härvidlag. Vi importera kaffe för över femtio miljoner kronor under en tid, då det är ytterst angeläget att vi få en handelsbalans på den rätta sidan. Vi leta med ljus och lykta efter användning av lantmannaprodukter. Här är ett tillfälle, där man kan öka ut förbrukningen av dessa produkter. Här har yrkats på femtio procents inmalning av råg i kaffet. Om hela det svenska folket stannade vid en inmalning av en tredjedel råg till kaffet — av erfarenhet kan jag intyga att kaffet därigenom blir fullkomligt lika bra som oblandat kaffe — skulle det innebära en årlig besparing på omkring 15 miljoner kronor. Det är, min ärade vän från statsutskottet, ingen obetydlighet. Visserligen har statsutskottet sig ålagt att sörja för hur vi skola giva ut pengarna, men jag tillhör bevillningsutskottet, och där skola vi se till, huru vi skola skaffa dem.

Här finnes, herr talman, ett sätt på vilket vi kunna spara femton miljoner kronor åt riket, och under sådana förhållanden kan jag för min del icke finna, att det är en obetydlig fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! När jag hörde herr Holmgrens lovsång över rågkaffet, fick jag närmast det intrycket, att när han har middag, så avslutar han den med en kopp kaffe bestående av 50 procent brasilianskt och 50 procent råg. Att göra en dylik inblandning av råg är ju ett försök, som vi kunna och böra göra som medborgare, litet grand till mans. Frågan har ju en rätt stor räckvidd, och ur många synpunkter förstår jag mycket väl de motiv, som ligga till grund för motionen. Däremot kan jag icke följa med motionen eller utskottets majoritet, när de vilja göra de militära institutionerna till försöksobjekt i detta fall. Det är ju synnerligen bra att herrarna i riks-

Ang. utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg. (Forts.)

dagen tillmäta mig och andra militärer stor uppfostrande förmåga i avseende å det svenska folket, men det är att driva tilltron något väl långt, när man vill, att vi under den tid de värnpliktiga äro inne, skola ingripa och göra några större förändringar beträffande något, som de tidigare under hela sin civila livsföring varit vana vid.

Det här är en fråga, som det är allt skäl i världen att vi ur många synpunkter ta upp, men vi böra låta frågan arbeta in sig så småningom. Då det emellertid ändå alltid är förenat med stora svårigheter att med våra små anslag få ett bra kosthåll för de värnpliktiga, böra vi icke här ingripa störande utan tvärtom, då vi kunna, förbättrande. Av denna anledning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! När jag läste denna motion ansåg jag verkligen, att en motionär som väcker en sådan här motion hör till dem, som kunna väcka motioner om snart sagt vad som helst. Vi ha ju massor av motioner i riksdagen, beträffande vilka man inte precis kan säga att de äro av behovet påkallade. Jag måste säga, att jag räknar herr Holmgrens motion till den kategorien. Nu ha vi ju hunnit så långt på föredragningslistan att vi icke ha mer än ett ärende kvar, och vi kunna därför ha tid att sysselsätta oss med den här frågan ett par timmar. När det gäller första lagutskottets utlåtanden bruka vi ju i allmänhet beräkna två timmar till varje. När det gäller jordbruksutskottets utlåtanden är det ju så att nio utlåtanden icke ta mera tid än 10 minuter.

Jag begärde egentligen ordet för att säga några ord i anledning av vad herr Holmgren yttrade därom, att det här icke gällde något tvång. Jag vill då fråga honom: skall det tillhandahållas två slags kaffe, ett kaffe, som är rent kaffe, och ett kaffe, som är uppblandat med 40 eller 50 procent råg? I så fall tror jag, att rågkaffet får stå obegagnat. Direktionen för en sjukvårdsinrättning i Södermanlands län lyckades en gång genomföra, att patienterna skulle få kaffet uppblandat med 50 procent råg. Vad blev resultatet? Jo, att patienterna icke drucko något kaffe alls. Detta blev ju billigt för sjukvårdsinrättningen för all del, men de, som lågo där, voro vana att få oblandat kaffe, och när de finga kaffet uppblandat med råg, drucko de inte kaffe alls. Nu är det meningen, att man skall göra likadant vid armén, men förhåller det sig så att det tillhandahålles två slags kaffe mellan vilka man får välja, så blir ju valet lätt. Vill kronan gå in för att giva ett par centiliter sprit till rågkaffet, då kan det hända att de dricka rågkaffet, men få de icke det, ta de helt säkert det oblandade kaffet. Jag tycker att detta är en struntsak, och jag tycker det är märkvärdigt, att en kommandör står som motionär i en sådan fråga.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Herr Meyerhöffer kan gärna spara med sina sarkasmer i fråga om kaffedrickningen. För det första dricker jag för min del aldrig kaffe efter middagen; för det andra har jag aldrig på något sätt reagerat mot lyxkonsumtion av kaffe. Det står naturligtvis var och en, som har lust att köpa dyrt kaffe, fritt att också göra det. Det är ju självklart, det är inte däremot jag reagerar. Vad jag riktar mig mot är, att kaffedrickningen är så pass utbredd i vårt land, och jag anser, att man gör rätt och klokt, om man på ett förnuftigt sätt försöker minska denna konsumtion.

En föregående talare frågade, om jag menade, att det icke skulle vara något tvång att dricka rågkaffe och frågade, om det skulle tillhandahållas två slags kaffe. Nej, visst icke, det är bara fråga om ett försök och jag går så

Ang. utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg. (Forts.)

långt, att jag säger, att slår försöket illa ut skola vi icke tvinga folk att dricka ett kaffe, som de icke vilja ha, men befinnes det att de tycka om kaffet, så kunna de väl i all världens dagar få fortsätta att dricka sådant kaffe.

Jag tror icke att det i herr Johanssons i Uppmälby ungdom dracks så mycket kaffe. Om han själv fick kaffe i sin ungdom så var det nog råg i kaffet. I min barndom fanns det icke oblandat kaffe. (Herr *Johansson* i Uppmälby yttrade: Det var ärter.) Nå, då menar jag, att det går väl att dricka ärtkaffe också. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr Holmgren talade om, att man skulle göra ett försök med inblandning av råg i kaffe vid flottan. Jag erinrar mig att man, när jag exerceerade vid flottan gjorde försök med både kaffe och te. Det gick så till, att man skulle undersöka huruvida beväringmännen vid flottan tyckte om att få kaffe om eftermiddagarna eller om de hellre tyckte om att dricka te. Man gjorde således två försök. Den ena dagen fick man på eftermiddagen kaffe och den andra dagen fick man te. Beväringmännen ansågo att teet icke var vidare bra, de ville ha kaffe. Men officerarna på den pansarbåt, jag var ombord på, tyckte, att då saken låg till på det viset, kunde man gärna utsträcka klagomålet att gälla även kaffet och så meddelade man myndigheterna att vederbörande varken ville ha kaffe eller te. På samma sätt kan det gå här. Man tycker kanske att vederbörande hellre inte vill ha något kaffe alls än att nödgas dricka rågkaffe, och så har man på det sättet klarat av en sådan här undersökning.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr *Anderson* i Råstock begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 77, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, II:479, angående åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.

I anledning av en av herr *Pehrsson* i Göteborg m. fl. inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 479, angående

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 26.

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.
(Forts.)

åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende, hemställde utskottet i förevarande utlåtande, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, under hänvisning till i utlåtandet anförda synpunkter, anhålla om vidtagande av sådana åtgärder till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom, vartill Kungl. Maj:t efter verkställd utredning kunde finna förhållandena föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har alldeles nyss läst igenom de anföranden, som höllos under föregående års riksdag, då denna fråga behandlades. Det är med stor förvåning jag jämför dessa och de slutsatser till vilka man då kom, med det utskottsutlåtande, som härvidlag föreligger. I fjol gingo en hel del, ja, de flesta av kammarens ledamöter, *emot* den här motionen. I år har utskottet enhälligt med herr Weijne i spetsen gått in för den. Jag måste ju säga, att jag är något nyfiken över att få höra, vad som inträffat nu, eftersom man anser, att det är nödvändigt med denna fullkomliga kullerbytta.

Då det icke föreligger någon reservation, vet man ju icke, hur det förhåller sig med den saken. Det angives ej heller i utskottsbetänkandet, vad det är för någonting som inträffat, som motiverar den fullkomliga omsvängningen. Är detta utlåtande nu ett uttryck för den allmänna kulturreaktion, som vi uppenbarligen befinna oss mitt uppe i och som en votering på förmiddagen gav uttryck åt? I så fall måste jag verkligen på det livligaste beklaga det socialdemokratiska partiet. Är det måhända så, att det skall bli princip att handla på ett motsatt sätt mot vad man handlat förut?

I utskottets betänkande återgives ett uttalande från skolöverstyrelsen, där den säger, att det bör enligt överstyrelsens mening anses »såsom ett berättigat krav att hem och samhälle icke nödgas tolerera att en lärare, kanske t. o. m. en sådan, som på grund av sin tjänstställning är skyldig att meddela barnen kunskap i och om den kristna religionen, bedriver kristendomsfientlig propaganda i och utom skolan». Jag förstår mycket väl vad skolöverstyrelsen härvidlag syftar på, men hur kan överstyrelsen bevisa, att i det åsyftade fallet förelåg kristendomsfientlig propaganda? Högerpressen förkunnade att så var fallet, och vederbörande lokala skolmyndigheter ansågo också att så var fallet, men när saken kom till högre instans hade man där, såvitt jag icke minnes alldeles galet, tydligen en rakt motsatt uppfattning, ty man *upphävde* de beslut, som de underordnade myndigheterna hade fattat. Man ansåg med andra ord icke skäl föreligga för att upprätthålla de åtgärder mot läraren i fråga, som de kommunala myndigheterna och andra hade vidtagit. Hur kan då skolöverstyrelsen åberopa en sådan sak?

För övrigt, vad är kristendomsfientlig propaganda för någonting? Genom ett sådant här uttalande inför man fullständiga kautschukbestämmelser, som kunna komma att lämna rum för det rena godtycket hos skolmyndigheterna i de olika delarna av landet. Är det herr Weijnes uppfattning att ett riksdagens utskott bör gå in för någonting dylikt? Om jag icke är fel underrättad ha de två organisationer av manliga lärare, som finnas, tillräckligt mycket att göra ändå utan att också behöva besvärmas med att beivra övergrepp från skolmyndigheterna, som animerats av riksdagen.

Utskottet, observera det, tar icke något som helst avstånd från skolöverstyrelsens uppfattning. Utskottet säger att »utskottet vill sålunda utala sin prin-

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.

(Forts.)

cipiella anslutning till den av skolöverstyrelsen framförda uppfattningen, att det måste anses som ett berättigat krav, att hem och samhälle icke nödgas tolerera, att en lärare bedriver kristendomsfientlig propaganda i skolan eller eljest bland minderåriga». Ja, men det är icke bara en principiell uppfattning, herr Weijne! Utskottet kommer ju fram till ett *yrkande*, och det är ju vida allvarligare. Det säges på sidan 3 i utskottets utlåtande följande: »Att skolans ungdom i görligaste mån bör skyddas mot en propaganda, som söker omintetgöra skolans fostrande arbete, synes utskottet självfallet liksom också att skolpliktig ungdom ovillkorligen bör förskonas från varje slag av politisk propaganda.» Efter detta uttalande är man enhällig, när det gäller att rikta sig emot, ja, mot vad? Mot *alla* dem, som bedriva propaganda i skolorna? Nej, visst icke. Man riktar sig mot dem, som man *tror* bedriva *kristendomsfientlig* propaganda. Ty, herr Weijne och övriga utskottsledamöter, det föreligger här i landet på sista tiden endast ett fall av påstådd kristendomsfientlig propaganda. Av den anledningen mobiliserar man nu hela riksdagen och säger, att nu skola vi stifta lagar, företaga undersökningar och så vidare. Men när det gäller de *hundredtals* dokumenterade fall av *nazistisk* propagande, omvittnade i herrarnas egen press, och bedriven i läroverken, då har man *ingenting* att säga. Då föreligger ingen anledning för herr Weijne att begära utredning om åtgärders vidtagande o. s. v. Jag får verkligen säga att ett underligare aktstycke än detta har jag aldrig läst.

Utskottsutlåtandet slutar med en hemställan »att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, under hänvisning till ovan anförda synpunkter, anhålla om vidtagande av sådana åtgärder till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom, vartill Kungl. Maj:t efter verkställd utredning kan finna förhållandena föranleda». Det är här underligt, att riksdagen avhänder sig rätten att besluta angående de direktiv, som skola utfärdas. Den saken överlämnas i en så viktig fråga som denna till Kungl. Maj:t. Hur blir det, herr Weijne, för den händelse prosten Pehrsson sitter i Kungl. Maj:t om några år eller, om olyckan icke skulle vara så påtaglig, att det icke är någon av herr Weijnes partikamrater, som sitter där? Tidningarna äro ju nu fulla med uttalanden därom. För övrigt, skulle inte herr Weijne vilja vara så vänlig att tala om för mig vad det är för samband mellan religiöst och sedligt nedbrytande propaganda? Ha religion och sedlighet något med varandra att göra i egentlig mening? Jag undrar just, om det inte är många, som från olika utgångspunkter måste svara nej på den frågan.

Som sagt, herr talman, jag är i hög grad förvånad. Om herrarna titta i protokollet nr 24 i andra kammaren i fjol, skola ni finna, att herr Weijne då höll ett mycket bra tal mot vad han i är åter upp. Jag vet nu icke, om man i detta avseende skall skjuta på pianisten eller det dåliga pianot vid sidan. Socialdemokraten Hallén t. ex. höll också ett alldeles utmärkt anförande i fjol mot motionen. Fru Gillner-Ringenson likaså. Även herr Mosesson. En, men ett lejon, prosten Pehrsson i Göteborg, talade för saken. Nu har han segrat med herr Wagnsson och Weijne och andra socialdemokrater i spetsen och resultatet är, att här föreligger detta utmärkta dokument på socialdemokratiens urartning år 1934, ett enhälligt yrkande i anslutning till prosten Pehrssons motion. Jag gratulerar herrarna men är alltjämt nyfiken på edra skäl.

Herr Brädefors: Herr talman! Den av prosten Pehrsson väckta motionen, som tillstyrkts av utskottet, avser, att riksdagen skall besluta vissa åtgärder mot den religiöst och sedligt nedbrytande propagandan. Jag skulle vilja stäl-

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.
(Forts.)

la den frågan både till motionären och utskottets ledamöter, om icke de s. k. religiösa sanningarna ännu äro så pass starka i sig själva, att de stoppa i konkurrensen med den s. k. gudlöshetspropagandan. Äro de s. k. religiösa sanningarnas grund så försämrade nu, att man måste ha lagliga åtgärder för att tvinga medborgarna till religion? Visserligen har det förekommit här i Sverige för mycket länge sedan, att man med svärdet tvingade icke endast svenska medborgare utan även andra länders medborgare till religion, men det anses icke vara i enlighet med den modernaste uppfattningen numera. Men om man får tro motionären och även utskottets ledamöter, som yrkat bifall till motionen, så skulle man kunna tro, att den religiösa propagandan icke står på det planet, att den kan försvaras rent sakligt, utan man måste tvinga samhällets medlemmar med laga åtgärder till religion. Vidare skulle jag vilja fråga såväl motionären som utskottets ledamöter, om det, när det från det hållet talas om att det i Sverige existerar religionsfrihet, kan kallas religionsfrihet, att icke alla åskådningar i religiösa ting — även de, som mena, att religionen är bara humbug, således ateister — få göra sig gällande. En sådan religionsfrihet vore religionsfrihet, men det är icke en sådan, där man kommer med vissa lagliga åtgärder och förbjuder den ena eller andra åskådningen. Vi få tro på Gud, men det är för all del lagligen förbjudet att inte tro på Gud, och det kallar man ändå för religionsfrihet.

Man talar om skolan. Även utskottet och likaså skolöverstyrelsen ha varit inne på det temat. Jag tycker de gjort sig skyldiga till en mycket stor inkonsekvens, när det är fråga om lärarna. De påstå, att det finnes lärare, d. v. s. sådana lärare som i skolan meddela kristendomsundervisning, som uppträda på det sättet, att de undergräva aktningen för dem, som lära i dessa frågor. Men man talar icke endast om lärarnas ställning inom skolan till dessa frågor, utan man vill från såväl utskottets som skolöverstyrelsens sida därvidlag binda skollärarna även utanför skolan. Man säger här: »Det bör icke vara tillåtet för en lärare — och detta bör även gälla utanför skolans område — att uppträda på sådant sätt, att han skapar ringaktning för sin lärargärning eller direkt motverkar sin uppgift att vara ungdomens undervisare och föst-rare.» Vem ger belägg för att det finnes lärare, som undergräva förtroendet för sig själva såsom lärare? Det är naturligtvis en ganska godtycklig värdering detta och har icke något att göra med en objektiv värdering. Konstigt nog förklarar man sedan, att det icke är utskottets mening att binda dessa skollärares medborgerliga och självklara rättigheter och försöka öva tvång på deras åskådning. Utskottet säger nämligen, »att utskottet givetvis icke vill medverka till skapandet av några bestämmelser, som kunde hindra en lärare i utövandet av hans allmänt medborgerliga rättigheter eller ställa honom under något slags förmynderskap i fråga om hans övertygelse». Men, mina herrar, låt oss antaga, att en skollärare just har en ateistisk åskådning. Då säger man: han får icke visa sin ateistiska åskådning utanför skolans område. Å andra sidan vill man icke utöva någon påtryckning på hans åskådning. Hur går det ihop? Jag tycker, att utskottet och skolöverstyrelsen icke själva veta vad de sagt.

Angående politiken i skolan, som också omtalas i utskottets utlåtande, har redan herr Kilbom nämnt, att det förekommer politik i skolorna, som icke från detta håll, utskottet och skolöverstyrelsen, räknas som politik och som därför icke tages med i samband med frågan om politik i skolorna. Jag känner till en politik, som förekommer i ganska omaskerad form i de högre skolorna, t. ex. i läroverken. Jag skulle kunna berätta saker från den plats, där jag är bosatt, Luleå, där ett läroverk finnes. Därifrån, d. v. s. från detta läro-

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.

(Forts.)

verk skulle jag kunna berätta sådana sanna historier, som blotta, att det drives politik i skolorna. Men den politiken är icke av den sorten, som herrar utskottsledamöter ha någon invändning emot, det är nämligen fascistisk politik som där förekommer.

För övrigt ha icke herrarna kunnat påvisa något i fråga om politik i skolorna. Man har försökt bevisa, att en lärare i Norrbotten, som har revolutionär livsåskådning, också skulle driva politik i skolan. Men man har icke lyckats. Däremot har motionären redan i fjol, när han väckte en liknande motion, här i kammaren berättat sagor från Kiruna om en gudlöshetspropaganda bland skolbarnen från den kommunistiska pionjärorganisationen. Det fanns för någon tid sedan en skollärare där uppe, som i en stockholmstidning skrev en sagolik berättelse om hur barnen, när de gingo ut, fingo spotta på Kristusbilden, som stod uppställd vid dörren. Sådana sagor berättar en, som är prost och representant i riksdagen.

När man talar om sedligt nedbrytande propaganda, så tror jag, att det är olika meningar om vad man därmed avser. Kanhända det är så, att det, som herr Pehrsson i Göteborg anser såsom sedligt nedbrytande propaganda, av en annan kammarledamot anses såsom absolut sedlig propaganda. Jag läste någonstans, att herr Pehrsson åsatt en film, som kallas Horst Wesselfilmen, och att han skrivit om den, att han tyckte, att han genombävades av en helig känsla, när han såg den. När man vet, att den mannen, Horst Wessel, var sutenör, och motionären förhärligar honom och gör honom till helgon, kan man tänka sig, att den högsta sedlighet enligt herr Pehrssons mening är av den arten. Jag tror, att sådan sedlighet tillbakavisas av den svenska arbetarklassen. Den vill icke hava något att göra med sådant slags sedlighet.

Herr talman! Med det anförda får jag yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Weijne**: Herr talman! Jag ber blott att få konstatera, att den i år föreliggande motionen icke i allo överensstämmer med fjolårets. Jag ber vidare att få konstatera, att utskottet ingalunda tillstyrkt herr Pehrssons motion i dess helhet, utan utskottet har brutit ut en del saker, där man sagt, att åtgärder äro erforderliga. Jag ber under hänvisning till utskottets motivering att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Av de bravorop, som nyss mötte herr Weijne, kan jag icke finna annat än att hans partikamrater äro på samma linje. Hur kan man våga säga, att motionen i år icke är densamma som i fjol? Hur kan herr Weijne säga något sådant? Motionen innehåller i sak precis det samma som den motion, som väcktes föregående år av samma motionär. Herr Weijne bör dock veta, att folk, som i framtiden studera de båda motionerna, själva kunna göra sina jämförelser.

Jag måste ännu en gång efterlysa vad det är som gör, att herrarna nu intaga denna ståndpunkt. Det är den uppenbaraste fanflykt. I fjol yttrade bland annat herr Mosesson följande, och han kan icke sägas vara antireligiös: »Det kan ju hända, herr talman, att de företeelser, som vi här beklaga, kunna få en ännu större omfattning.» — Ingenting har inträffat under året, som kan motivera ett påstående att de ha fått en större omfattning. — »Vi veta i dessa allvarliga tider icke så mycket om huru framtiden kommer att gestalta sig. Hittills äro vi emellertid glada över att de icke fått någon mera allmän utbredning än som skett. Jag har följt dem något ifrån den ståndpunkt och den anställning jag har. Den organisation jag tjänar har avskilt några av

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.
(Forts.)

våra bästa män särskilt för att försöka förebygga den antireligiösa verksamheten, och jag anser, att om de uppbyggande krafterna i samhället, vare sig det härvidlag är fråga om de religiösa organisationerna eller om andra kulturfrämjande krafter, verkligen göra sitt, och om vi tro på det sunda omdömet hos vårt folk, så kunna vi förvisso hoppas, att vi skola kunna råda bot även på dessa yttringar av okultur. Kunna vi icke på detta sätt genom inre uppbyggande krafter göra det, då fruktar jag, att det icke är möjligt för oss att komma dem till livs genom dagsböter och annat sådant, vartill en utredning» — således, herr Weijne, precis detsamma som i år fast det i fjol var reservanter som påyrkade en sådan — »om den komme till stånd, verkligen måste syfta.» Så yrkade han avslag på motionen, d. v. s. bifall till utskottets hemställan, ty utskottet intog då en *rakt motsatt* ståndpunkt emot nu.

Härnäst kom en talare, som heter Bergström, och han sade: »Jag tycker för min del, att den kommunistiska propaganda, som nu riktas mot det religiösa livet och som säkerligen med full rätt betecknas såsom rå, den skulle få en mycket god *bundsförvant* i en ökad poliscensur och i rigorösa fiskala åtgärder mot densamma.» Skulle den icke få det i år, herr Bergström?

Sedan kom herr Hallén. Han sade som följer: »Jag kan som ett slutord citera ett ord från en av de många unga präster, som i sitt broderliga tjänande bland sina bröder sia om ljusare tid: Vi tro på diktarens ord: 'Man kuvar icke andarna med svärd.' Kaos skall vika en gång efter möda och strid och Kristus skall segra.» — Herrarna tyckas inte tro det numera, ty nu skall det endast ställas poliskonstaplar vid sidan. — »Vi misströsta ej ty vi tro — ej på lagar och polis — utan på evangeliet, på de *andliga* krafternas suveräna överlägsenhet och seger.» Varför ha herrarna upphört att hoppas och tro på det nu?

Herr Paulsen sade: »Jag kan således icke, även om jag än så gärna skulle vilja, tillägna mig tron, att agitationen för eller mot kristen tro har någon som helst betydelse vare sig för kristen tro och livsåskådning eller för livsåskådning och tro av annat slag.»

Fru Gillner-Ringenson yttrade följande: »Jag tror, att många uppfostrare i detta land skulle säga: hjälp oss genom utredningar gärna, men hjälp oss till bröd, hjälp oss från bekymmer, ty svält och nöd skymmer det höga himlaluftet mera än någonsin pionjärklubbar och antireligiös propaganda.»

Vad är det, som gör, att herrarna ha ändrat åsikt, att ni bara på ett år fullkomligt — säger jag för tredje gången — kastat bort det ni i fjol predikade, tron på *de andliga krafterna*? Vad har inträffat? Ingenting, såvitt jag erinrar mig, som visar, att den antireligiösa propagandan har en omfattning, som den icke hade i fjol. Det är en neslig fanflykt från en kulturståndpunkt, som herrarna genomföra. Jag ber än en gång att få fråga, om herrarna, som tala om parlamentarism och demokrati, inte ha så stor respekt för er egen förkunnelse, att ni vilja öppet inför landet förklara, vilka motiv ni nu ha för er ståndpunkt.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Weijne: Herr talman! Jag har den tilltro till dem, som komma att granska vad som utskottet sade i fjol och vad som sagts i år, att de komma att förstå skillnaden. Jag vet, att för herr Kilbom betyder det intet. För herr Kilbom finns det endast en synpunkt, nämligen att få fram ett motsatsförhållande som i verkligheten icke existerar. Om herr Kilbom läste utskottets utlåtande i fjol, skulle han finna, att vad som sades i fjol säges också i år. **Men** dessutom har utskottet i tre olika avseenden angivit olika riktlinjer. Ut-

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.

(Forts.)

skottet har tagit upp fallet i Lauker. Där har det inträffat vissa ting. Vidare har utskottet ansett, med anledning av vissa av utskottet kända förhållanden, att man skall beivra spridandet av pornografisk litteratur i skolorna, som nu äger rum, med ledning av skolkatalogerna. För det tredje har utskottet ansett, att man behöver ha ungdomen till hjälp mot mindervärdig litteratur, och att man bör stödja ungdomen i detta arbete. Jag vet icke, i vilket av dessa tre avseenden herr Kilbom har en annan uppfattning. I varje fall är jag övertygad om, att kammarens långt övervägande flertal förstår, att här är ej fråga om kulturflykt utan om en god portion sunt förnuft.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Bergström: Herr talman! Jag blev personligen apostroferad av herr Kilbom, för att jag skulle ha deltagit i den förfärande »kulturella fanflykt» som han bullrade så högljutt om. Jag var med i det tillfälliga utskottet i fjol, och jag stod bakom dess avstyrkande utlåtande till den Pehrssonska motionen då och i år står jag bakom utskottets yrkande om en mycket begränsad utredning på detta område. Det är detta, som ger herr Kilbom anledning att rikta den nyss nämnda anmärkningen mot mig.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid, att det nu icke gäller samma sak som då vi diskuterade i detta ämne för ett år sedan. Det syfte, som det var fråga om i fjol, var synnerligen vidsträckt. Det avsågs, att man här skulle införa en censur över litteratur, press, konst och teaterverksamhet för att förhindra antireligiösa tendenser av det slag, som motionärerna då skisserat i motionens motivering. Motionären hade som mönster ställt upp det bekanta Hindenburgsdekretet. Det var fråga om att placera praktiskt taget hela vårt religiösa och andliga kulturella liv under, som jag då uttryckte mig, en poliscensur, vilket jag fann olyckligt och riskabelt, och därför gick jag emot hans motion. Utskottets ordförande har i korta drag erinrat om, vad det är fråga om i år. Vi ha plockat ut två saker ur årets motion, som — det skall jag villigt erkänna — inrymmer minst lika mycket som fjolårets och åtskilligt därtill. Den är oerhört vittsvävande. Den kan liknas vid en stor tomsäck, som man kan stoppa i vad som helst. Men utskottet har noga aktat sig för att tillstyrka den motionen. Det har, som jag nyss nämnde, tagit ut två saker. Den ena är, att skolmyndigheterna böra utrustas med sådan befogenhet, att lärarna icke skola så uppenbart, som i ett åberopat fall varit förhållandet, kunna missbruka sin ställning. Här anförde mot detta herr Brädefors nyss, att det skulle vara att begå orätt mot en lärare, om man tillhölle honom, som utskottet ifrågasätter, att även i sitt privata liv icke så uppträda, att han bryter ner sin lärargärning och sitt arbete såsom ungdomens fostrare. Han pekade speciellt på, att han icke skulle kunna ge uttryck åt en ateistisk åskådning. Jag vill vända på frågan och säga: Om en lärare har så starka ateistiska drifter, att han vid alla tillfällen offentligen måste ge uttryck åt dessa och därtill på ett klumpigt och förgelseväckande sätt, bör han ej taga en avlönad tjänst hos staten med uppdrag att svara för även skolungdomens religiösa fostran. Det smakar för mycket av humbug i en sådan dubbelställning, och därför har jag varit med om att rikta mig mot det obestridliga missförhållande, som den återspeglar.

Vi ha vidare — det är den andra saken, som utskottets ordförande erinrat om — velat, att man skall uppmärksamma den något halvsuskiga reklamverksamhet för tvivelaktig litteratur i sexuella ämnen, som lika tvivelaktiga bokförlag bedriva bland vår skolungdom, genom att till denna ungdom per post skicka rafflande illustrerade cirkulär. Det kan icke gärna vara någon kultu-

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.
(Forts.)

rell angelägenhet av något slag att söka skydda en verksamhet av denna tivelaktiga beskaffenhet.

Herr Kilbom har vidare förebrått oss, att vi med vårt uttalande om, att även politisk propaganda bland skolungdomen skulle förhindras, blundat för den nazistiska propagandan vid våra skolor och endast velat åt den propaganda, som kommer från motsatt håll. Denna uppgift från herr Kilboms sida måste vara medvetet oriktig. Det finnes intet i utskottets motivering, som ger belägg för herr Kilboms utläggningar i det avseendet. Är det några, som bedriva politisk propaganda i skolorna, är det sannolikt i första hand nazisterna, och om någon skulle drabbas av åtgärder i enlighet med utskottets anvisningar och utlåtande genom en kontroll härutinnan, så är det den nazistiska propagandan. Det får vara någon måtta på de förvrängningar, som herr Kilbom tillåter sig här i denna sak.

Det är i korthet dessa begränsade ting, som utskottet tillrätt en undersökning. Jag skulle tro, att kammarens ledamöter gott kunna ansluta sig till utskottets ståndpunkt utan att behöva riskera att ödelägga några som helst omistliga friheter för vårt folks andliga kulturliv. Riksdagen kan acceptera utskottets ståndpunkt i förvisning om, att den, så långt det kan vara möjligt med en utredning av det slag, som nu ifrågasättes, blott beivrar ett par missförhållanden, som äro uppenbara.

Till sist vill jag erinra herr Kilbom om, att när det är fråga om den anti-religiösa verksamheten i allmänhet, har utskottet hävdat samma mening som i fjol, att här kommer man längst med uppfostran, med en allmän kulturvård, framför allt av ungdomen. Utskottet har sålunda ej ändrat ståndpunkt från i fjol. Den ståndpunkt utskottet intagit i år överensstämmer med den, som utskottet intog i fjol.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Endast en replik till den siste ärade talaren. I mitt första anförande påpekade jag, vilken inkonsekvens det är i utskottets yttrande, när det å ena sidan vill göra slut på en lärares befogenhet att utanför sin tjänstgöring uppträda så, som hans åskådning ålägger honom, men det å andra sidan påstås från utskottets sida, att man ej vill åstadkomma några bestämmelser, som skola förhindra denna lärares medborgerliga rättigheter eller ställa honom under förmynderskap i fråga om hans övertygelse. Nu har den siste ärade talaren erkänt tydligt och klart, att den lärare, som har ateistisk åsikt, bör ej ha av staten avlönad anställning. Är det inte raka motsatsen till vad utskottet säger i sin första, alltså hyecklande förklaring angående den där åsiktsfriheten för en lärare, som man ställer mot väggen och säger: Så här skall du leva utanför din tjänst. Man konstaterar, att det är så, att socialdemokraterna i utskottet och förmodligen även de övriga socialdemokraterna i kammaren ändrat sin uppfattning i religionsfrågan liksom de ändrat sin uppfattning i alla andra frågor till en rent borgerlig uppfattning. De ha också ändrat uppfattning i fråga om en statstjänares rättigheter och friheter utanför tjänsten, som de här vilja fullständigt beskära. Det notera vi med tacksamhet genom vad som sades av den senaste talaren.

Herr **Severin:** Herr talman! Jag har alltid varit upprörd över den anti-religiösa kommunistiska propagandan bland små barn. Ehuru själv icke kristligt troende anser jag icke, att man bör göra en annans tro till föremål för så förråande och grov propaganda, som kommunisterna ibland gjort sig skyldiga till. När man som bekant låter små barn gå omkring och bära standar

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.

(Forts.)

med brinnande bibel, må det väl sägas, att man förmått barnen till handlingar på ett område, som de ej begripa, ty religionen är ett så subilt ting, att små barn ingenting förstå därav. Jag kan också instämma med herr Bergström, när han säger, att en lärare i en svensk skola ej skall bedriva ateistisk propaganda. Förhållandet är ju, att Sverige har en statsreligion och vår skolundervisning är ej konfessionslös. Om man åtar sig lärarkallet i en skola, som är konfessionell, har man på samma gång åtagit sig bestämda förpliktelser till den bekännelse som skolan har. Trots denna uppfattning kan jag för min del icke rösta för de åtgärder, som utskottet här angivit. Förslaget är formulerat så, att det ger möjlighet till ungefär vilka åtgärder som helst. Jag tror naturligtvis på herr Bergströms och herr Weijnes försäkringar, att de ej avse någon kultureaktionär åtgärd, men så som yrkandet från utskottets sida har formulerats lämnar det rum för vilka kultureaktionära åtgärder som helst. Skola över huvud åtgärder av detta slag vidtagas, måste de preciseras på något sätt, så att man vet, att de ej gå längre än vad som är rimligt. Därför har man inga garantier i och med detta beslut, och därför, herr talman, instämmer jag i avslagsyrkandet.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag måste säga, att både herr Weijne och herr Bergström äro något våghalsiga, när de påstå, att utskottet intar samma ståndpunkt som i fjol. Å andra sidan säga de, att det är en ny sak det nu gäller. Jag förstär inte, varför i all rimlighets namn man ej kan hålla sig till vad som är skrivet. Detta är att man skall skydda skolungdomen från pornografisk litteratur är i och för sig en mycket bra sak — jag återkommer till den om ett ögonblick — men det är ju dock bara *några* rader i *föribigående* där-om i betänkandet. Ändå stiga herrarna upp och yttra till kammarens protokoll: det är här något nytt, detta är det nya. En sådan diskussionsmetod utesluter varje möjlighet att sakligt utbyta mening. Det är den mest principlösa och demoraliserande metod, som kan användas, och man kunde vänta, att en ordförande i ett riksdagens utskott ej skulle göra sig skyldig därtill. Det vore ärligare att öppet och klart säga, att vi ha *ändrat* uppfattning. Därtill kommer, att utskottets yrkande klart och tydligt upptager för det första krav på motverkande av *religiöst* nedbrytande propaganda bland barn och ungdom, men först som nummer två krav på åtgärder mot *sedligt* nedbrytande propaganda. Jag diskuterar avsiktligt icke denna historia, om *någon* lärare uppträtt dumt och olämpligt, men på mig verkar det, såsom jag sade i mitt första anförande, som om beskyllningarna ej kunna vidhållas. Jag tror icke, att man tjänar sin uppfattning genom att propagera därför bland barn på 8 eller 9 år, men avsiktligt diskuterar jag inte den saken i dag. Jag konstaterar ännu en gång, att ingenting har inträffat på detta område, som motiverar den uppseendeväckande förändringen i ståndpunkt, som från utskottets och socialdemokraternas sida skett.

Man säger, att det är det sedliga i saken, som är av vikt. Jag var närvarande vid ett sammanträde i Stockholm, sammankallat av den högste ledaren av ordningsväsendet, där han ville framlägga synpunkter, som enligt hans mening motiverade krav på åtgärder mot denna sedligt nedbrytande propaganda. När man såg efter, vad som förekommit, inskränkte det sig till tvenne artiklar i en tidskrift, skrivna av en internationellt bekant läkare, och till några rubriker å en »följesedel» till tidskriften i fråga, som voro olämpliga. När det ställdes den frågan till polismyndigheten: Vad ha ni för bevis för, att dylik trafik bedrivs i *stor* omfattning i *skolorna*, kunde man ej nämna något exempel därpå. Men herr Weijne talar om saken som om dessa exempel före-

Ang. åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende.
(Forts.)

låge i massor. Det har förekommit något enstaka fall, men man skall i all rimlighets namn låta denna sak ha de rimliga proportionerna. Herrarna, som vilja slå vakt om riksdagens anseende, gå in för, att riksdagen skall stifta lagar, därför att något enstaka fall förekommit, och kasta därför utan vidare en gammal kulturståndpunkt på skräpögen.

Det är möjligt, att många av kammarens ledamöter tycka, att jag talar för mycket i denna fråga. Jag har ingen sympati för någon propaganda, som kan rubriceras som snuskig, icke på något sätt. Men herrarna utnyttja faktiskt denna propaganda politiskt. Den bästa metoden att få folk att lyssna på en sak är att ställa en polis vid sidan om den. Det sade herrar socialdemokrater i fjol i debatten på ett så utmärkt sätt, att jag rekommenderar herrarna att läsa igenom det nu. Nu ropar man emellertid på polis. Jag vill ännu en gång fästa uppmärksamheten på, vad yrkandet i själva verket innebär. Precis *vad som helst* kan en regering besluta med detta beslut bakom sig. Om nu herr Lindman och hans meningsfränder få det som de vilja, äro icke herrarna regeringsparti så länge. Antag nu, att vi få herr Lindskog, eller kanske skola vi säga någon representant för herr Bengtssons kyrka som efterträdare på herr Engbergs post, då ha ni gett de herrarna fullmakt att göra precis vad de vilja. Ni äro verkliga kulturvårdare ni!

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Kilbom, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Kilbom begärde emellertid rösträkning, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 98 ja och 18 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 417, innefattande delgivning av denna kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion i samma ämne; och som det andra kammaren sålunda delgivna beslutet sammanfölle med kammarens eget beslut i ärendet, skulle den gjorda delgivningen ej föranleda någon kammarens åtgärd.

§ 11.

Interpellation. Ordet lämnades nu på begäran till herr **Wallén**, som anförde: Herr talman! Med anledning av motionerna I: 3 av herr von Heland m. fl. samt II: 17 av un-

Interpellation. (Forts.)

dertecknad jämte några medmotionärer anhöll föregående års riksdag i skrivelse (nr 101) till Kungl. Maj:t om utfärdande av föreskrifter rörande ursprungs-beteckning för importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter i den omfattning som Kungl. Maj:t kunde komma att finna lämpligt.

I jordbruksutskottets utlåtande, nr 26, över motionerna erinrades om att den av 1930 års riksdag begärda utredningen verkställdes av jordbruksutredningen och att över dess förslag hörda myndigheter i flera viktiga avseenden förordade de föreslagna åtgärderna. Det syntes därför utskottet angeläget, att jordbruksutredningens förslag i de delar det lämpligen kunde ske så snart som möjligt lades till grund för åtgärder på området.

Ifrågavarande förslag av jordbruksutredningen, vilket infordrats av Kungl. Maj:t efter framställning av riksdagen, avlämnades i november 1931, och Kungl. Maj:t lät sedan inhämta yttranden häröver från ett flertal myndigheter. Härvid förklarade sig generaltullstyrelsen i huvudsak icke hava något att erinra mot de föreslagna bestämmelserna. Lantbruksstyrelsen biträdde förslaget i fråga om märkning av bl. a. mjölk, grädde och honung samt förordade såväl viss märkning av fjäderfå som en försöksmärkning i fråga om färsk potatis och vissa trädgårdsprodukter.

Kommerskollegium avstyrkte däremot som vanligt alla åtgärder i föreslagen riktning.

Någon ändring i läget har icke inträffat sedan riksdagen i fjol avlät sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Behovet av märkningsbestämmelser är alltjämt tillfinnandes och gäller detta i alldeles särskild grad trädgårdsprodukter. Under nuvarande förhållanden kunna de importerade varorna icke särskiljas från de svenska, vilket medför vissa olägenheter, då det icke är ovanligt att utländska sekunda varor utbjudas som svenska och därmed tillfoga den inhemska produktionen skada. Med all säkerhet skulle trädgårdsodlingen erhålla ett verksamt stöd i märkningen och möjligheter skapas för dess utövare att bättre hävda sina kvalitetsprodukters ställning på marknaden. Klart är att detta skulle kunna öka arbetsmöjligheterna inom yrket.

Med stöd av det anförda får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa följande fråga:

När har herr statsrådet för avsikt att utfärda de föreskrifter om ursprungs-beteckning för importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter, varom föregående års riksdag anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 12.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, angående vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1934/1935 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom. avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av möjlighet för visst manskap vid försvarsväsendet att kvarstå i tjänst utöver den kontrakterade anställningstiden;

nr 168, i anledning av väckt motion angående oavkortade löneförmåner

åt visst underbefäl under tjänstledighet för genomgående av en kurs i polis-tjänst;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1934/1935 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Norra Östergötlands järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. d. byråchefen J. Döss och f. d. kamreraren G. E. Heimer från viss betalnings-skyldighet.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av riksstatsens utgiftssida m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgif-ter för kapitalökning» gjorda framställning om nedsättning av räntan för lån från vissa statens utlåningsfonder jämte i ämnet väckta motioner;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan för egnahemslån till statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal jämte en i ämnet väckt motion;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa egnahemslån från statens vattenfallsverk;

nr 83, i anledning av väckt motion angående ändring i sträckningen av statsbanan förbi Södertälje; och

nr 84, i anledning av väckta motioner om byggande av en statsbana mellan Heby och Horndal;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, angående avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda perso-nalen;

nr 27, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 28, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 29, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 30, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Borås;

nr 31, angående användande av riksbankens vinst för år 1933 m. m.; och

nr 32, angående ändring i stadgarna för riksdagsbiblioteket i vad avser val av suppleanter i bibliotekets styrelse; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förord-
ningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Norling</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 20 april,
› <i>Englund</i>	› 4 › › › 21 ›
› <i>Ericson</i> i Boxholm	› 4 › › › 20 ›
› <i>Blomquist</i>	› 2 › › › 20 ›
› <i>Berg</i>	› 6 › › › 21 ›
› <i>Ekman</i>	› 2 › › › 23 ›
› <i>Nordström</i>	› 6 › › › 19 ›
› förste vice talmannen <i>Bengtsson</i>	› den 20 april,
› <i>Lundstedt</i>	› 2 dagar fr. o. m. den 19 april,
› <i>Henrikson</i>	› 2 › › › 19 ›
› <i>Hagman</i>	› 5 › › › 19 ›
› <i>Karlsson</i> i Munkedal	› 5 › › › 19 › och
› <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	› 4 › › › 21 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.26 e. m.

In fidem
Per Cronvall.